ROLDUC
SCHETSEN & HERINNERINGEN
J. TOOROP.
1916

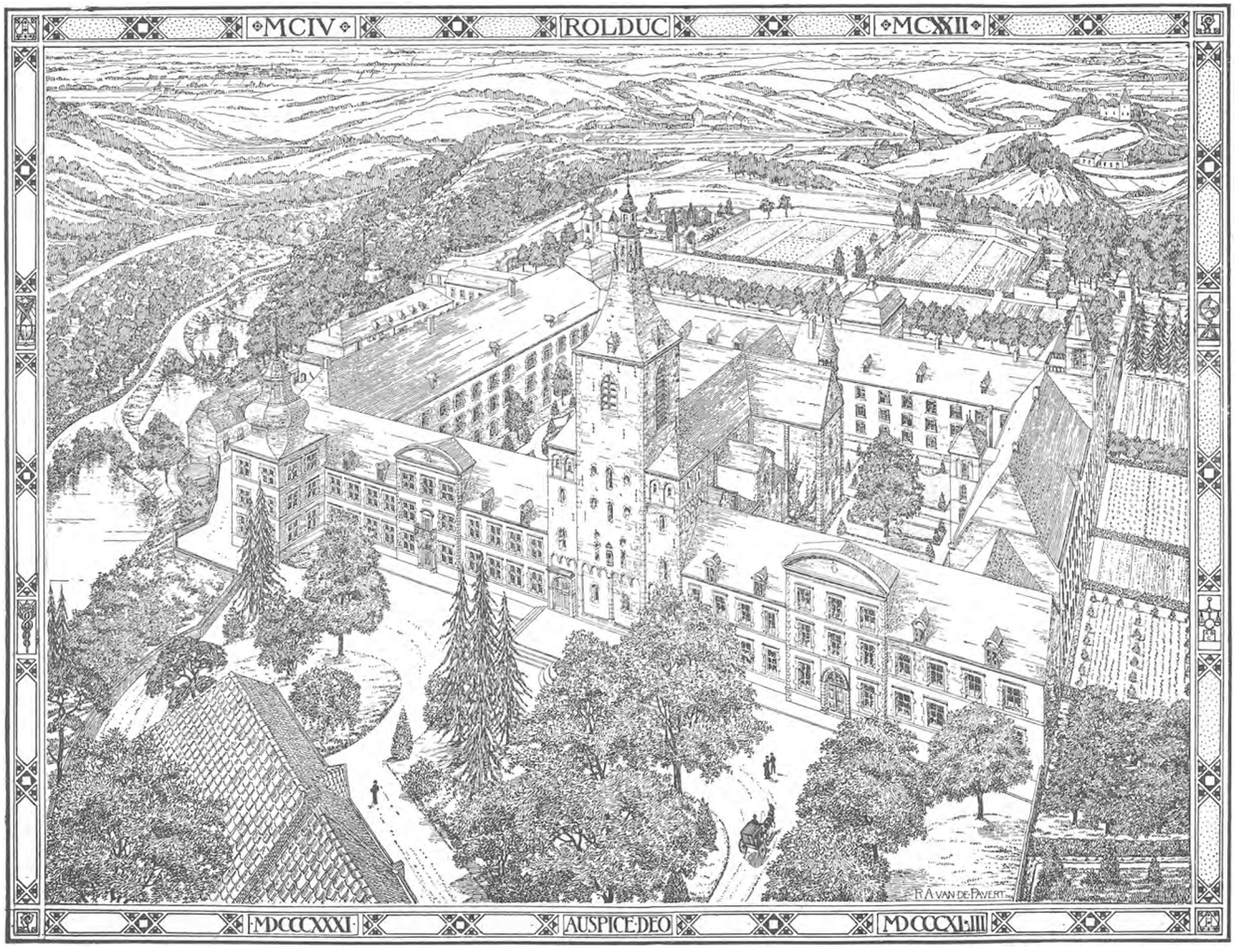
MCIV
ROLDUC
MCXXII
F. R. A. VAN DE PAVERT
MDCCCXXXI
AUSPICE DEO
MDCCCXLIII

ROLDUC SCHETSEN EN HERINNERINGEN VERZAMELD DOOR H. VAN RODE MET PORTRETTEN EN AFBEELDINGEN - BANDTEEKENING VAN JAN TOOROP

UITGEGEVEN BIJ C. L. VAN LANGENHUYSEN AMSTERDAM
EN ROTTERDAM IN HET JAAR ONZES HEEREN MCMXVI

De kunstenaar Jan Toorop deed ons de eer, den omslag voor dit boekje te teekenen „als een souvenir van den heerlijken dag, dien ik in de omgeving van zoo'n schoone traditie en natuur heb doorgebracht".

De teekening symboliseert het heden en verleden van Rolduc: een abt met koormantel en staf — waarvan de hoofdlijnen herinneren aan de afbeeldingen in kerk en kruisgang — tusschen de vereenvoudigde Romaansche zuilen der crypte; studeerende jongelieden aan zijn voet, en op den achtergrond de beide torens van Rolduc in gestyleerd lijnen-rhythme van takken in lentegewaad: het zich altijd verjongende leven van het oude, nooit verouderende Rolduc.

De liefdevolle en gestadige beschouwing van deze teekening moge een stille wijding geven aan den daagschen arbeid van hen, die, evenals de beide knapenfiguren, in de schaduw van een vroom verleden neerzitten in studie en gepeins.

Dan zal de uiterlijke schoonheid van het boek, mèt de „Herinneringen" — blijblauwe plekken in de soms grauwe en bewolkte lucht van het kostschoolleven — een zachten glans verspreiden over hun wel wat buiïge, maar toch altijd weer zonnige lentejaren.

Dan zal dit boek *hun* boek worden, dan zullen zij er gaarne in bladeren, dan zal het een verheuging blijven niet alleen om de schoonheid van het verleden, maar ook om den edelen, zoo voor hen voelenden kunstenaar, die met zijn vromen schoonheidszin hun smaak veredelen en hun jeugdstemming verblijden wilde.

En dan zal hierin tevens de beste dank en de zoetste voldoening gelegen zijn zoowel voor den schilder als voor de schrijvers, die ons zoo welwillend hunne „Herinneringen" afstonden.

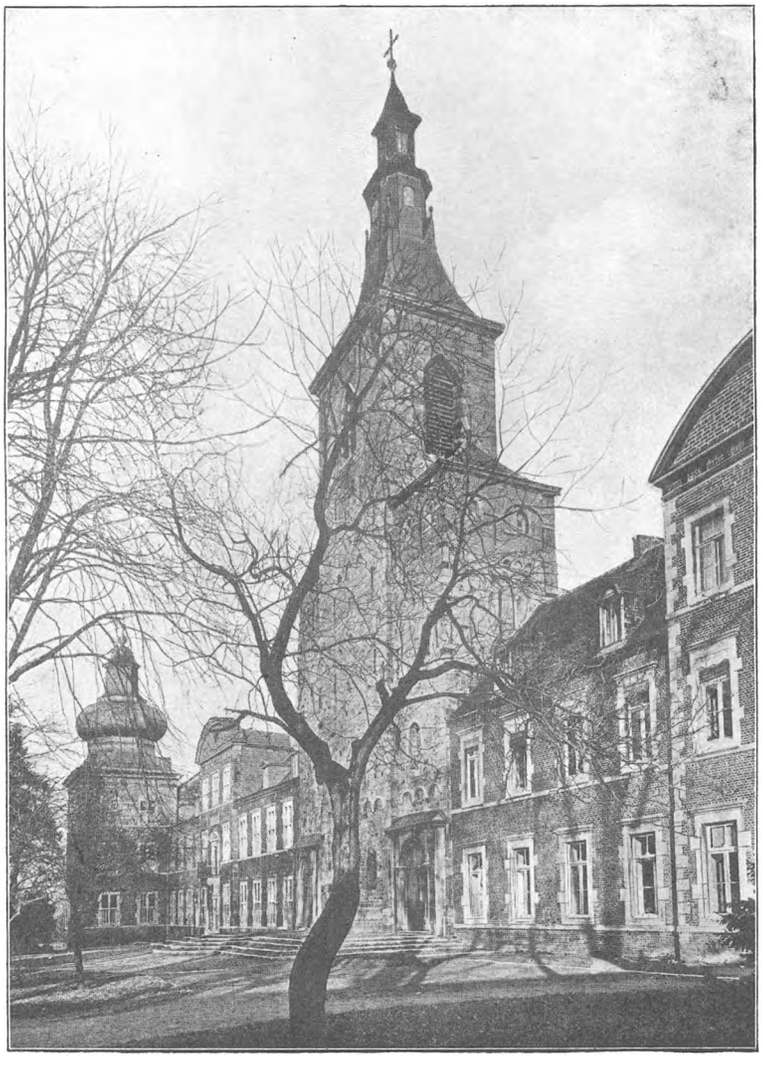

VOORZIJDE

HOOFDINGANG

AUSPICE DEO

Getuigt Natuur en Kunst
Legende en Historie
Acht eeuwen van de gunst
Des Heeren: Hem de glorie!

HISTORISCHE SCHETSEN

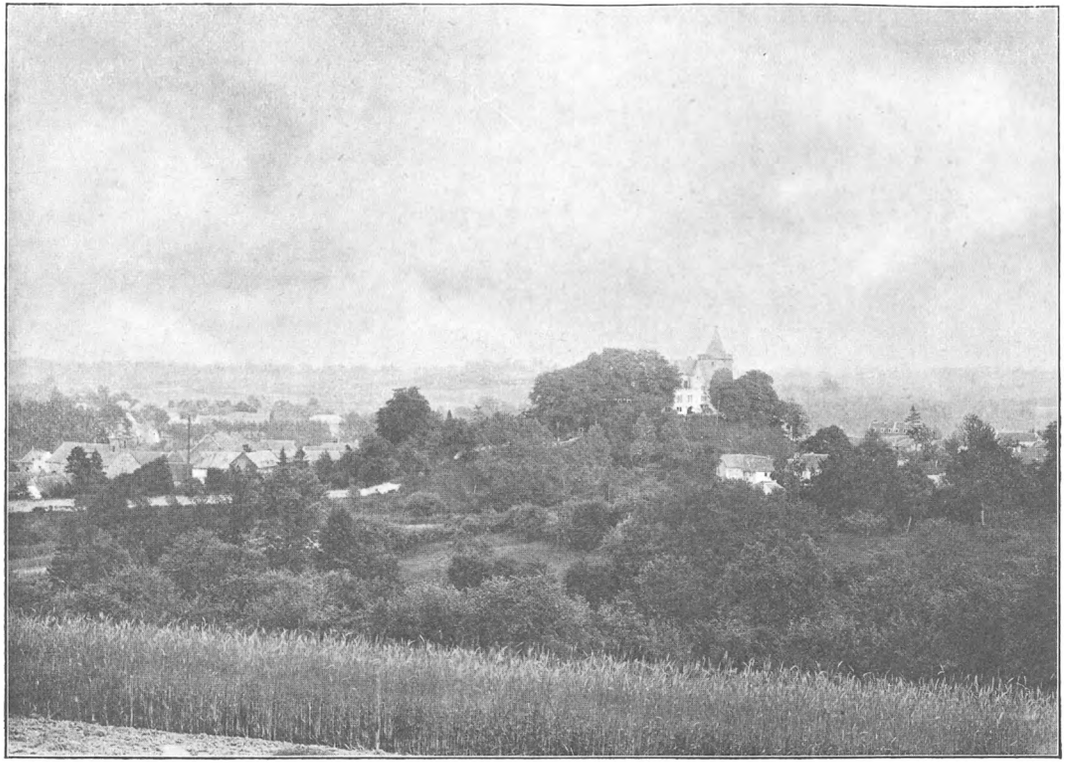

UITZICHT OP HERZOGENRATH

ROLDUC'S NAAM EN LIGGING

De abdij van Rolduc, in de oudste stukken Closter van Rode of Kloosterrode en Abdij van Rode-le-Duc of Roleducq genoemd, ontleent haar naam aan het stadje Herzogenrath, oorspronkelijk Rode geheeten. Deze plaats kreeg eerst den naam van Rode-le-Duc of 's Hertogenrode, toen een der Hertogen van Limburg (aan de Vesdre) huwde met de dochter van graaf Saffenberg, die het kasteel van Rode bewoonde en wiens voorvaderen het terrein voor den bouw van het klooster aan den stichter van Rolduc geschonken hadden. Het geslacht der Saffenbergs stamde uit het Ahr-dal, waar zij eveneens een kasteel bezaten, en waar thans nog een berg en de ruïne van een kasteel den naam Saffen-berg dragen.

Het oude burchtstadje ligt in het dal van de kleine rivier de Worm, die van uit de stad van Karel den Groote door een eng dal in grillige bochten haar water voortstuwt. Het is heden nog gedeeltelijk ingesloten door den ringmuur van den middeleeuwschen burcht, welks grijze, gekanteelde slottoren op den sterkglooienden heuvel midden uit het dal oprijst.

Op de hoogten rondom teekenen zich de torens der omliggende dorpskerken en de schoorsteenen der kolenmijnen en fabrieken af tegen den gezichtseinder, en in de zuidelijke richting rijzen de schemerende toppen van het Eiffel-gebergte omhoog. Op den berg, die geheel het heuvellandschap beheerscht, verheffen zich de gebouwen en de torens van Rolduc:

„een steenen kroon gelijk,
den top der groene bergen omgeslagen".

Een waarlijk vorstelijke ligging! Het is alsof de abdij van hare hoogten ons toeroept: „dit land behoort mij; ik heb zijne bosschen gerooid, zijne kerken gebouwd, zijne inwoners beschaafd, zijne mijnen ontgonnen".

Is Rolduc schoon door zijne ligging en omgeving, schooner

is het door zijn historisch verleden. Wie, te midden van het mooie Zuid-Limburgsche landschap, de abdij heeft leeren kennen, wie haar historische gebouwen, haar kerk en crypt heeft betreden en bewonderd, maar vooral wie binnen hare muren zijne jeugd heeft doorgebracht en Rolduc heeft leeren waardeeren, zal gaarne eenige bizonderheden vernemen uit de geschiedenis der acht eeuwen, die over dit huis zijn heengegaan.

De oudste geschiedenis der abdij is opgeteekend in de „Annales Rodenses" of Rolducsche jaarboeken. Deze gaan terug tot de twaalfde eeuw (1104—1700). Het kostbare middeleeuwsche handschrift ging in de stormen der Fransche Revolutie voor Rolduc verloren en berust thans in het Rijksarchief te Berlijn.

De stichting der abdij wordt ons hier verhaald door een der Rolducsche kloosterlingen, een tijdgenoot van den stichter zelf.

Om de eigenaardige bekoorlijkheid van den middeleeuwschen verhaaltrant, en uit eerbied voor den Annalist, laten wij hier een getrouwe vertaling van het eerste hoofdstuk van het Latijnsche handschrift volgen.

Reeds uit deze eerste bladzijden der Annales waait ons de geur tegen eener liefelijke legende, een mystieke bloem, die geheel de verdere geschiedenis van Rolduc heiligt en doorgeurt.

DE STICHTER VAN ROLDUC

„Er leefde in Vlaanderen een edelman in den vollen zin des woords, Amorricus genaamd, die bij Antoing, een versterkt stadje op den linkeroever der Schelde niet ver van Doornik, woonde. Zijne kinderen had hij zeer lief. Doch een van hen, Ailbertus genaamd, beminde hij boven allen, als had hij een voorgevoel van de zegeningen Gods, die op dit kind zouden rusten. Toen deze den leeftijd, die onder de plak van den meester dient gevormd te worden, ontgroeid was, deed hij de gelofte, zich met Gods genadige hulp, na zijne jongelingsjaren, geheel uit de wereld terug te trekken. Vol ijver legde hij zich toe op de studie der wijsbegeerte en der overige vrije kunsten, en, na afloop zijner studiën aan de Stiftschool te Doornik, werd hij tot Magister bevorderd, want in geleerdheid vond hij er zijn weerga niet.

Met vreugde aanvaardde hij deze taak, overtuigd, dat hij ook als leeraar voor tijd en wijl den Heer kon dienen — wereldsche eerzucht toch was bij hem niet in het spel. Toen de tijd, hiervoor bestemd, verstreken was, wijdde hij zich aan de priestelijke bedieningen. Weldra verspreidde zich de faam van zijn heiligen levenswandel en begon men in geheel het land met lof van hem te spreken. Toen de priester dit vernam, besloot hij heimelijk het land te verlaten. Terwijl hij zijn lichaam kastijdde door strenge ontberingen, en lange nachten in gebed doorbracht, werd hem — en dit gebeurde herhaaldelijk — in visioenen de plaats getoond, waar thans het schoone klooster van Rode prijkt.

Nadat hij in de stad Doornik een kerk en een klooster gebouwd had, en zijne bezittingen onder de armen verdeeld had, verliet hij zijn geboorteland en richtte zijne schreden naar het Oosten. Twee zijner broeders, van wie de eene Thyemo en de andere Walgerus heette, vergezelden hem, terwijl hijzelf het drietal volmaakte. De Heer, die hen leidde, toonde door zijne bescherming, dat zijn priester een trouw vereerder der Heilige Drievuldigheid was.

Buiten de stad gekomen, begonnen zij onder elkander te overleggen, welke richting zij zouden kiezen, daar zij blindelings een weg hadden ingeslagen, zonder te weten, waarheen deze leidde. Toen gaf zijn hart hem in, een woest terrein op te sporen tusschen Rijn en Maas, om er den Heer een klooster te bouwen en Hem te dienen.

Zij trokken voorbij de stad Maastricht en doorkruisten van alle zijden de oeverstreken, maar zonder gevolg. Nergens vonden zij eene plaats, waar Ailbertus zich metterwoon wilde vestigen. Het schijnt wel, dat hij door Gods beschikking gedwongen werd, zijne reis voort te zetten tot het land van Rode. Ofschoon Ailbertus en zijne broeders bloedverwanten waren van den Graaf van Gelder en Diedrik van Cleef (door wie zij later verwant werden met het huis van Oranje), verkoos hij niet, zich tot dezen te wenden, daar hij den gelukkigen uitslag van zijn verkenningstocht aan God alleen had aanbevolen.

Intusschen was Ailbertus in de nabijheid van het kasteel van Rode gekomen, waar graaf Adelbert van Saffenberg kort te voren zijn intrek genomen had. Het was of deze door een beschikking Gods den priester moest tegemoet trekken. Tot hem wendde zich Ailbertus, en legde hem het doel van zijn tocht met een nederige bede bloot. De graaf stond hem toe, geheel zijn gebied te doorzoeken. En mocht hij er in slagen eene geschikte plaats te vinden, dan zou hij hem gaarne ter wille zijn.

Ailbertus doorkruiste alle bosschen in den omtrek der valleien en beken — twee omstandigheden, die van groot gewicht zijn voor de ligging van een klooster — en bereikte een hoogvlakte, wier aanblik hij herkende, daar hij haar dikwijls in visioenen aanschouwd had. Deze vlakte was van alle zijden door boomen omringd, in het midden met welig, bloemrijk gras begroeid, en van weerskanten door rijke bronnen besproeid. Het was, alsof God die plek voor zijne dienaren te voren bestemd en ingericht had. En eenige schreden verder gaande, ter plaatse waar thans de crypt en het priesterkoor liggen, hief hij, God dankend, de handel ten hemel en viel plat ter aarde. Ter zelfder tijd hoorden zijne reisgenooten Thyemo en Walgerus, zooals zij later verklaarden, klanken als van klokgelui weergalmen onder den grond, als om aan te duiden, dat die plek voor den dienst van God bestemd was.

Ook het volgende mogen wij niet stilzwijgend voorbijgaan. De bewoners dezer streek, aan wie deze plaats bekend was, verzekerden, dat zij er dikwijls heilige, merkwaardige verschijningen gezien hadden. En herders, die er hunne kudden weidden, getuigden, dat zij vaak zoetklinkende en als engelachtige melodieën gehoord hadden. Daar dit gerucht zich alom verspreid had, was de plaats onbebouwd en onbewoond gebleven.

Ailbertus onderzocht rondom de gesteldheid van het land en toen hij bevond, dat er hout genoeg voorhanden was, dat een rivier in de nabijheid stroomde, dat steenen gemakkelijk uit de nabijzijnde groeven konden worden aangevoerd, en de grond overal bebouwbaar was, deelde hij Saffenberg mede, dat hij een geschikt terrein voor zijne nederzetting gevonden had, mits hem het verlof door 's graven mildheid verleend werd.

Daar nu echter deze plaats grensde aan het kasteel en de stad, en de drukte van adellijke burchten hinderlijk is voor de kloosters, wilde de graaf hem een verder gelegen bouwplaats aanwijzen, waar hij rustig kon wonen; maar hij verkoos daar te blijven. Zoo werd hem het terrein geschonken, om het aan den dienst van God te wijden. Wat tusschen de beide bronnen en de daaruitstroomende beken lag, dat alles werd Ailbertus toegewezen, bosch-, wei- en akkerland, van den landweg in het Westen tot aan de rivier in het Oosten.

In het jaar onzes Heeren 1104, nam de priester bezit van die plaats en legde er met zijne twee broeders de grondslagen eener woning, terwijl hij zelf met hen werkte en zwoegde. Hij bouwde er een houten kapel en vierde er, hij het eerste, de heilige geheimen. Weldra stroomde het volk, vooral de godvreezende menschen, als om strijd tot den priester toe.

Toen de goede faam van Ailbertus' heilig leven zich ook in andere streken verspreidde, kwam Conradus, bisschop van Utrecht, en verzocht hem mede te gaan naar zijn bisdom, waar hij hem meer uitgestrekte en vruchtbaarder landerijen beloofde. Maar geen uitzicht op aardsche bezittingen kon hem bewegen Rode te verlaten.

Te dezen tijde woonde bij Meinscozen aan de Aar een dienstman van graaf Saffenberg, rijk en aanzienlijk, Embrico geheeten. Hij voelde zich als door goddelijke ingeving gedrongen om zijn leven in een klooster aan God te wijden. Hij had gehoord van

de heilige en onvolprezen levenswijze van Ailbertus. Met zijne vrouw Adelheid en zijne kinderen Heriman en Margareta kwam hij naar Rode en schonk aan het klooster zijne akkers en wijnbergen. Toen nu Embrico in het klooster getreden was, brak hij de bidkapel af. Daarna bouwden de priester en broeder Embrico op dezelfde plaats de crypta en legden zij de fondamenten van het klooster in Longobardischen stijl.

In het jaar des Heeren 1108 werd de plaats van het klooster van Rode met de crypta gewijd ter eere van Gods-moeder Maria en den aartsengel Gabriël, door Obbertus, bisschop van Luik, den 13den December, in het derde jaar van de regeering van Keizer Hendrik den Vijfden, terwijl de Heer in eeuwigheid regeert. Voordat de wijding begon, traden graaf Adelbert en zijn zoon Adolf voor den Bisschop aan de voeten van het altaar, en deden afstand van de plaats en van alle goederen, die zij aan het klooster hadden toegevoegd. (De oorkonde van de kerkwijding en den afstand der bezittingen, zeker een der oudste charters van ons vaderland, berust in het Archief van Rolduc).

In dezen tijd (1109) ontstond er oneenigheid, doordat Ailbertus al wat hij bezat aan de nooddruftigen wegschonk, en Embrico er meer op uit was, de bezittingen en inkomsten voor de gebouwen te sparen. Toen nu Ailbertus, de leeraar der liefde bij uitnemendheid, inzag, dat hij met broeder Embrico nooit in eensgezindheid zou kunnen leven, en hij van den anderen kant geen last wilde veroorzaken aan hem, die het klooster met zoovele goederen verrijkt had, liet hij het klooster aan de broeders over en vertrok, niet wetende, waarheen de Heer hem zou voeren.

Na zijn vertrek verdoofde terstond de luister van het Huis en werd het klooster door zulke zware rampen getroffen, dat van dien dag af het kerkgebouw noch verder uitgebouwd noch hooger opgetrokken werd.

Als door engelen geleid, richtte Ailbertus zijne schreden rechtstreeks naar Gallië. Daar stichtte hij in een uitgestrekt woud, Tirache genaamd, het klooster Clairefontaine.

Vandaar vertrok hij in het jaar 1122, om aan zijne vrienden en bekenden in deze streek een bezoek te brengen. Toen hij aan gene zijde van den Beneden-Rijn kwam, werd hij gastvrij opgenomen door een rijk man, wiens huis ver van de kerk verwijderd was. Tegelijk met hem trad er een geveinsde pel-

grim binnen, die, als teekenen van zijn staat, een palster in de hand en een schapenvacht om de schouders droeg. Daar hij mèt Ailbertus het huis binnentrad, meende deze, dat het een bekende van den gastheer was, terwijl de gastheer hem voor een reisgezel van Ailbertus hield, zoodat de list van den roover door geen van beiden werd opgemerkt.

Toen men des anderen daags 's morgens in de kerk was, en de priester de Heilige Mis las, ontvluchtte de gewaande pelgrim met het beste paard van den gastheer en eenige kleedingstukken, terwijl hij het deed voorkomen, alsof hij den priester, die door zulk een langen weg te zeer vermoeid zou worden, van de kerk naar huis moest terugrijden.

De diefstal werd spoedig ontdekt. Allen verkeerden in de meening, dat de roover een reisgezel van Ailbertus was. De rechtsvergadering werd samengeroepen, men dagvaardde den priester voor de rechtszitting, oordeelde hem des doods schuldig en sleurde hem ter strafplaats. En ziet, terwijl allen zijn geduld bewonderen, daar hij zelfs bij het naderen van den dood niet het minst ontsteld is — komt eensklaps het paard met de kleederen op zijn rug gebonden aangeloopen en blijft in het midden der menigte mak en rustig staan, terwijl het vroeger wild en ontembaar was. Zoo bevestigde de Heer, die de ware onschuld bewaakt en geleidt, dat zijn priester geheel onschuldig was, en werd deze van den schandpaal bevrijd.

Van daar spoedde hij zich naar Saffenberg (in het Ahrdal), om Graaf Adolf, den bezitter van het slot, zijn ouden boezemvriend, te bezoeken. Van Saffenberg zou hij dan, zoo had hij het bestemd, terugkeeren om onze kloostergemeente te begroeten. Daarna kwam hij in een dorp Sechtem genaamd (bij Bonn). Hier werd hij plotseling door een zware ziekte overvallen. Hij ontving de heilige Teerspijze. Toen het oogenblik nabij was, dat de banden tusschen ziel en lichaam zouden verbroken worden, kwam er van de sponde des stervenden een allerzoetste balsemgeur, die het vertrek vervulde en de harten der omstanders verblijdde. Zoo verliet Ailbertus in het jaar 1122 deze aarde, met liefde opgenomen, naar wij vertrouwen, door de engelen des hemels.

Terwijl nu zijne dienaren den lijkwagen in gereedheid brachten om hem naar ons huis te vervoeren, zooals hij nog in leven

zijnde gevraagd had, brachten de inwoners het lijk in de kleine kerk van het dorp — want er zijn twee kerken — en begroeven hem met groote plechtigheid.

De priester Ailbertus was ootmoedig van harte en zuiver van zeden, oprecht in woorden en kloek in daden, mild in aalmoezen en gul in gastvrijheid, ijverig in nachtwaken en volhardend in vasten, vurig in gebed en vroom in godsvrucht, geacht bij de menschen en trouw en eerlijk in handel en wandel.

Op het bloote lijf droeg hij altijd, in plaats van een tunica, een boetekleed. Hij ging altijd blootsvoets en droeg geen schoeisel, dan bij het lezen der heilige Mis. Hoe kon trouwens de winterkoude hem deren, die met Gods liefde bekleed was. Zelfs in ziekte gebruikte hij geen vleesch of vet, en hij onthield zich van wijn en alle bedwelmende dranken. Doch, hoe verstorven ook in zijne levenswijze, steeds was hij blij te moede en welwillend voor anderen. Hij had een hart zoo vol van medelijden en barmhartigheid, dat nooit een arme met ledige handen van hem heenging, en altijd met een woord van goddelijken troost werd opgebeurd. Hij placht te zeggen, dat het Gode veel aangenamer is armen te troosten en te verzorgen, bizonder de huis- en geloofsgenooten, dan huizen te bouwen. Deze immers raken na verloop van tijd in verval; gene, naar Gods evenbeeld geschapen, zullen leven in eeuwigheid". (Annales Rodenses).

Zoo bleef Ailbertus' stoffelijk overschot te Sechtem rusten. Meer dan zes eeuwen van troebelen en opstand gingen voorbij over de stille grafstede; niets kwam den sluimer van Rolduc's stichter storen.

In het jaar 1771 liet de adellijke eigenaar de slotkapel te Sechtem hernieuwen; het gebeente werd opgegraven en door den wijbisschop van Keulen plechtig verheven. Het proces-verbaal der wedervinding en verheffing bevindt zich in het archief van Rolduc.

Dr. Georg Menn, professor in de geneeskunde aan de Keulsche universiteit, die bij deze gelegenheid het gebeente van Ailbertus samenvoegde, verklaart in dit authentiek stuk: „daar het lichaam van den eerbiedwaardigen Ailbertus reeds meer dan zes en een halve eeuw in de kerk rustte, en de beenderen wegens den vochtigen bodem geheel en al tot stof moesten vergaan zijn,

kan men met recht besluiten, dat zij op bovennatuurlijke wijze behouden zijn."

Reeds dikwijls had men te Rolduc pogingen aangewend om Ailbertus' laatsten wensch te vervullen, maar telkens te vergeefs. Eindelijk mocht Mgr. Corten er, met de hulp van den Kardinaal-aartsbisschop van Keulen, in slagen, het eerbiedwaardig gebeente over te brengen. Den 12den Juni 1897 werd het door Mgr. Van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht, met groote plechtigheid neergelegd in een steenen sarcophaag, in het midden der crypte.

Al vinden wij hier en daar den stichter van Rolduc vermeld onder den naam van „heiligen Ailbertus", toch heeft het kerkelijk gezag hierin geene uitspraak gedaan. Maar de Bollandisten, getroffen door de heiligheid zijn levens, geven in de Handelingen der Heiligen dit zwaarwichtig getuigenis van hem: Het leven van den Eerbiedwaardigen Ailbertus zou waardig zijn eene plaats in ons werk in te nemen, ware het niet, dat wij ons voorgenomen hadden van geen andere dienaren des Heeren gewag te maken dan van hen, aan wie openbare vereering bewezen wordt."

Behalve de hierboven vermelde, worden nog vele andere wondere feiten uit Ailbertus' leven als geloofwaardig door den Annalist van Rolduc verhaald. Ook spreekt hij van „wonderen" door Ailbertus in Frankrijk gewrocht, „doch", voegt hij er in alle oprechtheid bij, „vooral wegens den verren afstand hebben wij er ons niet van kunnen vergewissen, en bij gebrek aan een kroniekschrijver zijn ze ook daar niet geboekt".

DE LEGENDE VAN ROLDUC

In Vlaandren, waar de Schelde bruist,
  Woonde, in een enge kluize,
De vrome priester Adelbert,
  Een man uit eedlen huize.

't Was zomer, 't was een vroege stond,
  't Begon eerst pas te dagen,
En reeds had Aelbert God den Heer
  't Misoffer opgedragen.

Nu lag hij, in gebed verdiept,
  Voor 't kruisbeeld neêrgebogen;
En daar vertoont een heerlijk oord
  Zich voor zijn starende oogen.

In bonte zoden bloeit er 't gras;
  Een kroon van statige eiken
Omkranst den groenen heuveltop,
  En schijnt tot 't zwerk te reiken.

Twee zilvren vlieten ziet hij er
  Der dubble bron ontspringen,
En, kronklend door het koele dal,
  Zich om den bergvoet wringen.

En 't was als deed een luide stem
  In Aelbert's ziel zich hooren:
„Ga! zoek dit oord en wijd het mij,
  Ik heb het uitverkoren".

Daar grijpt hij nu den pelgrimsstaf,
  Trekt henen, blij te moede,

En vreest niet voor de onzeekre baan,
  Betrouwend op d'Algoede.

Wel klopt hem zwaar 't geloovig hart,
  Wel blikt hij op en neder,
Maar nergens vindt zijn vorschend oog
  't Gezegend plekje weder.

Hij vindt het noch in 't Tongrenland,
  Noch bij de grijze veste,
Waar, op den gouden stroom, Servaes
  Zijn heilgen zetel vestte.

Daar glanst de burcht der Saffenbergs
  Hem uit het Wormdal tegen,
En langer, langer weigert niet
  De Hemel hem zijn zegen.

Want, zie! daar groeit dat bloemrijk gras,
  Daar rijzen de eikenboomen,
Daar borrelen die waatren op,
  Die 't kronklend dal doorstroomen.

Hij knielt er weenend, biddend neêr
  En kust die heilige aarde;
Hij dankt vol vreugd den Hemel, die
  Tot op deze uur hem spaarde.

En 't klingleklingt van uit den grond,
  Als moest 't onzichtbaar luiden
't Misoffer duizendmaal herhaald
  Te dezer plaats beduiden.

Vol moed sloeg Aelbert hand aan 't werk:
  Waar de eik rees kort te voren,
Verhief zich dra de blauwe spits
  Van Rolduc's fieren toren.

En 't werd een groot en roemrijk sticht,
  Waar honderd vrome monden
Uit volle borst, bij dag, bij nacht,
  Des Heeren lof verkondden.

Het werd een groot en roemrijk sticht,
  Waar, meer nog dan de tongen,
De harten steeds eenpariglijk
  In volle akkoorden zongen.

Het werd een groot en roemrijk sticht,
  Waar God zijn wondren toonde,
Waar steeds de lichtkrans van de deugd
  De wetenschap bekroonde.

Zeg, vreemdling, is Rolduc ontaard?
  Nog daaglijks twintig malen
Komt hier het Onbevlekte Lam
  Op 't outer nederdalen.

En jongelingen, veel in tal,
  Die wijden er te gader,
Vereend van heinde en veer, hun hart
  Aan God, hun Heer en Vader.

Nog vindt ge er Aelbert's hoogen geest,
  Zijn ziel, zoo vroom en teeder,
Zijn vast geloof, zijn harden moed,
  In meen'gen boezem weder.

Ook de oude broederliefde woont
  Nog ongestoord daar binnen;
De deugd tracht er nog steeds den palm
  Der wetenschap te winnen.

Heer Jezus! laat nog menig jaar
  Dit edel werk beklijven,
En op dit uitverkoren oord
  Uw rijksten zegen blijven.

1860. W. EVERTS.

DE DUIVELSBERG

Reeds had priester Aelbert, ten westen des heuvels,
Dien 't grafelijk slot van de Saffenbergs tooit,
Het donkere woud op de vruchtbare bergkruin
Voor 't Klooster (een needrige kluis nog) gerooid *).
De krochtkapel sloeg reeds haar muren in de aarde,
Als groef men te dieper den grondslag van 't Sticht,
Naar 't hooger moest stijgen en hechter verrijzen,
En de Engelen juichten bij 't blijde gezicht.

Maar jubelden heilspellend d'englen hierboven,
De vader van leugen en dood doet verwoed
Een somber gehuil door den afgrond weerklinken
En daagt voor zijn vuurtroon het helsche gebroed.
„Wie zal mij", zoo brult hij, „dat vloekoord verdelgen,
Hem schenk ik een zetel het naast aan mijn troon;
Wie Adelbert's werk in de kiem weet te smoren,
Rooft tallooze zielen hun hemelsche kroon".

Daar kruipt reeds in Afrika's dorre woestijnen
Bij nacht, uit den afgrond een monster op aard,
Het blaast als een windvlaag de zandkorrels samen,
Het graaft met zijn klauwen en woelt met zijn staart,
Het stapelt de zandzee tot heuvels, tot bergen,
Dan klapt het van vreugde zijn vlerken wijd uit,
Het slaat ze om den hoogsten der zandtoppen henen,
En vliegt door de lucht met een berg als zijn buit.

De zonne rees op in het goudkleurig oosten,
En broeder Thyemo stapt zacht op en neer,

---

*) De oude naam van Rolduc „Klooster-rode" wordt nog door het landvolk gebruikt. Rode = gerooide plaats.

't Getijdenboek lezend, waar Saffenberg's veste
Ten oosten zich spiegelt in 't zilveren meer.
't Is zijn daaglijksche, eenige weg. Doch, o schrikbeeld,
Daar naakt door de luchten het gruwzame spook,
Den loodzwaren last van den zandheuvel torsend,
En zuchtend zich hullend in walmenden smook.

„Spreek monnik, waar ligt er hier Adelberts kluize?", —
„Wel neen!" dacht Thyemo: „een dwaas, die 't bericht!"
„Wat mompelt ge, barvoeter? Antwoord, waar ben ik?
'k Bezwijk als dat oord nog een mijl verder ligt". —
„Een mijl slechts? Wel zie dan deez' schaamle sandalen,
(Met toont hij den Booze zijn schoeiselenpaar),
Wat zijn ze versleten! en toch, bij Gods moeder!,
Nooit ging ik een anderen weg dan van daar".

„Hoe durft gij háár noemen?" Wijd spreidt hij zijn vlerken:
En 't zand dat hij torste ploft donderend neer;
Een aardschok doorsiddert de heuvels in 't ronde,
Een stormwind beukt schuimend de golven van 't meer.
Thyemo slaat haastig een kruis met zijn psalter,
En staart gansch onthutst naar beneên, naar omhoog:
Daar boort nog het monster zijn staart door de wolken,
Daar ligt nu een berg voor zijn schemerend oog!

Nog rijst hij, begroeid slechts met dorrende heide,
De Berg van den Duivel, Rolduc in 't gezicht,
Ten teeken, o Hel, uwer machtlooze woede,
Getuigend van 's Hemels bescherming voor 't Sticht.

DE CRYPTE

Wanneer wij uit de bovenkerk langs de hoofdtrap de crypt binnentreden en onzen blik laten dwalen langs de zuilen en de gewelven, dan staan wij vol bewondering voor den genialen bouwmeester Ailbertus, die daar vóór ons, in het midden van zijne crypta, rust.

De crypt van Rolduc is een overheerlijke nalatenschap der middeleeuwen; Rolduc's stichter was een waar kunstenaar. Ongetwijfeld had hij de bouwkunde gestudeerd aan de stiftschool te Doornik. Verscheidene onderdeelen in de kathedraal van Doornik en in de Rolducsche crypta wijzen op een nauwe verwantschap.

Dr. Cuypers verklaarde, dat hij in geheel Europa geen schooner Romaansche crypta kende.

Drie gelijke beuken strekken zich in een geheimzinnig duister voor ons uit. Zestien zuilen, in vier rijen gerangschikt, alle uit één stuk, waaronder vier met gegroefde schachten en als monsters uitgehouwen voetstukken, en vier en twintig pilasters, uit den wand een weinig naar voren komend, schragen de gekruiste tongewelven. De kapiteelen bieden een rijke verscheidenheid van bewerking. Enkele dragen kunstig gebeitelde symbolische reliefs. Vooral die der twee zuilen voor het hoofdaltaar zijn hoogst merkwaardig: het eene toont een man, in loofwerk verstrikt, de handen naar de hoeken uitstrekkend, terwijl grimmige dieren hem aanvallen; het ander een voorthollend ros, eveneens door loofwerk omstrengeld: ongetwijfeld zinnebeelden van den strijd tegen de hartstochten.

De oorspronkelijke bouw telde dertien vensters. Door den ingang bij de sacristie is een er van vervallen. Daar het middelvenster boven het altaar grooter is en rijker versierd dan de overige, mag men hier terecht een symbolische gedachte bij den stichter veronderstellen: Jezus Christus te midden der twaalf apostelen. De crypt is opgetrokken in den vorm van een klaver-

blad, ongetwijfeld een zinnebeeld der H. Drievuldigheid, waarvan Ailbertus volgens de Annalen „een groot vereerder" was.

De crypte werd in 1893 door Dr. Cuypers op de oude grondslagen in haar oorspronkelijken klaverbladvorm hersteld. Men had namelijk in de 16de eeuw, toen het priesterkoor door brand vernield was, een laat-Gotisch koor aan de kerk gebouwd en voor de grondslagen van dit nieuwe koor de helft van het linker en rechter halfrond van het klaverblad afgesneden. Zoodoende was niet alleen de harmonische eenheid der bovenkerk verbroken, maar ook de crypt verminkt. De hoofdingang in het midden der kerk — oorspronkelijk de eenige — was geheel dichtgemetseld. Alleen langs zijtrappen kon men in de crypt afdalen. Toen de hoofdingang door Dr. Cuypers werd opengebroken, kwam de oorspronkelijke ingang weer aan het licht.

De gewelfschildering, gedeeltelijk in lijn en kleur niet ongelijk aan die der catacomben, herinnert ons aan de legende van Rolduc, aan de kerkwijding der crypt en aan de plechtige wijze, waarop het Kerstfeest in de crypt pleegt gevierd te worden.

Boven het altaar zweven twee engelen met het Gloria in Excelsis. Vijf kleinere engeltjes zitten in de benedenhoeken der gewelfbogen gedoken en schudden de gouden schelletjes met alle kracht, als vreesden zij, dat Ailbertus het wonderteeken, waardoor hem deze plaats werd aangewezen, niet hooren zou.

De gebrandschilderde vensters der crypt, door een oud-leerling uit Engeland geschonken en aldaar vervaardigd, munten uit door hun teere tinten. Dr. Jan Kalf, secretaris der Rijks-Commissie voor de Monumenten schrijft: „ik herinner mij in ons land geen hedendaagsch werk, dat zoo goed als deze beglazing der Rolducsche crypt in staat is te gelijken op de pracht der oude vensters van de kathedraal van Chartres". Het hoofdvenster geeft een voorstelling van het wonder van den H. Norbertus, dat aan het hoofdaltaar der crypt plaats greep.

Deze heilige scheen een voorliefde te hebben voor de schoone crypt en droeg bij voorkeur dàar de H. Mis op. Toen hij, op dezelfde altaartafel, die er zich thans bevindt, in het jaar 1117 de H. Mis las, viel na de Consecratie een giftige spin in den kelk. Uit eerbied voor het H. Sacrament besloot de heilige haar met het H. Bloed te nuttigen en wachtte daarna, aan den voet van het altaar neergeknield, den dood af: „blijde als offer te

mogen vallen, na zelf offeraar geweest te zijn", zegt zijn levensbeschrijver. Doch door een wondere beschikking Gods kwam de spin op geheel ongewone wijze bij het niezen wederom levend te voorschijn.

De beide zijvensters stellen voor : rechts, den H. Gerlacus, zijne biecht sprekend bij abt Erpo ; links, het doodvonnis der H. Lucia, wier relikwieën in het hoofdaltaar der crypt rusten, alsmede de verheerlijking dezer beide heiligen.

DERTIENDE-EEUWSCH ZEGEL DER ABDIJ
met Patroonheiligen van Kerk en Crypt.

DE KERK

Tegelijk met de crypt had Ailbertus ook het plan van de kerk ontworpen. Dit blijkt duidelijk uit de heerlijke eenheid van constructie, die beide verbindt. In 1130 werd op den grondslag der crypt het priesterkoor gebouwd en daarna, met een tusschenruimte van vele jaren, de verschillende vakken der hoofd- en zijbeuken. Eerst in 1209 werd zij voltooid en plechtig gewijd.

De abdijkerk van Rolduc is een kruiskerk, 52 meter lang en 14 meter hoog. Het koor heeft evenals de crypt den vorm van een klaverblad. Deze, wegens zijn zinnebeeldige beteekenis zeer opmerkingswaardige vorm, is uiterst zeldzaam.

Om tegensteun te geven aan de zware kruisgewelven der vier vakken van den hoofdbeuk, heeft de bouwmeester de zijbeuken afwisselend gebouwd met verhoogde tongewelven, die van den eenen pijler tot den anderen gaan, en met lagere kruisgewelven, die op een tusschengeplaatste kolom rusten. Deze zeldzame bouwvorm is niet alleen doelmatig, omdat hij aan de gewelven krachtigen tegensteun verleent, maar hij geeft tevens aan het in- en uitwendige een rijke afwisseling.

Diep is de indruk, dien dit meesterstuk van Romaanschen stijl bij het eerste binnentreden op ieders gemoed maakt. Wat een grootsche aanblik in die betrekkelijk kleine ruimte. Welk een afwisseling van kleuren en tinten, van licht en schemering. Wat een speling van pijlers en pilasters, kolommen en bogen, alles in den grauwrooden, warmaandoenden zandsteen der omstreken.

Roept de Gotische kerk met met haar hoogrijzende spitsbogen en ranke zuilen ons het „Sursum Corda" toe, en schijnt zij onze ziel te bevleugelen om mede omhoog te stijgen, de Romaansche kerk, met haar zware massieve steenmassa's ons sprekend van Gods majesteit, legt als van zelf een nederige Adoro-bede op onze lippen, en gebiedt ons: „kniel neder, nietig schepsel en aanbid uwen God".

Na een kort gebed gaan wij verder in de richting van het

priesterkoor. Wij staan voor den breeden dwarsbeuk. Daar dompelt zich onze blik in de schemerende crypt. Ter rechter en linker zijde rijzen de rijk beschilderde kapellen van den kruisbeuk omhoog. Wij stijgen de trappen op van het priesterkoor. Nu breidt zich geheel het prachtige trifolium voor ons uit. De edele vormen van het klaverblad, de geheimnisvolle schildering der gewelven op de H. Drievuldigheid wijzend, alles roept ons toe: „Eere zij den Vader, den Zoon en den H. Geest." En in onze zielen ruischen de tonen van het Rolducsche kerklied:

„Qui'ils sont aimés, grand Dieu, tes tabernacles!"

En wij danken den hemel, die in de stormen der eeuwen dit heiligdom onzer vaderen voor ons bewaard heeft.

In de godsdienstoorlogen der zestiende eeuw moest de kerk de getrouwheid der abten aan het oude geloof jammerlijk misgelden. In de jaren 1568 en 1574 werd zij door de legerbenden van Willem en Lodewijk van Nassau geplunderd. En in het jaar 1580 ging de baldadigheid van het Spaansche garnizoen in Herzogenrath zóó ver, dat zij een reusachtigen stapel stroobossen in brand staken, met het gevolg, dat de gewelven der zijkapel bij de sacristie door de felle hitte neerstortten. Bij de restauratie in 1896 vond men in de gewelven nog de halfverbrande toortsen op de verkoolde balken.

Nieuwe eeuwen brachten nieuwe vijanden. De zoogenaamde Renaissance verving, in haar afschuw van alle Romaansche en Gotische vormen, de Romaansche vensters van den kruisbeuk door een ruw en plomp muurwerk met onoogelijke moderne vensters, trok een der kruisgangen door het noordelijk transept en verschool de heele noordzijde der kerk achter belendende gebouwen. De Fransche omwenteling zette de kroon op het vernielingswerk; de priesters moesten vluchten uit het heiligdom; de kostbaarheden des tempels werden geroofd of naar de naburige parochieën overgebracht, en terwijl Rolduc eenzaam en verlaten treurde over zijne kinderen, heerschte de gruwel der verwoesting in de heilige plaats: de kerk werd gebruikt tot paardenstal.

Maar God waakte over Ailbertus' heiligdom.

In 1853 werd de eerste hand gelegd aan de restauratie, de beschadigde gewelven werden geankerd, de gebroken zuilen

hernieuwd en een met den stijl overeenkomend oksaal gebouwd voor het nieuwe orgel. Langzaam maar veilig zou onder de leidende hand van Dr. Cuypers het middeleeuwsch gebouw in zijn oorspronkelijke schoonheid herrijzen.

Bij het afbreken werden eenige sporen van den ouden bouw ontdekt, voldoende gegevens voor den genialen bouwmeester om met bijna wiskunstige zekerheid het geheele priesterkoor in zijne ouden vorm te herstellen. En toen in 1893 Rolduc het gouden jubelfeest vierde van zijn bestaan als Klein-Seminaire van het bisdom Roermond, werd het heerlijk herstelde koor in gebruik genomen.

Thans rees de netelige vraag, moest nu, na de herstelling van het koor, de kerk zelf verminkt blijven, en de kruisgang die door het transept der kerk heensneed, blijven voortbestaan. Moest de kerk aan de zijde van het „carré" verborgen blijven achter het muur- en dakwerk der slaapzaal. Men weifelde lang, totdat directeur Corten, die in hetzelfde jaar aan Mgr. Everts was opgevolgd, den knoop doorhakte. De slaapzaal naast de kerk en de kruisgang door het transept werden weggebroken, en een nieuwe lagere gang nààst de kerk gebouwd, die, in plaats van de uiterlijke schoonheid der kerk te schenden, door een fraaie omlijsting deze nog beter zou doen uitkomen.

Zoo kan thans, van uit den kloostertuin, onze blik vrijelijk ronddwalen langs de kolommen en vensterbogen, die boven den sierlijken Romaanschen zuilengang omhoog rijzen. Thans ziet men, welk een rijkdom en verscheidenheid van vormen ook het uiterlijk der kerk aanbiedt. Zacht en vredig vervloeit het licht over de kleurige bloemen en grasperken met de grijsroode tinten van den zandsteen. Waarlijk deze kloosterhof, met zijn ongestoorden antieken vrede naast de jeugdige dartelheid der speelplaats, zijn altijd nieuwe schoonheids- en vroomheidsvreugde, zijn klokkenklank en vogelenzang, zijn ruischende fontein en zijn echo's van hymnen en gebed, is wel het meest intieme en stemmingsvolle plekje van Rolduc geworden. Een schoone middeleeuwsche droom.

Na de Paaschvacantie van het jaar 1896 bewoog de jeugd zich reeds door de nieuwe kruisgang. Aan den zuidkant naast het koor waren de kapiteelen en basementen aangebracht, die in de 12de eeuw de oude kruisgangen versierden en in 1876

bij het uitgraven van fondamenten uit het puin waren opgedolven.

De kosten der restauratie vóór 1891 hadden 20.000 gulden bedragen, die na 1891 beliepen 61.500 gulden, waarvan het rijk en de provincie 28.000 gulden verstrekten. De overblijvende uitgaven werden voor een groot deel door de edelmoedige bijdragen van vrienden en oud-leerlingen gedekt.

Naarmate de restauratie der kerk vorderde, werd ook de van den aanvang af gekoesterde wensch vuriger: het inwendige op passende wijze te versieren. De breede muurvlakken en de wijde gewelfschelpen eischten gebiedend een schildering in groote tafereelen. Doch welke kunstenaar zou die taak volbrengen? En, wat meer is, wie zou de ontzaggelijke kosten er van dragen?

Het toeval wilde, dat een kunstkenner, tevens kunstenaar, de kerk bezichtigde, en — hoe kon het anders? — zijne bewondering er over uitsprak. Het gesprek viel, als van zelf, op de polychromie, de wijze van opvatting, de middelen ter uitvoering en de groote onkosten en moeilijkheden daarmee verbonden. En de bespreking eindigde met deze woorden, die Rolduc zich steeds dankbaar herinneren zal: „laat de steigers plaatsen; ik doe het zelf". De edelmoedige kunstenaar, die deze woorden sprak, was de hoogeerwaarde Mathias Goebbels, kanunnik aan de Domkerk te Aken, vooral bekend door zijne schildering van Maria Im Kapitol te Keulen.

Mgr. Corten's vindingrijke en kunstzinnige geest had spoedig uit twee hoofdgedachten een rijke verscheidenheid van tafereelen ontworpen. De Kerk van Rolduc, aan O. L. Vrouw toegewijd, een bedehuis voor de studeerende jongelingschap: ziedaar de twee hoofdmotieven, die volgens een strenge verdeeling zuiver zijn uitgewerkt. Want, terwijl de gewelfschilderingen alle betrekking hebben op de H. Maagd, stellen die der zijwanden alle den leerarenden Christus voor: in den tempel, in het scheepje van Petrus, bij de Jakobsbron, in de Bergrede en bij de zending der Apostelen.

In de mozaïekvloer voor het hoofdaltaar zijn de zeven natuurlijke wetenschappen van het Trivium en het Quadrivium afgebeeld, met de koningin der wetenschappen, de Wijsbegeerte in het midden. Ongetwijfeld wilde de ontwerper ons hierdoor leeren, al de moeiten, die de beoefening der wetenschap van ons vraagt,

aan God op te dragen en voor zijn altaar ten offer te brengen.

Maar de natuurlijke wetenschappen moeten bestraald worden door het licht van boven. Daarom zijn op treffende wijze, onmiddellijk er boven, de zeven gaven van den H. Geest in de gewelfschildering van den koepel door zeven zinnebeeldige figuren afgebeeld, met Maria, de Koningin der Wijsheid, in het midden.

In het middengewelf van den kruisbeuk zien wij Maria als de Sedes Sapientiae, omgeven door de groote Orde-stichters; daarna als zegepralend over de monsters der ketterijen, en vervolgens als Beschermster der Jeugd. Jeugdige heiligen, de toonbeelden der katholieke jongelingschap, vluchten hier onder haren wijduitgespreiden mantel. Vijf jaren na de voltooiing dezer schildering werd de ontwerper er van de stichter van de Vereeniging „Voor Eer en Deugd". Zoo had hij reeds lang te voren de Rolducsche jongelingschap, die dagelijks in het middenschip onder Maria's mantel nederknielt, onder hare moederlijke bescherming gesteld.

De gewelfschildering vóór het oksaal stelt Maria voor als Beschermster der schoone kunsten. Onder de kunstenaars, die haar hunne hulde brengen, treft ons vooral Vondel, zijne Maeghdepalmen wijdend aan de Hemelkoningin. Dit tafereel is misschien een der schoonste van de geheele kerk; door de gunstige belichting der vier zijvensters komen de rijke kleuren volkomen tot hun recht. Men geve zich de moeite, op een helderen, zonnigen dag het oksaal te bestijgen en dit tafereel meer van nabij te beschouwen. Dan zal men in de rij der kunstenaars, die hier Maria omringen, ook gaarne een plaats toekennen aan den vromen schilder, die zóó, voor de oogen en boven de hoofden van honderden dagelijks haar glorie stralen doet.

DEM HOCHWÜRDIGEN KANONIKUS M. GOEBBELS
BEI DER VOLLENDUNG DER AILBERTUS-BILDER
IN DER KRYPTA

DES MEISTERS LOB

In Rolduc's alter Krypta
Der Meister sinnend steht;
Und prüft mit scharfem Auge
Ob Farb' zu Farbe geht;
Ob auch die Striche kräftig,
Die Töne nicht zu grell,
Die Schatten nicht zu dunkel,
Die Lichter nicht zu hell;
Vor allem ob die Züge
Auch ernst und fromm und rein,
Ob aus dem Bild auch leuchte
Des Himmels Wiederschein.
Und wie er schaut und prüfet,
Da wird's ihm angst und bang;
Er stehet bei dem Bilde
Und sinnet ernst und lang:
„Die Menschen werden's loben;
Das Lob nicht Not mir tut,
Doch möcht' ich gerne wissen:
Ist's Bild auch wirklich gut?"

Kaum hat der fromme Meister
Sich diese Frag' gestellt,
Da ist's alsob die Krypta
Sich wunderbar erhellt,
Da hört er Zimbeln klingen
Und Glocken hell und rein
Und sanfte Harfentöne

Und Himmelsmelodeien;
Da singt in lichter Höhe
Ein heilger Engelchor,
Da dringt ein leises Klingen
Aus tiefer Erd' hervor;
Da tritt von dem Altare
Ein Mönch zum Meister hin:
„Grüss Gott! mein lieber Meister!
Wass soll dein trüber Sinn?
Du hast mit frommem Herzen,
Mit Ernst das Werk bedacht;
Ailbertus kann dich loben,
Du hast es gut gemacht".

1896. J. KEULLER.

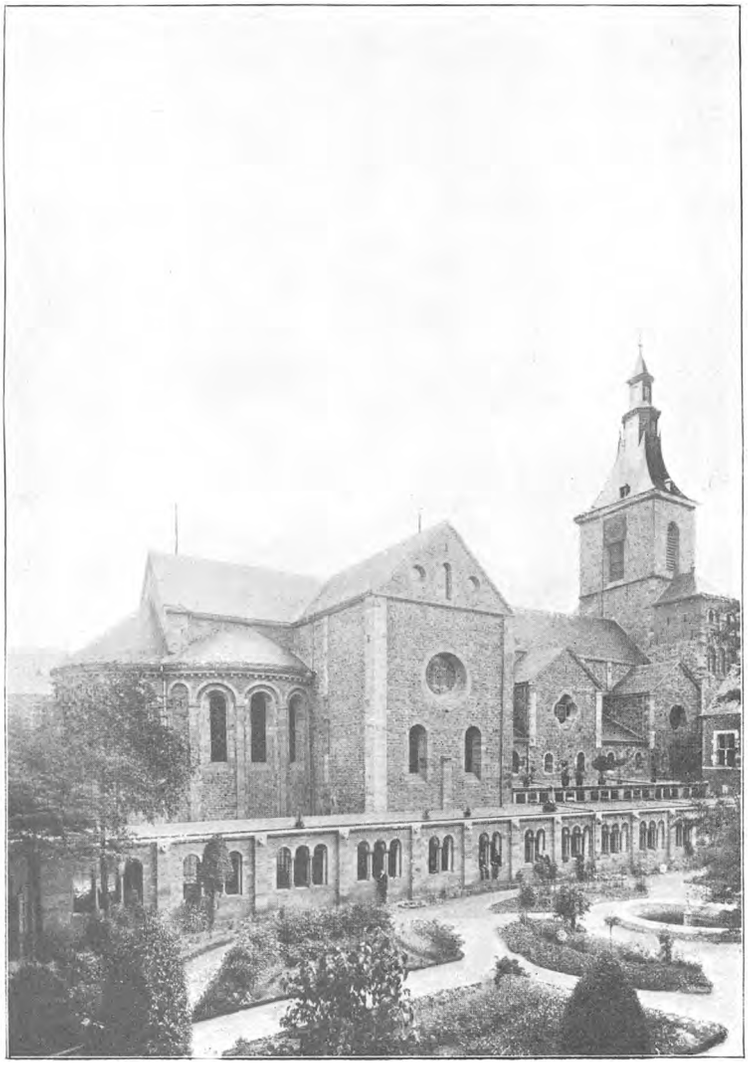

BINNENTUIN

KERK

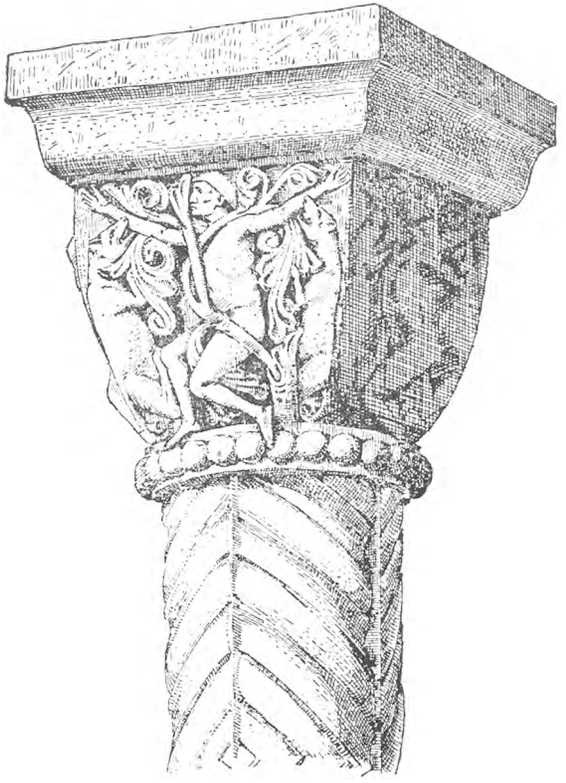

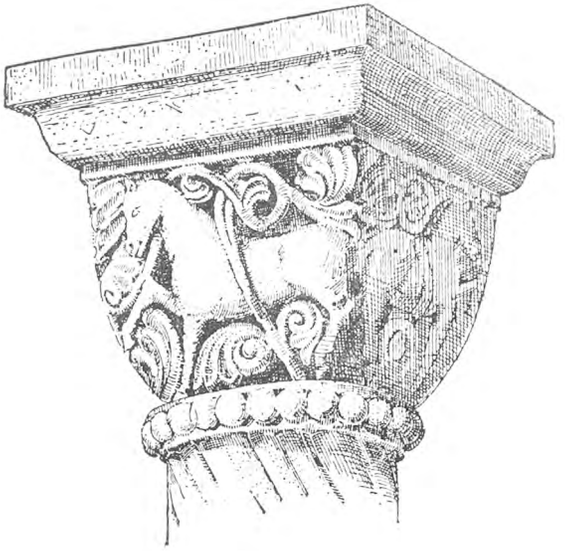

KAPITEELEN IN DE CRYPTA

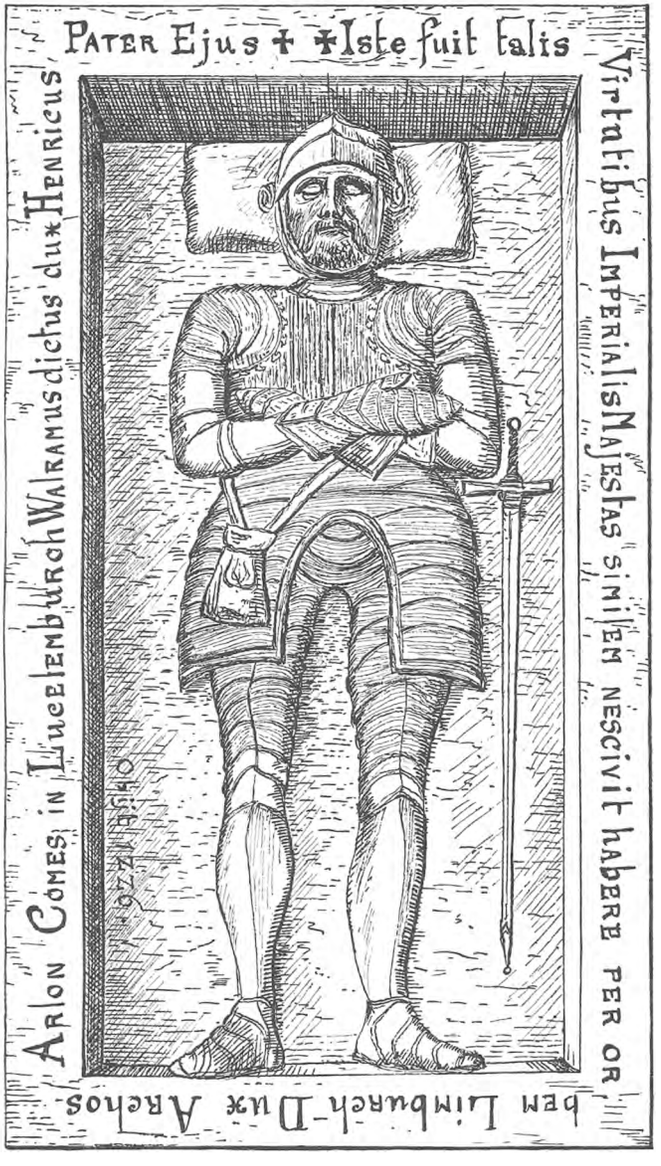

GRAFTOMBE VAN WALRAM III,
Hertog van Limburg, Markies van Arlon, Graaf van Luxemburg.
Verwant met ons Regeerend Vorstenhuis.
Begraven te Rolduc 1226.

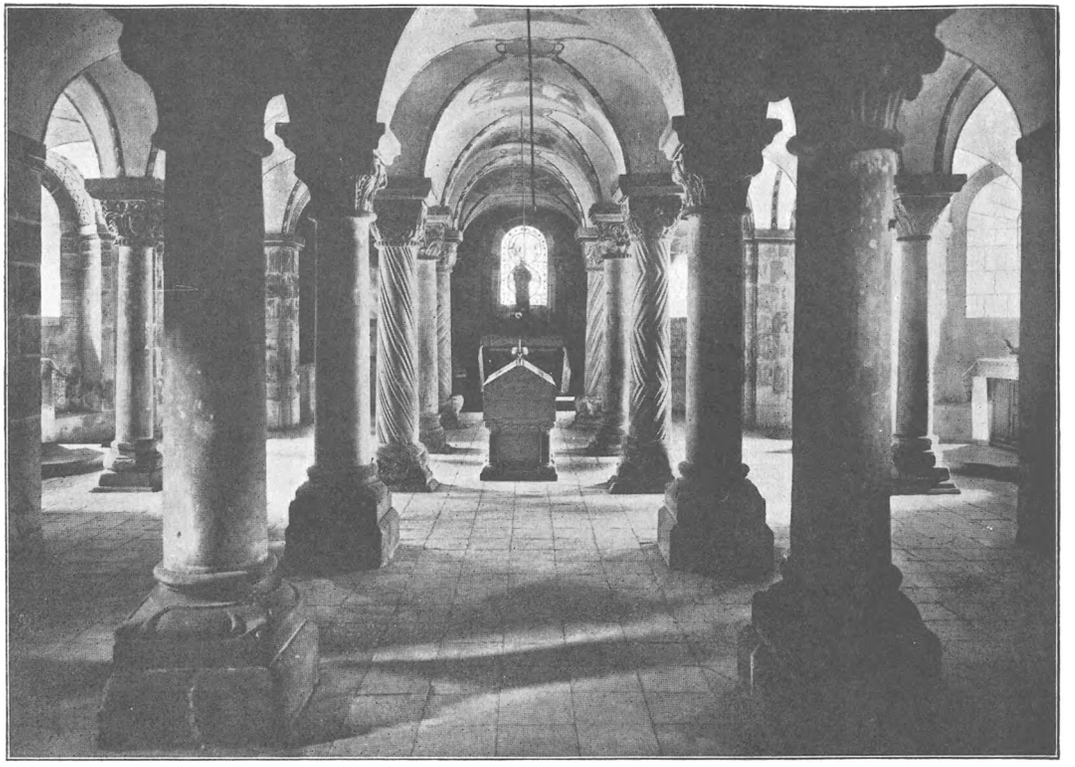

CRYPTA
met Graftombe van den Stichter

DE ABDIJ IN DE MIDDELEEUWEN

„Toen Ailbertus, de geliefde priester en overste, vertrokken was," zegt de Annalist, „wendden zich de broeders, overtuigd, dat ledematen zonder hoofd tot niets in staat zijn, in hunne verlegenheid tot het klooster van Raitenbusch in Beieren, en kozen tot hun prelaat Richer, een man, die in de letteren ervaren, en van zijne jeugd af in de reguliere kloostertucht was opgevoed." Door den bisschop van Luik werd hij tot abt gewijd. Daar Ailbertus dien titel niet gedragen had, was hij de eerste der negen en dertig abten van Rolduc.

Richer was een waardige opvolger van Ailbertus, vooral in zijne liefde voor de armen. Het eerste houten gasthuis werd door hem gebouwd.

Onder zijne leiding werd Rolduc een abdij van Reguliere Kanunniken volgens den regel van den H. Augustinus. In het jaar 1122 werden hare statuten door een pauselijke bul van Callixtus II goedgekeurd en bevestigd. Deze bul, met haar looden zegel „onder den visschersring geschonken", berust nog in het Rolducsch archief.

Vooral door schenkingen van adellijke heeren, die in het klooster traden, en van kruisvaarders, die, voor hun vertrek, hunne goederen aan de abdij vermaakten, breidden zich hare wereldlijke bezittingen aanzienlijk uit, zoodat zij na eenigen tijd negen groote hoeven bezat met 500 morgen land en een jaarlijksche opbrengst van 15000 Rijnsche guldens.

Deze inkomsten werden grootendeels besteed voor de voltooiing van Rolduc's kerk en gebouwen, voor het stichten van nieuwe kloosters, vooral in Friesland, het bouwen van nieuwe parochiekerken, waaronder zeven in naburige gemeenten, de ondersteuning der armen en het kosteloos opleiden van talrijke priesters, religieusen en seculieren, want aan het klooster was tevens een externaat voor de vorming van wereldlijke geestelijken verbonden. Als een bewijs van haar uitgebreide geestelijke werkzaamheid

zien wij, dat in de dertiende eeuw vijftien parochiën door den bisschop van Luik aan haar waren toevertrouwd.

Voor den bouw der kerken was het bezit van steengroeven zeer gewenscht; en reeds in het jaar 1117 vinden wij onder de schenkingen der abdij ook vermeld de steengroeve van Nivelstein „caverna Nivelstein, unde excidunter saxa."

Alvorens de verdere geschiedenis van Rolduc gedurende acht eeuwen van grootheid en verval, van strijd en overwinning, in hoofdtrekken weer te geven, zullen wij eerst een concreet beeld van de middeleeuwsche abdij en hare bewoners trachten te schetsen, om het verleden eenigszins te doen herleven.

Wel schrijden de kloosterlingen niet meer door de oude gangen, wel weerklinkt het priesterkoor niet meer van hun dagelijksch psalmgezang, maar nog leven zij voort in de kostbare oorkonden en geschriften, die zij voor ons met zooveel liefde bewaard hebben. Laten wij eerbiedig de sluimerenden wekken uit het stof der eeuwen, uit de vergeelde perkamenten, en hun vragen ons door het klooster en zijne middeleeuwsche omgeving rond te leiden.

Wij verplaatsen ons *) in de dertiende eeuw en bevinden ons in het dal van 's Hertogenrode. De grijze burcht met haar grachten en ringmuren ligt achter ons. In plaats van den grooten weg naar Kerkrade in te slaan, die door de Rodergracht, nu een dichtbegroeide diepe kloof, naar het dorp voert, volgen wij den zoom van „'s hertogs bosch" en slaan dan links den thans vervallen zijweg naar het klooster-gasthuis in, dat op de zuidelijke helling van het bergvlak gebouwd is, en waarvan thans nog de sporen in de weide gevonden worden. Daar worden niet alleen de vreemdelingen geherbergd, maar ook de zieken verpleegd; vooral zij, die de pelgrimsreis naar het Heilig Land of den kruistocht niet konden voortzetten, worden er met de grootste liefde verzorgd door de broeders der abdij. Een tiende der geheele opbrengst van het klooster is voor het gasthuis en de armen bestemd en wordt ook in dagen van tegenspoed, als het klooster zwaar met schulden belast is, steeds voor dit doel besteed. „Want men mag den armen hun aandeel niet onthouden"

*) Voor de duidelijkheid der voorstelling herinnere men zich, dat de kerk van Rolduc volmaakt geöriënteerd is en de lengtelijn der speelplaats als een kompasnaald naar het Noorden wijst.

zegt de Annalist. Langs het gasthuis leidt een breede zijweg recht naar de abdij. Ook hiervan zijn de sporen nog duidelijk zichtbaar in de Tichelweide. Open en vrij schittert de zuidkant der kerk, met roode pannen gedekt, door de fruitboomen der boomgaarden, die de abdij ten zuiden en ten oosten omringen. Eerst in 1153 worden de stroodaken van kerk en klooster door pannen vervangen, in de abdij zelf gebakken.

Op dezen weg, die toegang geeft tot het klooster, is het stil in het morgenuur. Zwijgend en biddend gaan de geloovigen, wanneer de kerkklok roept, ter vroegmis. Bij het vorderen van den dag echter wordt het levendig op den kloosterweg. Dan komen de pachters en onderhoorigen, die zakken met rogge- of tarwemeel kruien, veld- en tuinvruchten, kippen en kapoenen in manden aanbrengen, of ganzen en lammeren, de tienden hunner kudden, voor zich uitdrijven. — Deze moeten echter weer verkocht worden, want het gebruik van vleesch is in het klooster verboden. — Dan voert de landman den zwaarbeladen oogstwagen over den dreunenden grond en bergt de koren- en tarweschoven in de ruime tiendschuren. Dan brengt de wijnbouwer na langen tocht den purperen oogst van de wijnbergen der abdij in het Ahr-dal ter kloosterpers. Dan komt ook de nijvere werkman en vraagt, zeker van een goed loon, arbeid in klooster of pachthoeve. Allen spoeden zich voort met blijde opgewektheid; want onder den kromstaf is het goed leven.

Maar de abdij is niet alleen een middelpunt van bedrijvigheid op landbouwgebied, zij is in veel hoogere mate een brandpunt van geestelijk leven. Heiligen als Norbertus en Gerlacus zoeken er stichting en leiding. De H. Norbertus, zoon van den graaf van Gennep, Primaat van Duitschland en stichter van de orde der Norbertijnen, met wien het wonder der giftige spin gedurende de H. Mis aan het hoofdaltaar der crypt plaats had, begaf zich herhaaldelijk naar Rolduc, om er bescherming te zoeken tegen zijne vijanden, en, gelijk hijzelf verklaarde, om zich te stichten aan het goede voorbeeld der Rolducsche kloosterlingen. Dit laatste getuigt niet alleen van de nederigheid van den heilige, maar ook van den goeden geest, die in de abdij heerschte. Geregeld komt de H. Gerlacus, van krijgsman en legeraanvoerder kluizenaar geworden, zijne biecht spreken bij abt Erpo, door den bisschop van Luik als zijn geestelijke leidsman aangewezen,

en keert dan over Aken, waar hij in den Dom zijne boetgebeden verricht, naar zijne kluis te Houthem terug. Hoeveel edellieden trekken er heen om raad te vragen. Wat al priesters komen er opbeuring zoeken en onderrichting. Doch meer nog dan de rijken kennen de armen den weg naar het klooster. Iedere week worden 38 brooden elk van 10 pond onder hen uitgedeeld, en wanneer de krijg of de hongersnood woedt in Limburg's gouwen, dan vooral vinden zij er leniging in hun nood.

Van heinde en verre stroomen de geloovigen toe en worden er in de ruime bijgebouwen gastvrij gehuisvest. Sommigen komen er zich aan de strengste boete onderwerpen. Zoo vinden wij bij het jaar 1130 de volgende bizonderheid opgeteekend: „Een edele matrone van Roermond, Reinwidis, liet zich alhier insluiten (inclusa) aan den zuidkant van het koor". Deze inclusae of reclusae werden opgesloten in eene kleine cel, waarvan de deur door den abt of den bisschop verzegeld werd. Van de twee venstertjes zag het eene uit in de kerk, door het andere werd haar het voedsel toegereikt.

Van het begin harer stichting had er een nauwe band bestaan tusschen de abdij en de ridderschap. Velen harer kloosterlingen stamden uit adellijke families, en herhaaldelijk zien wij er ridder en edelman afstijgen van zijn ros en aankloppen aan de kloosterpoort, om den wapenrok voor den kloostermantel te verwisselen. Vooral de hertogen van Limburg uit de nabijgelegen burcht van 'sHertogenrode brengen er gaarne een bezoek. „Zij beschouwen", zegt de Annalist, „ons huis als hun huis, onze kerk als hunne kerk". Dikwijls zien wij den bonten jachtstoet van het kasteel over den kloosterweg voorbij rijden om zich te verspreiden door de omliggende bosschen, en hooren wij het geschal der jachthorens en het geblaf der honden tot binnen de muren der abdij weerklinken.

Doch heden is alles stil rondom het klooster. In dit vroege morgenuur klingt uit de boom- en wijngaarden bij de vijvers niets dan het gezang der vogels. Nu en dan, wanneer een kerkganger door de deur binnentreedt, ruischen ons enkele klanken tegen van het Latijnsch psalmgezang, want het is het uur van het koorgebed.

Door de zuidelijke deur, die voor de buitenwereld bestemd is (aan de zijde van Klein-Rolduc), treden wij de kerk binnen.

Waar thans de twee groote poorten toegang verleenen aan den westkant, zien wij niets dan een vlakken muur.

In den middelbeuk der kerk bevinden zich de kloosterzusters, allen adellijke jonkvrouwen. Rolduc was tot in het midden der twaalfde eeuw een „dubbel-klooster" met een afzonderlijke afdeeling voor de vrouwen, die er onder de hoede der allerstrengste tucht „sub custodia acerrimi rigoris" verbleven. Doch omstreeks 1150 liet de abt twee eigen zusterkloosters bouwen, één naast de kerk van Kerkrade en een ander te Marienthal in het Ahrdal. Op het hooge koor, vóór de zware lessenaars met de lijvige koorboeken, staan de gebaarde kanunniken in hun zwarten tabberd met witte sjerp, zooals de Akensche kroniekschrijver Johannes Noppius hen gezien en beschreven heeft.

Een eereplaats neemt de abt in. Men herkent hem aan zijn grauwen pelsmantel. Hij is in dit kleine gebied de vorst, maar ook de vader. Wanneer de kloosterbewoners — zoo luiden de constituties — hem ontmoeten, of hem een boek of ander voorwerp overhandigen, moeten zij met het hoofd voor hem nijgen. Zijn zij buiten het klooster gezeten en nadert hij, dan moeten zij opstaan en blijven staan, tot hij voorbij is. In de koorstoelen naast hem, hebben de prior en de supprior plaats genomen.

Alvorens de kerk te verlaten, werpen wij een blik op het rijke grafmonument in het middenpad voor den ingang der crypte. Daar ligt, levensgroot in hardsteen uitgehouwen, het beeld van een middeleeuwsch ridder, in volle wapenrusting, den helm op het hoofd, het harnas om de borst en het kruiszwaard aan de zijde. Wij lezen het Latijnsche randschrift in koperen letters en vertalen: „Zóó was zijn uiterlijk; de keizerlijke Majesteit vond in haar gebied niemand, die hem in dapperheid evenaarde. Hij was Hertog van Limburg, Markies van Arlon, Graaf van Luxemburg. Zijn naam is Walram, hij was de zoon van Hertog Hendrik."

Al vermeldt het opschrift het niet, hij, die hier vóór ons rust, was een kruisvaarder. Een der dapperste. Als trouwe wapenmakker van Richard Leeuwenhart deelde hij in diens roemrijke heldenfeiten. Toen koning Richard bij het beleg van Joppe met tien ridders van uit de zee de stad verraste, was Walram een van hen. Met zijn vader Hendrik III, eveneens te Rolduc begraven, en zijn broer had hij zich aangesloten bij den derden kruistocht. Zoo hadden ook zij in het land van 's Hertogenrode

het „God wil het" aangeheven. En alvorens met hunne onderhoorigen op te trekken, waren zij in de kerk van Rolduc hun zwaard gaan neerleggen voor het altaar, God biddend het te zegenen.

Graaf Adelbert van Saffenberg, die aan Ailbertus het terrein geschonken had, Hendrik de Tweede, Walram de Tweede en diens gemalin Judith van Gelder, die na den dood van haar echtgenoot als converse in het klooster trad en er in 1151 overleed, rusten allen in dezelfde kerk. Zoo is Rolduc de begraafplaats geworden van een adellijk geslacht, het voorgeslacht van ons Vorstenhuis, waarmede de hertogen van Limburg door het huis Vianden—Nassau later verwant werden.

Na nog even in het voorbijgaan een blik geworpen te hebben op de grafsteenen der abten, die allen in de zijbeuken begraven zijn, verlaten wij het kerkgebouw en komen in de kruisgangen, destijds open zuilengalerijen, die den kleinen vierkanten kloosterhof omsluiten. In deze gangen heerscht een diepe stilte. Niets hooren wij dan de holklinkende voetstappen van een kloosterling, langzaam voortschrijdend, biddend voor zijn afgestorven broeders, die rondom hem in de kruisgangen hun laatste rustplaats vonden.

Ten westen, waar nu de hoofdingang en de spreekkamers zijn, bevinden zich de abbatiale vertrekken en de gastenkamers. Ten noorden ligt de refter. Hier heerscht het „silentium perpetuum", het stilzwijgen, dat nooit mag onderbroken worden, zelfs niet als vreemdelingen aan tafel genoodigd zijn. Allen, de abt alleen uitgezonderd, moeten op hunne beurt voorlezen en de tafel dienen. Naast het koor ligt de kapittelzaal, vergaderzaal en gerechtshof tevens. Daar worden des Vrijdags na de priem de belangen der abdij besproken, de tucht gehandhaafd, de schuldigen „gekapitteld."

Wanneer wij nu het binnenklooster door de oostelijke deur verlaten, dan zien wij, waar thans de speelplaats is, een grooten boomgaard voor ons, zich uitstrekkend tot aan de vijvers. De westelijke helling aan de overzijde der vijvers is geheel met wijnstokken beplant. Deze vischvijvers, wegens de strenge onthoudingswet voor het klooster onmisbaar, heeft men aangelegd door op kunstmatige wijze de beek in te dammen, welke aan de bron tegenover de kerk ontspringt en door het enge dal vloeit.

DE KLOOSTERSCHOOL

Reeds in de eerste jaren van haar bestaan was aan de abdij van Rolduc een school verbonden. Een eigenaardig maar overtuigend bewijs hiervan vinden wij in het feit, dat in 1122 het houten kloostergebouw door de baldadigheid van twee leerlingen in vlammen opging. En in een oorkonde van 1147 lezen wij, dat aan de abdij zes bunder land geschonken werd, opdat een knaap er het onderwijs genieten zou. Ook de Rolducsche kroniekschrijvers gewagen herhaaldelijk van de abdijschool. Zoo schrijft de annalist bij het jaar 1380, dat reeds op tienjarigen leeftijd leerlingen werden opgenomen en dat ook in dien tijd de schoone letteren in het klooster onderwezen werden, zooals — voegt hij er bij — dit van den beginne af steeds hier gebruikelijk was.

Toen de abdij door de oorlogen tijdens de hervorming veel geleden had en het aantal kloosterlingen zeer verminderd was, werd toch de school niet opgeheven, maar werd het onderwijspersoneel door leeken aangevuld. In een memorieboek van den abt Wormbs lezen wij, dat in 1592 een lector werd aangesteld tegen vergoeding van 60 Brabantsche guldens, een paar schoenen, een paar muilen en twee paar „underhosen".

Zoo dagteekent de school van Rolduc uit de eerste jaren der twaalfde eeuw en niemand zal haar de eer betwisten de oudste school in ons vaderland te zijn. Met slechts weinige jaren onderbreking heeft ze reeds meer dan acht eeuwen bestaan.

Welk een verrassing zou het zijn voor den modernen student, het troetelkind onzer eeuw, indien hij zich eensklaps in de Rolducsche school der twaalfde eeuw verplaatst zag!

Geen ruime speel- en slaapzalen, maar het strenge en eng gebouwde kloosterhuis, waar aan ieder inwoner de plaats karig is toegemeten. Geen groote open speelplaats, geen lommerrijk „bosquet" in de heete zomerdagen, maar de enge binnenhof, waar in ernstig, eenkleurig habijt, onder de hoede der strenge

„custodes", de kloosterleerlingen het langdurig silentium slechts een enkele maal door de Latijnsche conversatie of het spel mogen onderbreken.

Geen les- en studiezalen met gemakkelijke lessenaars en van alle moderne leermiddelen voorzien, maar enge en lage vertrekken, waar rondom langs de wanden de scholieren op hun houten stoeltjes zitten, en, zonder andere lessenaars dan hun knieën, nu eens met den abacus (het rekentafeltje) de sommen uitwerken, dan op hun wastafel het dictee van den magister griffen, of bij gebrek aan boeken, meestal aanhoudend memoriseeren.

En onder welk een tucht!

Wat zou in die harde en vaak ruwe tijden het modern wetboek van strafrecht onzer hedendaagsche kostscholen geholpen hebben: het verlies van goede punten, een vaderlijke vermaning, een uur arrest in de strafzaal, of zelfs een „compareat" op de geduchte vergaderzaal der gestrenge Heeren?

Bij de meeste scholieren — zoo leeren ons de middeleeuwsche traditiën — moest de roede orde en tucht handhaven: de roede voor den drentelaar in den vroegen morgen, als hij ter vigilie geroepen werd, de roede voor den onoplettenden leerling in de klas, de roede ook voor den vurigen en onstuimigen edelknaap, die zich moeilijk in de enge kloostertucht dwingen liet. En waren de misstappen van ernstigen aard, dan volgde een dagvaarding in het kapittel, waar, op het vreeselijk woord van den prior: „exuimini: het habijt uit!" een flinke tuchtiging werd toegediend.

En welke vakken leerde men in de Rolducsche abdijschool? Men weet, dat het voorbereidend onderwijs in de middeleeuwen de zeven vrije kunsten van het Trivium en Quadrivium omvatte. Daarop volgde de studie der Wijsbegeerte en der Godgeleerdheid.

Een kostbaar overblijfsel onzer middeleeuwsche bibliotheek, een catalogus omstreeks het jaar 1230 opgemaakt, werpt een helder licht op de studiën der abdijschool. Volgens deze boekenlijst bezat het klooster toen reeds 226 met de hand geschreven werken: een onwaardeerbare schat in die tijden. De theologische afdeeling bevatte 140 boeken, waarvan 51 — hoogst merkwaardig — op de studie der H. Schrift betrekking hadden; de afdeeling der vrije kunsten en wijsbegeerte 86 boeken. Van de Latijnsche

schrijvers waren Virgilius, Ovidius, Horatius, Lucanus, Cicero, Sallustius, Seneca en Prudentius in meerdere exemplaren vertegenwoordigd. Voor de philosophie gebruikte men een bloemlezing uit Aristoteles door Boëtius, en de Sententiae van Hugo en Petrus Lombardus.

Deze kostbare handschriften zijn, waarschijnlijk tijdens de godsdienstoorlogen in de zestiende en zeventiende eeuw, alle zonder uitzondering verdwenen. De kostbare, met miniaturen verluchte bijbel uit de twaalfde eeuw, die Rolduc thans bezit, is een aanwinst uit lateren tijd.

VERVAL DER ABDIJ

Omstreeks 1250 brak zoowel in geestelijk als in stoffelijk opzicht een tijdperk van verval aan. De oorzaak lag voor een groot gedeelte in de onlusten en oorlogen, die deze landstreek voortdurend teisterden. Zoo leed de abdij groote schade, toen een leger van „ongeveer 200.000 man" gedurende een half jaar de stad Aken belegerd hield, om aan Graaf Willem van Holland, die in 1247 bij Woeringen tot Roomsch-Koning gekozen was, de poorten der stad voor de kroning te ontsluiten.

Ook in den Limburgschen successie-oorlog tusschen de hertogen van Gelder en Brabant, waaraan de bloedige slag van Woeringen (1288) een einde maakte, lag Rolduc in het brandpunt van den strijd.

In een verkoopakte van 1290 zegt Abt Cono, dat „het klooster reeds vele jaren wegens zijne ligging aan alle verdrukkingen en knevelarijen van een bedorven geslacht stond blootgesteld, zoodat de abdij een gedeelte harer goederen moest verkoopen om de schulden af te lossen".

Met het verlies van welvaart en vrede was ook het kloosterleven in verval geraakt. Zoolang men door de tucht streng aan de gemeenschappelijke levenswijze hield, en men dus geen persoonlijk gebruik van de kloostergoederen maken kon, bleven de misbruiken uitgesloten. Doch toen de abdij het middelpunt werd van strijd en plundering en men er nauwelijks veilig meer was, werd een geregeld kloosterleven onmogelijk, zoodat ieder kloosterling aan zich zelf overgelaten was en voor zichzelf zorgen moest. Als daarna wederom betere tijden aanbraken en de kloostergemeente opnieuw aangroeide, viel het soms moeilijk de eens aangenomen persoonlijke vrijheid te laten varen, en in alles den ouden, vergeten kloosterregel weer op te volgen. Dan gebeurde het soms, dat het gemeenschappelijk leven — het wezen van den kloosterlijken staat — vooral wat betreft de beschikking over de inkomsten, het gemeenschappelijk gebruik der maaltijden en het

bijwonen van den koordienst, veel te wenschen overliet. Zoo zien wij, dat een der abten een derde der inkomsten voor zich zelf behield en het overige tusschen de kloosterlingen verdeelde; dat de abt en ook verscheidene koorheeren de maaltijden afzonderlijk gebruikten; dat men, in plaats van het koorgebed bij te wonen, op jacht ging, of bezoeken in den omtrek aflegde. Ofschoon er van zware fouten tegen godsdienst en zeden, althans wat de kloosterheeren betreft, die in de abdij zelve leefden, geen sprake is, had men den waren kloostergeest verloren en was een hervorming der tucht noodzakelijk geworden.

Met het jaar 1300 begint een duistere, droevige periode van twee volle eeuwen, waarover de jaarboeken slechts weinig licht verpreiden.

Terwijl in het jaar 1262 nog vier en veertig kloosterheeren de abdij bewoonden, vinden wij er eenigen tijd later slechts drie of vier vermeld. De rijke abdij van weleer kon nauwelijks meer vier of vijf kloosterlingen onderhouden, zegt de Annalist. In het jaar 1429 werden de vijf kloosters in Friesland, die driehonderd jaren aan Rolduc onderworpen waren geweest, aan de jurisdictie van den abt onttrokken en bij het rechtsgebied der Augustijner kloostervereeniging van Windesheim gevoegd.

Abt Dammerscheidt, die in 1522 het bestuur aanvaardde en het afgebrande priesterkoor in laat-gotischen stijl herbouwde, slaagde er gedeeltelijk in, de abdij uit haar stoffelijk en geestelijk verval op te heffen. Met dit doel wendde hij zich tot de twee voornaamste Augustijnerkloosters in Nederland, die door de strenge kloostertucht en de beoefening der mystiek boven alle uitblonken. Hij verzocht de kloostergemeente van Windesheim, die ons Thomas a Kempis geschonken had, broeders naar Rolduc te zenden, om zich met de leiding der novicen te belasten, en ook hier de Navolging van Christus te doen herleven. En persoonlijk ging hij met hetzelfde verzoek naar het klooster Groenendael bij Brussel, dat Ruysbroeck eens als prior bestuurd had.

Terwijl hij aldus in de abdij ijverde voor het herstel der tucht, zorgde hij tevens, dat in de van de abdij afhankelijke parochiën nieuwe plichtgetrouwe herders werden aangesteld. Deze ware hervorming van het geestelijk leven werd echter in haar voortgang gestuit door de troebelen der zoogenaamde Hervorming.

DE TACHTIGJARIGE OORLOG

In 1568 trok Prins Willem van Oranje met zijn leger over den Rijn en vestigde zijn hoofdkwartier te Wittem. Terwijl zijne soldaten de omliggende dorpen plunderden, eischte hij van de stad Aken een schatting van 50,000 rijksdaalders en van den abt van Rolduc het naar verhouding zeer hooge bedrag van 10,000 rijksdaalders. Daar deze niet in staat was de som te betalen, wat hem overigens door den hertog van Alva verboden was, liet hij de kostbaarheden in veiligheid brengen en moest hij het klooster aan den vijand prijsgeven. In abdij en kerk woedden de vlammen.

Eenige jaren later, toen de legerbenden van Lodewijk van Nassau door deze streken trokken, onderging de abdij wederom hetzelfde lot. De abt Wormbs werd gevankelijk weggevoerd en alleen vrijgelaten tegen een losprijs van 200 daalders, die hij „wegens de allertreurigste omstandigheden van brand, roof en oorlog" van een burger in Aken leenen moest.

Het klooster stond bijna geheel verlaten en geraakte in verval. Een andere kloosterorde, de voornaamste van dien tijd, wendde pogingen aan, om de gebouwen in bezit te krijgen.

Reeds waren onderhandelingen aangeknoopt met Rome; reeds waren gelastigden te Rolduc aangekomen, om zich van de volslagen verlatenheid te overtuigen; maar de abt, verwittigd van hunne komst, had alle priesters uit den omtrek ontboden, en hen in het habijt der orde plaats doen nemen op het koor. En toen de vreemde kloosterlingen de kerk binnentraden, weergalmde het eenigszins herstelde gebouw van een vol en krachtig koorgezang. Waarlijk, aan geest en vinding ontbrak het den abt niet.

Bij zijn dood bestond het heele convent slechts uit drie kloosterlingen.

De twee volgende abten brachten het klooster in bewoonbaren toestand en wisten het in dertig jaren wederom tot hoogen bloei op te voeren. Abt Balduinus van Horpusch

(1614—1635) liet niet alleen de afgebrande gebouwen weer oprekken, maar hij bouwde ook, zooals het ankercijfer 1624 op den torenmuur aanwijst, den thans bestaanden kerktoren; bovendien liet hij de steenkolenmijnen te Steinbusch ontginnen en de noodige werktuigen tot het uitpompen van het water plaatsen. De Annalist noemt deze mijn „zeer winstgevend" en zegt, dat zij gedurende vele jaren een groote hoeveelheid steenkool opleverde „carbonaria valde proficua, unde per multos annos magna carbonum quantitas eruta est".

Uit een adellijk geslacht gesproten, had van Horpusch in het klooster de fierheid en ijdelheid van den ridder geenszins afgelegd: op alles wat hij bouwde, zegt de Annalist, ook op de kleinste versieringen, liet hij zijn wapen plaatsen.

Zoo was midden in den oorlog een betrekkelijke rust ingetreden. Maar het was de rust, die den storm voorafgaat. En de vrede, die daarna zou gesloten worden, zou nog noodlottiger blijken dan de oorlog zelf.

In 1632 werd 's Hertogenrade door Frederik Hendrik veroverd.

Twee jaren later begonnen de Staten van Holland, onder voorwendsel van weerwraak, een bittere vervolging tegen de geestelijkheid in de drie landen van Overmaas (Dahlheim, Valkenburg en 's Hertogenrade). Vooral de abdijen van Valdieu en Rolduc moesten het ontgelden. Van uit 's Hertogenrade hielden de soldaten voortdurend strooptochten in den omtrek. De kloosterlingen vluchtten in allerlei vermommingen (dissimulato habitu) en gedurende een jaar stond Rolduc geheel verlaten.

In 1635 werden de Staatsche troepen voor een tiental jaren weer uit 's Hertogenrade en Valkenburg verdreven. Doch de Spanjaarden plunderden de streek evenzeer als hunne voorgangers.

Toen nu enkele kloosterlingen in de abdij waren teruggekeerd, wist Jan van Weert in 1637 door zijn invloed te verkrijgen, dat zijn neef Caspar Duckweiler tot abt werd aangesteld. Eenige jaren later dreigde het klooster herhaaldelijk te worden opgeheven. De man der Voorzienigheid, die het redde van een wissen ondergang, was Winandus Lamberti.

WINANDUS LAMBERTI

(1650—1664)

De oorlogen tusschen Spanje en Holland waren geëindigd, in 1648 werd de vrede te Munster gesloten; een bittere vrede, zegt de Annalist: „in hac pace amaritudo nostra amarissima". Immers terwijl men te Munster de onderhandelingen gevoerd had op den grondslag, dat elk der beide partijen de eens bezette terreinen zou blijven behouden, hadden de Staten zich meester gemaakt van deze streken, waar slechts een zwakke Spaansche bezetting was achtergebleven, en strekten zij reeds begeerig de hand uit naar de abdij en hare onderhoorigheden.

De bekoorlijkheid van het landschap „amoenitas loci", de schoonheid der gebouwen, de rijkdom van den grond hadden de hebzucht der jonge Republiek gaande gemaakt. Rolduc moest Staatseigendom worden. Schraapzucht, politieke haat, godsdienstige onverdraagzaamheid, alles zocht voldoening in den roof. De Calvinistische regeering stelde alles in het werk om in de annexatie te slagen. De koning van Spanje daarentegen scheen vrij onverschillig en maakte den indruk alsof hij van zijne rechten afstand wilde doen. Nooit had Rolduc aan grooter gevaar blootgestaan.

Toen de vrede was afgekondigd, en voor de uitvoering der bepalingen een commissie was ingesteld, bleek de toewijzing dezer landen weldra een der groote geschilpunten. Lang bleef de zaak onbeslist. De Staten trachtten haar op de lange baan te schuiven. En ondertusschen stond de streek, en Rolduc in de eerste plaats, blootgesteld „aan de afpersingen en geweldenarijen die onvermijdelijk zijn, wanneer een volk onder twee elkaar bestrijdende machten geplaatst is".

In 1649 vaardigden de Staten een edict uit, waardoor al de goederen van kerken en kloosters in deze streken werden geconfisceerd en aan de geestelijkheid bevolen werd, alle bewijsstukken van eigendomsrecht in te leveren.

Ondertusschen overleed abt Duckweiler. Zoo werd de toestand van verwarring en onzekerheid nog verergerd. Rolduc scheen verloren.

Vreezende, dat de Staten, om het einde der abdij te bespoedigen, de keuze van een nieuwen abt verhinderen zouden, kozen de kloosterheeren ijlings Winandus Lamberti tot hun overste. Zij wisten het: hij alleen was tegen de vijanden opgewassen.

„Geen ander lot dan dat der opheffing zou onze abdij getroffen hebben", schrijft de Annalist, „indien God, voorziende de werken der genade, die Hij hier later tot het heil van velen verrichten zou, zich niet over haar ontfermd had, door haar een abt te schenken, wien hij, naast vurigen ijver voor den godsdienst, gegeven had vastheid van karakter, hoffelijkheid in den omgang en bedrevenheid in het onderhandelen".

Aan de scherpzinnigheid van een diplomaat paarde Lamberti de onverschrokkenheid van een geloofsheld. Reeds als ambtshelper van abt Duckweiler had hij meermalen de belangen der abdij in Den Haag bepleit — ook bevond hij zich daar op het oogenblik zijner verkiezing — alles te zamen maakte hij vijftien malen de moeilijke reis.

Zoodra de nieuwe abt gekozen was, zonden de kloosterheeren een bode naar Den Haag, om hem aldaar zijne verkiezing mede te deelen. Deze, eerst ontsteld, maar daarna buigend voor de beschikkingen Gods, vertrok onmiddellijk per slee over de bevroren rivieren en besneeuwde wegen naar Brussel, liet zijn benoeming door den Spaanschen landvoogd aldaar bekrachtigen, en keerde als rechtmatige abt te Rolduc terug.

Ondertusschen hadden de Staatsche ambtenaren den dood van abt Duckweiler vernomen en waren zij haastig de abdij binnengedrongen, om de kloosterlingen te verbieden een opvolger te kiezen. Doch deze verklaarden, dat hij reeds gekozen was! Hierop schreef Lamberti schertsend aan een zijner vrienden: „de heeren hebben de insinuatie gedaen van de resolutie tegens d'electie van eenen nieuwen prelaat. Sed sero venientibus ossa": maar wie te laat komt op het middagmaal, krijgt de botjes, of — vrij vertaald — vindt den hond in den pot.

Teleurgesteld en verbitterd haastten zich de ambtenaren het bovenvermelde beroovingsedict der Staten uit te voeren. Men

legde beslag op de inkomsten, de pachters werden aangemaand de aan de abdij verschuldigde gelden niet aan den abt, maar binnen veertien dagen aan den rijksontvanger te betalen: „op straffe van deze nog eens ten behoeve van den Staet te sullen moeten opbrengen".

Nooit zou Lamberti zulk een onrecht dulden. Weer vertrok hij naar Den Haag, om bij de Staten-Generaal tegen de knevelarijen der Hollandsche ambtenaren te protesteeren. Doch eerst liet hij, voor zijn persoonlijke veiligheid, zich door den keurvorst van Keulen tot raadsheer („consiliarius") benoemen, en wist hij zoodoende een vrijgeleide te verkrijgen. Vooral door bemiddeling van Andries Bicker, burgemeester van Amsterdam, door Vondel terecht gehuldigd als „de stut van stadt en land" en „als een der edelsten van 't eerlijck bloet der Bickeren", verkreeg hij, dat de abdij de pachten mocht blijven innen en het beheer harer goederen behouden.

Zoo keerde hij zegevierend terug. Maar zijne vijanden te 's Hertogenrade, in hunne roofzuchtige plannen gedwarsboomd, besloten zich te wreken. Een sluipmoordenaar werd op hem afgezonden. Deze, een soldaat uit Aken, overviel hem in het „Aachener Wald" en loste een schot op hem. Toen men hem greep, beweerde hij, dat hij maar op een vogeltje (avicula) geschoten had; doch in de gevangenis te Aken bekende hij de ware toedracht der zaak. De doodstraf werd over hem uitgesproken; op verzoek van Lamberti schonk men hem echter het leven.

Om het klooster geleidelijk te doen uitsterven, had men, nu men de keuze van den abt zelf niet had kunnen verhinderen, hem verboden nieuwe kloosterlingen op te nemen; toch werden eenige novicen in het geheim door hem gekleed en geprofest.

Eindelijk zou het Lamberti's vijanden gelukken, hem in hunne macht te krijgen. „De abt was een landsverrader, hij zette het volk tegen de regeering op!" Een brief, door hem aan den koning van Spanje geschreven, en door verraad in hunne handen gespeeld, zou het bewijs leveren. Zoo werd hij „van weerspannichheit tegens den Staet der Vereenighde Nederlanden" beschuldigd, ofschoon deze landen nog aan geen der beide partijen waren toegewezen.

Onder het voorwendsel van een vriendschappelijke bespreking

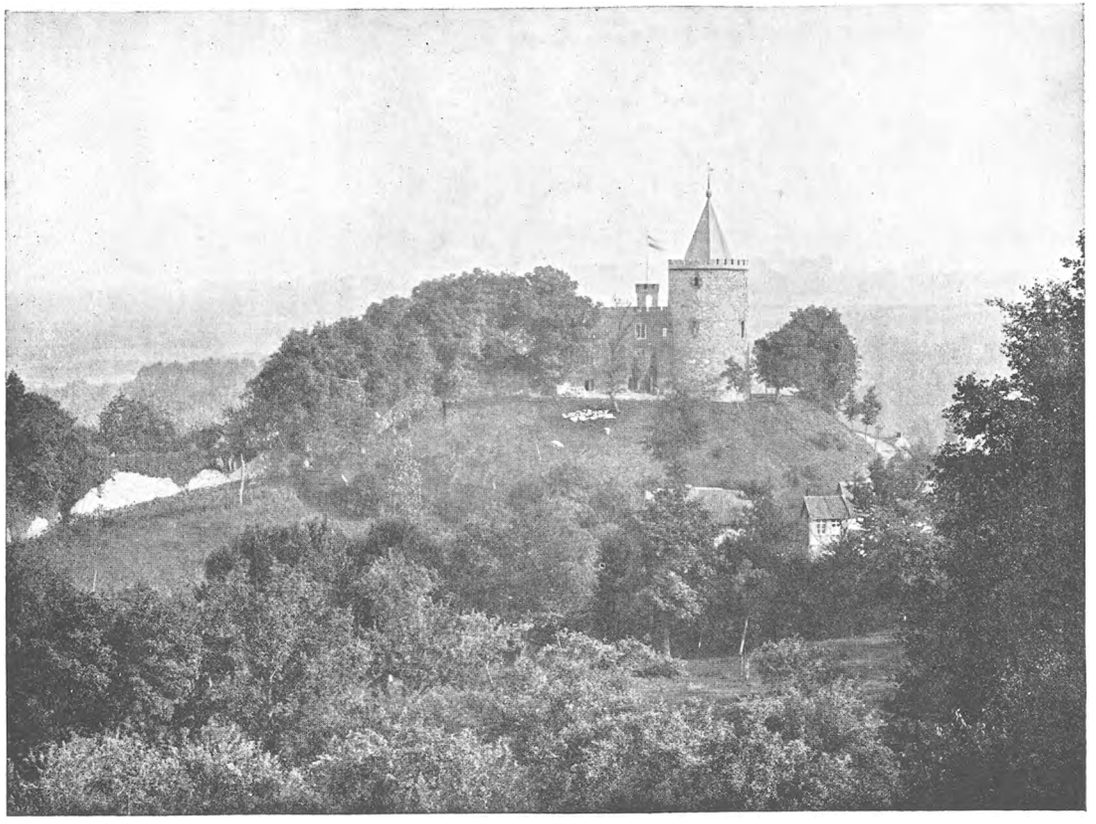

OUDE BURCHT HERZOGENRATH

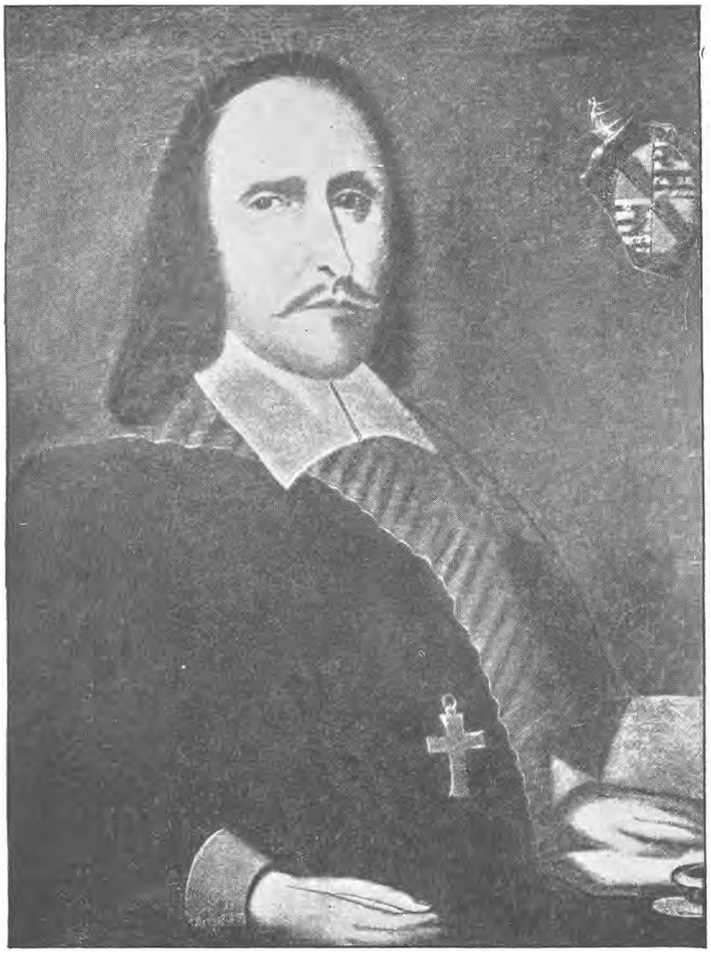

WINANDUS LAMBERTI

met hem te willen houden, noodigde de Drossaert van Ittersum hem op Sint Nikolaasdag van het jaar 1656 bij zich in 's Hertogenrade ten eten. Ofschoon Lamberti als een voorgevoel had van wat hem boven het hoofd hing, nam hij de uitnoodiging aan en begaf zich tegen den middag naar de burcht. Hoffelijk werd hij door den drossaert ontvangen en na het middagmaal aangezocht, tot den avond te blijven. Het verzoek klonk weldra als een bevel en Lamberti voelde, dat hij niet meer de gast, maar de gevangene was (sensit se non ejus convivam, sed captivum). Met geweld werd hij in het kasteel opgesloten en gedurende tien maanden en tien dagen gevangen gehouden.

Intusschen werd bij de Hoofdschepenbank te 's Hertogenrade het proces tegen hem gevoerd, en, ofschoon uit de gewraakte stukken zijn schuld geenszins bewezen werd, het vonnis reeds de volgende maand over hem uitgesproken. Het luidde als volgt:

„Scheepenen der hoofdjustitie van de Stadt en de Lande van 's Hertogenraede

verclaeren den beclaeghde te sijn vervallen van beneficiën, staet ende digniteit,

het incomen van de abdije en mede sijne particuliere goederen te sijn verbeurt ten behoeve van de Hooge Overichheit,

vorders hem condamneerende binnen acht dagen over te leveren alle de segelen, brieven, pachtcedullen ende vordere documenten, mitsgaeders anwijsingen van deselve Abdije-goederen,

vorders de abdije te ruymen, met interdictie van daer inne oyt weder te komen op straffe van 100 gouden realen".

De drossaert werd door den Raad van State aangemaand, alle pogingen in het werk te stellen om „de papieren ende tgene tot de abdije is specteerende machtig te worden", en daar de abt zich bleef verzetten, de kloosterlingen met „sachticheit te induceeren alles te ontdecken en aan te wijsen".

Nu de herder ontvoerd was, zouden de schapen weldra de prooi worden van den wolf. Een troep Hollandsche soldaten drong op een avond het klooster binnen, en hield het, onder voorwendsel van verdediging, zes volle maanden bezet. Maar de abt had al de „papieren" in twee kisten naar Aken laten overbrengen, waar de abdij eenige jaren te voren een huis gekocht had als toevluchtsoord.

Eerst door bedreigingen, dan door beloften trachtte men den

abt in zijne gevangenis aan 't wankelen te brengen. Terwijl men de kloosterlingen een pensioen van 100 dukaten beloofde, wilde men hem met een veel hooger jaargeld paaien. Alles te vergeefs. Lamberti was onverzettelijk als een rots „rupe immobilior". Hij verklaarde, liever elken dood te willen sterven, dan de rechten van Rolduc prijs te geven.

Een enkele maal gelukte het hem nog, door bemiddeling van een zijner bewakers, een brief naar Den Haag en Brussel te zenden, om zijne zaak te verdedigen. Toen men dit bemerkte, ontnam men hem alle schrijfmateriaal, en om iedere briefwisseling te voorkomen, onderzocht men zelfs de kleeren, die hem wekelijks „mutationis causa" uit de abdij gebracht werden.

Doch meer dan zijne gevangenschap kwelde hem de gedachte, wat er van zijne broeders geworden zou. Want dezen dreigden voor de „sachticheit" van den drossaard te bezwijken en schenen eindelijk bereid, het beloofde pensioen aan te nemen. „De gelastigden der regeering", zegt de Annalist, „verheugden zich reeds in de vaste hoop op het bezit der heerlijke woning. Reeds verdeelden zij onder elkander den buit. Het hoofd vol plannen doorwandelden zij het terrein, bewonderden de schoone ligging, spraken over de verfraaiingen, die zij in de gebouwen en tuinen zouden aanbrengen, en overlegden, hoe zij, door een brug te slaan van het kasteel naar het klooster „monasterium cum arce per pontem juncturi", dit in een paradijs van weelde en wellust zouden herscheppen."

Lamberti verneemt, dat de gemoederen wankelen.

Wat te doen? Het is hem onmogelijk een woord per brief met hen te wisselen. Maar hij is even vindingrijk als onverschrokken. Hij grift op de binnenzijde van het deksel der kruik, waarin men hem uit de abdij zijn voedsel brengt, de woorden: maledicta pensio — het pensioen zij vervloekt!" Dat gaf den zwakken moed. Opnieuw besloten zij stand te houden. Zij wendden al hun invloed aan bij de Spaansche regeering, en het gevolg was, dat deze besloot een poging te doen de Staten door weerwraak te dwingen Lamberti uit te leveren.

Reeds acht maanden geleden was het onrechtvaardige vonnis over hem uitgesproken en nog altijd zuchtte de abt in den kerker. Zouden al zijn opofferingen, al zijn ontberingen en vernederingen vruchteloos blijven? Plotseling wordt hij uit deze

droevige overpeinzingen opgeschrikt. Geweerschoten weerklinken van alle kanten. Krijgsrumoer vult geheel het stadje. Zou de oorlog opnieuw begonnen zijn? Was het mogelijk, dat de koning een leger gezonden had, om hem te ontzetten?

Eenige Spaansche soldaten waren inderdaad de vesting binnengedrongen, maar in plaats van een der regeeringspersonen gevangen te nemen, om hem daarna tegen den abt uit te wisselen, zooals hun was opgedragen, sloegen zij over tot muiterij. Toen Lamberti dit vernam, sprak hij ten scherpste hierover zijne afkeuring uit, en verklaarde, dat hij alleen op eervolle wijze de vrijheid wenschte te herkrijgen. En zoo geschiedde het.

In October 1657 werd hij, door tusschenkomst van den Spaanschen gezant in den Haag, vrijgelaten en door de Hollandsche ambtenaren „eum cum honore usque ad monasterium deducentibus" met eere naar de abdij teruggeleid.

Om zijne vijanden te toonen, dat hij onbevreesd voor hen was en vertrouwde op zijn recht, liet hij na den winter, „met ongeloofelijken spoed" alle schuren der abdij, die door brand en plundering veel geleden hadden, van den grond op herbouwen.

Toch was het gevaar niet geweken. Toen men eindelijk, de onderhandelingen moede, besloten had de landen van Overmaas in twee gelijke helften te verdeelen en door het lot aan te wijzen, kwam 's Hertogenrade en Rolduc aan de Staten. Terstond had de abdij de geweldenarijen van haar nieuwen heer te verduren. Een troep Hollandsche soldaten, uit Maastricht hierheen gezonden, maakte zich meester van al het vee en verkocht het voor 1400 gulden.

Maar Lamberti gaf zich niet gewonnen. Hij vertrouwde op Gods hulp — iederen dag liet hij twaalf H. Missen lezen ter eere van den H. Geest — en trachtte ter elfder ure den Spaanschen gezant over te halen, de gemaakte verdeeling niet goed te keuren en de abdij voor den koning te behouden. „L'abbaye de Cloesterrade sera perdue à jamais", schreef hij. De gezant antwoordde: „Wij willen liever sterven dan u en uwe abdij in den steek laten". Hij deed zijn woord gestand. In 1663 deed Spanje afstand van een ander gebied, en Rolduc bleef den koning. Ware de abdij aan de Staten overgegaan, dan zou haar ongetwijfeld hetzelfde lot getroffen hebben, als al de andere abdijen in Noord-Nederland: inbeslagneming, opheffing en verwoesting.

Zoo had Lamberti ten slotte gezegevierd. Wat een gejubel in

het klooster! Gelukwenschen stroomen van alle kanten toe. Zelfs de Paus betuigt zijne vreugde en schenkt Lamberti het recht den mijter te dragen, een persoonlijk voorrecht, dat eerst onder zijn tweeden opvolger aan al de abten wordt verleend.

Door zijn ijveren voor het stoffelijk welzijn der abdij, had de abt hare geestelijke belangen echter niet uit het oog verloren. Toen aan het eerste vreugdebetoon een einde gekomen was, stond hij in de vergadering zijner broeders op en stelde hun voor, God openlijk dank te brengen voor Zijne wonderbare bescherming. En die dank zou bestaan in de hervorming der tucht, in den terugkeer tot den ouden regel. Daar hij reeds het volgend jaar overleed, had hij zelf het geluk niet, dit plan verwezenlijkt te zien. Dit was weggelegd voor zijne twee opvolgers Van der Steegh en Bock.

Zoo treedt Lamberti op den avond van zijn leven voor ons in een geheel nieuw en schooner licht. Mochten wij tot nu toe in den strijder en den staatsman den kloosterling vergeten hebben, thans zien wij, dat hij niet alleen een verdediger, maar ook een vrome geestelijke vader voor Rolduc geweest is.

Zooals Lamberti uitmuntte door zijn geestesgaven, zoo stak hij ook boven allen uit door zijn forsche, rijzige gestalte. Zijn levensgroot portret is ons gebleven. En zoo dikwijls wij deze krijgshaftige verschijning voor ons zien, door den breeden hals- en armkraag en den donkeren snorbaard wel een Spaanschen ridder gelijkend, herinneren wij ons, dat Rolduc zijn voortbestaan voor een groot deel aan dezen *man* te danken heeft. En hoe wordt onze aandacht dan telkens weer geboeid! Dan moeten we hem nog eens in de oogen zien. Dan lezen wij weer in die rustige, doordringende blikken Lamberti's doorzicht en zelfvertrouwen, dan voelen wij, hoe die breede borst zich schrap zet tegen alle moeilijkheden, dan zien wij die fijnbesneden, krachtig gesloten lippen zich weer openen voor een altijd hoofsche maar mannelijke taal. En zóó wordt zijn beeld voor ons opnieuw bezield door de ééne gedachte, die de bezieling was van geheel zijn leven: het straalt van zijn voorhoofd, het schittert uit zijn oog, het schiet uit zijn pen: Rolduc is mij toevertrouwd, Rolduc zal niet vergaan!

WEDEROPBLOEI DER ABDIJ

(1667—1712)

Lamberti's opvolger De Amezaga, uit een hoogadellijk Spaansch geslacht gesproten, bestuurde het klooster slechts twee jaren. Onder zijn opvolger van der Steghe werd de te zware steenen torenspits der kerk door de thans bestaande vervangen, en de geheele, thans ook nog bestaande, westelijke vleugel met den breeden vierkanten hoektoren opgetrokken. Het jaartal 1676 in den sluitsteen boven den ingang van het huis, en het ankercijfer 1678 boven op den torenmuur, vlak onder het torendak, herinneren ons aan deze twee groote bouwwerken en duiden op een tijdperk van welvaart en vrede. Op de bovenverdieping van den hoektoren lagen de vertrekken van den abt — vandaar nog de rijke plafondversieringen op de slaapzaal —, beneden werd alle veertien dagen de rechtspraak in burgerlijke zaken over de laeten en leenmannen der abdij uitgeoefend.

Maar een andere, veel moeilijker taak wachtte hem: het vervallen geestelijk gebouw der kloostertucht wederom te herstellen.

Veel tegenwerking moest hij bij het vervullen dezer taak ondervinden. Toen de abt zeven jonge novicen naar eene abdij in Luik gezonden had, om er te worden geschoold in de kloostertucht, opdat zij door hun voorbeeld de oudere broeders aan de trouwe naleving der kloosterregels zouden gewennen, en hij hen daarna had geprofest en in het klooster binnengeleid, weigerden vier der ouderen met hen aan tafel te gaan.

Dat de abt in weerwil van deze en dergelijke moeilijkheden er toch in slagen mocht den goeden geest te doen herleven, mogen wij afleiden uit zijn merkwaardig grafschrift:

PETRUS MELCHIOR VAN DER STEEG
XXXIII abt van dit klooster,
die
op de grondslagen der oude vervallen kloostermuren,

nieuwe gebouwen deed verrijzen
in den luister, de heerlijkheid en de hechtheid van weleer;
die de tucht van het reguliere en kanonieke leven,
door de rampen des oorlogs en de onbestendigheid
van alle menschelijke dingen in verval geraakt,
herstelde,
en, onder den last dezer dubbele taak bezwijkend,
van den arbeid tot de rust is overgegaan
den 1en December van het jaar Onzes Heeren 1682.

Ook zijne twee opvolgers Bock en Heyendal stelden alles in het werk om door hun voorbeeld en hunne leer, hun talrijke ascetische en theologische geschriften het godsdienstig en wetenschappelijk leven der abdij te verhoogen. Zoo heerschte weldra in de herstelde en hernieuwde gebouwen wederom een geest van rust en gebed, van vrede en vroomheid, die aan de eerste eeuwen der abdij herinnerde.

Van der Steeghe's vroegtijdige dood dreigde voor een oogenblik aan het door hem begonnen hervormingswerk een einde te maken. Want zoodra de naam van zijn vromen medehelper Bock als die van zijn opvolger genoemd werd, begonnen meerdere kanunniken met alle kracht tegen deze candidatuur te ijveren. Zij slaagden er in, zelfs den Internuntius te Brussel op een dwaalspoor te brengen. Maar de Voorzienigheid zou toonen, dat de hervorming van de kloostertucht voor alles hààr werk was. Ofschoon Bock slechts de derde plaats innam op de candidatenlijst, werd hij toch benoemd. De mensch wikt, maar God beschikt. Dit zichtbaar ingrijpen van de hand Gods bracht de meesten zijner tegenstanders tot inkeer. Door zijn zachtmoedig optreden wist hij weldra allen te winnen en hen te bewegen zich aan de nieuwe door Paus Innocentius XI goedgekeurde statuten te onderwerpen.

Onder het bestuur van den nieuwen abt werd de abdij weer een middelpunt van godsdienstig leven. De geloovigen stroomden van heinde en verre toe, en de abt zelf verkondigde iederen Zondag voor hen het Woord Gods. Voor de priesters der omliggende plaatsen stelde hij theologische conferenties en een jaarlijksche achtdaagsche retraite in, voor de kloosterlingen de maandelijksche recollectie. De wijbisschop van Luik moedigde hem

aan bij dezen zegenrijken arbeid en stond hem toe, de Tonsuur en de Mindere Orden aan zijne onderhoorigen toe te dienen.

Behalve een vertaling der H. Schrift in het Hoogduitsch, die hem zes jaren onverpoosd bézig hield, schreef hij een dozijn kleinere theologische en ascetische werken in het Fransch en in het Duitsch, waaronder een handboek voor de Gedurige Aanbidding van het H. Sacrament, eene oefening, die in deze streek door hem werd ingevoerd. Ook werd reeds in zijn tijd het veertigurengebed gedurende de vastenavonddagen in de kerk van Rolduc gehouden.

Het optreden van den abt en de levenswijze der Rolducsche kloosterlingen was een doorn in het oog voor velen in den omtrek, wier gedrag daarbij ongunstig afstak. En het gevolg was, dat zij de abdij, als een leerschool van overdreven gestrengheid, de smet van het Jansenisme trachtten aan te wrijven.

NIKOLAAS HEYENDAL

(1712—1733)

Bock's opvolger had al zijn scherpzinnigheid en geleerdheid noodig, om aan de lasterlijke beschuldigingen van het Jansenisme een einde te maken. Onder al de Rolducsche abten is er geen, die Heyendal evenaart in geleerdheid en wetenschappelijke werkzaamheid. Door zijn kennis van klassieke en oostersche talen, door zijn staatkundige, historische en theologische geschriften steekt hij hoog boven al zijne voorgangers uit.

Na zijn humaniora in het College der Jezuiëten te Aken voltooid te hebben, waar hij door zijn ijver een reis- en studiebeurs verkregen had, vertrok hij voor de studie der theologie naar Rome. Onderweg werd hij door soldaten van de republiek Venetië aangehouden, gedwongen in het leger dienst te nemen en weggevoerd naar het Grieksche eiland Corfu. Of hij even bedreven was in den wapenhandel als in de wetenschap, valt te betwijfelen; zeker is het, dat hij de vier jaren zijner ballingschap benutte voor het aanleeren van de Grieksche taal, die hij later met evenveel gemak sprak als zijne moedertaal. Eindelijk gelukte het hem, van het eiland te ontvluchten en trok hij naar Milaan, waar hij poësis en rhetorica onderwees.

Reeds lang had men in zijne geboorteplaats Walhorn bij Aken het gerucht verspreid, dat hij overleden was, en toen hij er onverwacht terugkeerde, woonde hij zelf den lijkdienst bij, die zijn moeder voor hem liet houden. Toen begaf hij zich naar de universiteit te Leuven, om er zich op de studie der rechten en der oostersche talen toe te leggen. Na zulk een breed-wetenschappelijke vorming klopte hij aan bij de Rolducsche abdij, wier faam van deugd en wetenschap zich alom verspreid had. Hij trad in als novice, en reeds toen werd van hem gezegd, dat hij geheel de H. Schrift van buiten kende. Steeds las hij haar geknield. Na zijne priesterwijding werd hij pastoor te Eupen, een belangrijke maar moeilijke parochie. De apostolische vrij-

moedigheid, waarmede hij optrad tegen de ondeugd, maakte hem bij velen gehaat, zoo zelfs, dat meermalen een aanslag op zijn leven gepleegd werd. Op verzoek van den bisschop van Luik werd pastoor Heyendal door zijn abt naar Rolduc teruggeroepen, „om erger te voorkomen". „Het is goed, Heer, dat Gij mij vernederd hebt", sprak hij gelaten. Maar een veel eervoller taak wachtte hem. Hij werd belast met het onderwijs in de theologie. En daar de beschuldigingen van Jansenisme steeds talrijker en driester werden, werd hij aangewezen, om den goeden naam der abdij te verdedigen. Toen uit een zijner verweerschriften zes stellingen door de theologische faculteit te Keulen werden afgekeurd, beriep Heyendal zich op Rome. En ofschoon zijne tegenstanders alles in het werk stelden, om een veroordeeling van het geschrift uit te lokken, getuigde de kerkelijke overheid dat Heyendal's leer volkomen overeenstemde met de aloude geloofsleer.

Ook in de Staten van Limburg, waarin hij in zijne hoedanigheid van abt van Rolduc zitting had, blonk hij uit door zijn beleid, zijn kennis van het recht, zijn ijver voor het goede. Vaak werd hij met de moeilijkste zendingen belast, o. a. naar Weenen, en in alles kweet hij zich zoo eervol, dat hij zich den eeretitel van „Decus Statuum": het Sieraad der Staten verwierf, zooals men hem, om zijn keurigen, klassieken stijl, dien van „Calamus Aureus: Gouden Pen" geschonken had. Wij bezitten van hem een vijftigtal onuitgegeven geschriften. Bovendien zagen van zijne hand acht theologische en vijf staatkundige werken het licht. En bij al deze werkzaamheden vond hij nog den tijd, de Annales Rodenses van 1159 tot 1700 naar authentieke stukken bij te werken.

Al de tegenwerking en belastering waarmede Heyendal het grootste gedeelte van zijn leven te kampen had, waren niet in staat zijn gemoed te verbitteren. Altijd, zoo verklaart een zijner medebroeders, wist hij zijn opgeruimdheid en blijmoedigheid te bewaren.

LAATSTE ABTEN

DE KOLENMIJNEN

Gedurende de laatste helft der achttiende eeuw hadden de landen van Valkenburg en 's Hertogenrade veel te verduren van de dievenbende der Bokkenrijders, die ongeveer 400 leden telde, waaronder vele aanzienlijke burgers. Nadat zij reeds herhaaldelijk een inval in de buitengebouwen der abdij gedaan hadden, gelukte het hun den tweeden Zondag na Paschen in het jaar 1763, met de hulp van een in het klooster inwonenden kuiper, in het hoofdgebouw door te dringen. Zij trachtten te vergeefs de schatkamer open te breken en moesten zich met den roof van levensmiddelen en linnengoed tevreden stellen.

Daar zich in 's Hertogenrade de hoofdzetel van het gerecht bevond, hadden de meeste terechtstellingen aldaar plaats. Er waren twee zoogenaamde Galgenbergen. Van 1771 tot 1776 werden er alleen te 's Hertogenrade 65 opgehangen, terwijl er bovendien 14 in de gevangenis of tengevolge van de folteringen op de pijnbank stierven.

In 1752 onder abt Fabritius werd de monumentale oostelijke vleugel naast de speelplaats gebouwd door den Italiaanschen architect Morelli; wel een bewijs van de stoffelijke welvaart der abdij. Ook blijkt deze duidelijk uit hare uitgebreide ondernemingen op gebied van landbouw en industrie. Nieuwe mijnen werden ontgonnen, nieuwe wegen voor het vervoer der steenkolen aangelegd en de heirbaan naar Geilenkirchen over een lengte van 14 kilometer door de abdij geplaveid. Zoo plukte geheel de omgeving de vruchten van haren zegenrijken arbeid.

De kolengroeven in deze streek, die later aan de abdij overgingen en door haar verder ontgonnen werden, zijn ongetwijfeld de oudste op het vasteland van Europa. Uit de Annalen blijkt, dat ze reeds vóór 1113 ontgonnen waren. Bij dat jaar spreekt de Annalist namelijk van een terrein „in de nabijheid der kolengroeven gelegen".

Bij het jaar 1537 lezen wij, dat de abt bij den verkoop van een stuk grond, voor zich, of liever voor de abdij het volle recht behield op de er onder gelegen steenkolen: „reservata sibi seu abbatiae ibidem toto carbonum fossilium jure". En bij het jaar 1616 maakt de Annalist gewag van een Chartarium getiteld „Kohlwerck", waarin de grenzen van de mijnvelden der abdij: „limites districtus, sub quo carbones ad abbatiam pertinent" waren aangegeven.

Bij de rivier de Worm lagen de steenkolen ongeveer aan de oppervlakte; later werden zij door de abdij tot op een diepte van 200 M. ontgonnen. Tot in het midden der 18de eeuw liet zij hare mijnen exploiteeren door particulieren en daarna door vereenigingen. Toen er aan de oppervlakte geen kolen meer gevonden werden en de vereenigingen zich het noodige kapitaal voor de kostbare ondergrondsche werken niet verschaffen konden, leende de abdij groote sommen gelds en besloot zij in 1742 het werk zelf ter hand te nemen.

Vooral door den invloed van Chaineux, die de laatste abt van Rolduc worden zou (1779—1800) en die aan de kennis van een delfstofkundige den ondernemingsgeest van een mijningenieur paarde, zoodat hij van zichzelf getuigen kon, dat „ses longues expériences et son application lui ont mérité la réputation d'être assez bon connaisseur en fait de houille", werd het bedrijf aanmerkelijk uitgebreid. Om het mijnwater omhoog te pompen, liet men twee reusachtige waterwerken aanleggen, waarvan het waterrad een middellijn had van 16 Meter. Het rad werd in beweging gebracht door het water der Worm, dat er op gestuwd werd.

Als men bedenkt, dat de aanleg van deze waterwerken en de daarbij behoorende afvoerkanalen 50.000 Luiksche guldens kostte — een kapitaal, dat tegen drie procent geheel moest worden opgenomen — dan kan men zich eenigszins een denkbeeld vormen van de uitgebreidheid van het bedrijf. Van 1742 tot 1771 had de abdij, volgens de opgave van Ernst in zijn Histoire du Limbourg „d'après une note que j'ai en main" een som van 669.000 francs voor de exploitatie uitgegeven. Een ongeveer gelijke som werd van 1771 tot 1793 besteed. De eerste achttien jaren na het begin der eigen exploitatie hadden de abdij geen stuiver winst gebracht: „pas un seul denier de bénéfice".

Zoo bleek de exploitatie meer een zegen voor de arbeiders-

bevolking uit den omtrek dan voor de abdij zelf. En toen Jozef II verschillende kloosters in deze streek had opgeheven en in 1786 ook de abdij met hetzelfde lot bedreigde, mocht abt Chaineux er terecht op wijzen, dat, met de opheffing der abdij, ook het mijnbedrijf voor een groot gedeelte zou worden stopgezet en geheel de bevolking de nadeelige gevolgen er van zou ondervinden.

De nauwkeurige en uitvoerige boekhouding van geheel het bedrijf over de jaren 1774—1783 is bewaard gebleven, en bevat tal van hoogst merkwaardige gegevens. Vooral uit de loonlijsten blijkt, dat de abdij een goede werkgeefster was. Bij voorkomende ongevallen droeg zij de kosten van geneeskundige behandeling en begrafenis, en herhaaldelijk zien wij, dat zij ook voor de nagelaten betrekkingen zorg droeg. Zoo vinden wij zes verschillende gevallen opgeteekend, waarin zij aan de „oude moeder" van omgekomen arbeiders wekelijks geldelijke ondersteuning en brood verstrekte. Ook vergoedde zij de schade aan den eigendom van anderen veroorzaakt.

Naast de vijf mijnen der abdij, bestonden er in het land van Rolduc ook twee particuliere mijnen.

Toen de Fransche regeering op de mijnen der abdij beslag legde, kwam er groote achteruitgang in het bedrijf. Terwijl de abdij zes tot achthonderd werklui in dienst had, werkten er weldra niet meer dan honderd, zoodat er, ook tengevolge van de duurte der levensmiddelen, groot gebrek in de streek heerschte.

In weerwil van de veelzijdige werkzaamheid naar buiten, werden gebed en studie in het klooster niet verwaarloosd. Een zoo geloofwaardig getuige als Ernst verklaart, dat de wetenschap der kloosterlingen alom geroemd werd, en de abdij wegens de godsvrucht en de heiligheid harer priesters in hoog aanzien stond. Hij zelf was overigens een levend en welsprekend bewijs er van.

Zoo had de abdij op godsdienstig en wetenschappelijk, sociaal en industriëel gebied een bloei bereikt hooger dan ooit te voren, toen in de verte plotseling de storm der Fransche Revolutie opstak, die alles verwoesten zou.

TERUGBLIK

Toen in het jaar 1780 het eeuwfeest gevierd werd van de hervorming der kloostertucht, werd de abdij bezongen in een merkwaardig „Carmen Historicum", waarvan Professor Ruyten in fraaie, klassiek gebouwde verzen een Nederlandsche vertaling gaf. Als samenvatting van de lotgevallen van Rolduc van zijn eersten bloeitijd af, laten wij hier eenige versregels volgen.

„Hoe schittert nu uw kroon in aller deugden glans,
Hoog boven allen uit! Wie geeft mij woorden thans
Om 't vasten en gebed van uwe kloosterlingen
En hun verheven tucht naar waarde te bezingen?
Wat noem ik namen? Neen, ik vat hun aller naam
In dien van éénen slechts, den naam van Erpo, saâm;
Hem schonk Gerlacus zelf zijn innigst zielsvertrouwen;
Heil driewerf Roda, dat zoo'n tijden mocht aanschouwen!

Maar ach, hoe leedt ook gij in sombren oorlogstijd,
Toen Brabants hertog en de Geldersman om strijd
Met bloedig zwaard, en haat in 't hart, elkaar besprongen,
En woedend naar 't bezit van 't trouwe Limburg dongen.
Een breuk in uwe tucht werd weldra u tot ramp:
Uw oude kracht bezweek in d'ongelijken kamp;
En wie aan 't Friesche strand en aan de Noordzeeboorden
Tot uw gebied en uwe rechtspraak eens behoorden,
Zij scheurden zich van u en uwen regel los.
O Moederlijk Rolduc! gij eens hun aller trots,
Waar is uw schoonheid nu? Verwelkt, verflenst, vervlogen.
Ach, tranen wellen op in mijn gezwollen oogen!
Zoo stroom, o tranenvloed, toch vruchteloos gestuit,
En wisch dien sombren dag in ons geschiedboek uit!
Doch neen, houd in! Laat ons geslacht en die nadezen
Dat blad vol heilloosheên tot hunne leering lezen,

DE FRANSCHE REVOLUTIE

In 1793 trokken de Franschen onder generaal Miranda deze streken binnen. Rolduc werd door de legerbenden in beslag genomen en het ruime gebouw tot kazerne ingericht. De kloosterlingen vluchtten, om het leven te redden. De lamp van het heiligdom was uitgedoofd, de altaren omvergehaald, de kostbaarheden geroofd, de kerk in een paardenstal herschapen.

Wel dienden vijftien der Rolducsche kloosterheeren een krachtig protest in tegen den heiligschennenden roof, en verklaarden niet dan door geweld van Rolduc te zullen scheiden. Maar te vergeefs. In 1797 werd de abdij en hare onderhoorigheden in het openbaar verkocht, hare mijnvelden tot staatseigendom verklaard.

De kloosterheeren kochten hun eigen bezittingen gedeeltelijk uit de handen der roovers terug. Nederig smeekten zij, te mogen terugkeeren in het dierbaar oord, in hun eigen woning, doch het werd hun geweigerd. Daarna stelden zij voor, Rolduc in te richten tot een toevluchtsoord voor oude en gebrekkige priesters. Alles te vergeefs.

Zoo bleef hun niets anders over dan de orde te ontbinden. De laatste abt Chaineux was in ballingschap te Hamburg overleden. De twee en dertig overgebleven kloosterheeren lieten zich ontslaan van hunne gelofte van armoede en verdeelden onder elkander de weergekochte goederen der abdij in 1804. De verdeelingsacte berust in ons archief.

En de abdij zelve? Zij zou, met de aangrenzende hoeve, niet in de verdeeling vallen, doch gemeenschappelijk eigendom blijven, totdat zij voor een heilig doel, liefst een seminarie, zou worden afgestaan. De opbrengst der hoeve zou dienen tot onderhoud der nieuwe instelling.

Doch voorloopig viel daaraan niet te denken. Een kwart eeuw was de eens zoo dicht bevolkte woning aan de vernielzucht der dorpsbewoners overgeleverd. Slechts een enkel priester, Otte genaamd, waarde door de eenzame gebouwen.

Een doodsche stilte heerschte in de ruime gangen. De kerk was een bergplaats geworden van hout en stroo; de vensters waren stukgeslagen. In de ruime kapittel- en bibliotheekzalen, zoo verhaalden ons de ouden van dagen, speelde de jeugd der omliggende dorpen; uit de slaapzalen werden de halfvergane planken door de arme bewoners der omstreek als brandhout weggevoerd. Treurend stond de abdij op hare heuvelen, zooals eens Davids stede op de bergen van Sion.

In 1817 werd Rolduc door de laatstovergebleven kloosterheeren aan het bisdom Luik aangeboden, om het tot Klein-Seminarie in te richten. Daar de Nederlandsche regeering er zich aanvankelijk tegen verzette, dat het huis voor een geestelijk doel bestemd zou worden, kon de overdracht eerst in 1819 plaats hebben, en tengevolge van politieke omstandigheden werden de gebouwen eerst in 1831 in gebruik genomen.

Dank den geest van geloof en opoffering der edele kanunniken, was Rolduc nogmaals gered. Een woord van hulde mag hier niet onthouden worden, vooral aan Ernst en Kruyder.

Na eerst in de abdij de theologie onderwezen te hebben, werd Ernst pastoor te Afden, waar hij den tijd vond voor het schrijven van zijn uiterst belangrijk en gezaghebbend werk „Histoire du Limbourg", in 1852 door Lavalleye in zeven deelen uitgegeven. Na zijn dood werd hij door Kruyder als pastoor te Afden opgevolgd.

Zoo had de abdij, die in vroegere tijden driemaal in brand gestoken en vier malen geplunderd was, thans ook de stormen der Revolutie doorstaan. Telkens was zij als door een wonder „une longue suite de miracles" gespaard gebleven. En toen de directeur van het nieuwe Seminarie zijn moeilijke taak aanvaardde, kon kanunnik Kruyder hem geen beter woord ter bemoediging toespreken dan het historisch geworden „Gottes Segen ruht über diesem Hause", dat in den loop der eeuwen zoo dikwijls bewaarheid was.

„GOTTES SEGEN RUHT ÜBER DIESEM HAUSE"

Wer schenkte deinem sanften Blicke,
Zu schauen durch der Zeiten Nacht
Roldüc's verschleierte Geschichte,
O frommer Greis, des Sehers Macht?

Du siehst vom alten Ruhm getragen,
In jugendlichem Glanz erbaut,
Die Zinnen Rolduc's wieder ragen,
Wie Ailbert's Geist sie einst erschaut.

Die Jünglinge vom Vaterlande,
Vom Rheine und vom Deutschen Meer,
Von Gallien und dem Ostseestrande,
Sie kommen, und von Albion her.

Du staunest mit verklärten Blicken
Der Wunder all': da rafft's dich fort,
Rufst aus mit himmlischem Entzücken:
„Dies Haus, es steht in Gottes Hort!"

Der Tag verkündet es den Tagen,
Ein Jahr ruft es dem andern zu,
Das Heut' wird es der Zukunft sagen:
Rolduc, wie bist gesegnet Du!

Dich haben Heilige gebauet
Auf heil'gem Grund, bei heil'gem Seh'n,
Bist unter Gottes Huld ergrauet,
Wie könntest je Du untergeh'n?

Wenn gleich der Aufruhr in den Gauen
Empörung in den Städten gährt,
Der Krieg, der schreckliche, mit Grauen
Verheerend durch die Lande fährt:
Uns schrecket nicht der Horden Uebermuth,
Auf diesem Hause Gottes Segen ruht.

Wenn zuckend auch die Blitze wettern,
Dachfirsten in die Winde streu'n,
Des Waldes Recken wild zerschmettern
Und Felsen zu zerklüften dräu'n:
Uns banget nicht vor des Gewitters Wuth,
Auf diesem Hause Gottes Segen ruht.

Hört ihr die Sturmglock' heulend schallen?
Die Flamme steigt, die Funken sprüh'n,
Und Speicher, Scheun', Theaterhallen,
In lichter Lohe prasselnd glühn.
Du durftest, Flamme, weiter fahren
An diesem Gottgeweihten Ort?
Umsonst! Treu halten Engelscharen
Die alte Wach' an Rolduc's Pfort.

Drum soll das Jubellied dir tönen,
So lang der Ost Dich purpurn malt,
Und Deinen alten treuen Söhnen
Ein Laut aus ihrer Brust noch schallt:
Hier ist's so schön, hier ist's so gut,
Auf diesem Hause Gottes Segen ruht.

Rolduc, du holder Sitz der Wonne,
Blüh' lange noch, des Segens reich,
Begrüszt vom heitern Strahl der Sonne
Auf deines Hügels Blumenreich.

O Unschuld, gib ihm deine Helle,
Der Liebe Sold, o Dankbarkeit,
Sprudl' immerdar des Wissens Quelle,
Flicht ihm den Kranz, Unsterblichkeit.

1868 Prof. JOS. DEUTZ.

ROLDUC
INRICHTING VAN ONDERWIJS

De Heer was blijven waken over zijn Huis. Hij had het gespaard voor de eer van Zijn Naam. Een nieuwe taak wachtte het. Had het vroeger slechts eene kleine kloostergemeente gevormd en gehuisvest, thans zou het belast worden met de opleiding van de toekomstige priesters van geheel een bisdom, en een schaar van godsdienstig en wetenschappelijk gevormde leeken schenken aan geheel het land.

Door, naar 's Heeren voorbeeld, de kleinen tot zich te trekken, zou het meer dan ooit 's Heeren zegen over zich afroepen. En al ging het weldra van zijn akkers en bezittingen beroofd worden, een rijker erfdeel zou het van God ontvangen:

„Zijn hooge hof zal blank van lelies staan:
Een schooner oogst als d'eeuwenoude abdij
In blauwen wijn en gouden graan ombloeide".

In 1831 maakte de nieuwbenoemde bisschop van Luik, Mgr. van Bommel, in een herderlijk schrijven aan zijne geloovigen de nieuwe bestemming van Rolduc bekend:

„Gij weet, dat wij besloten hebben ons Seminarie te openen in de schoone abdij van Rolduc, op tien uren afstand van Luik, op de uiterste grens van ons bisdom gelegen. De grootsche gebouwen, zoo doelmatig ingericht, zoo gezond en luchtig, wedijveren met de schoonheid der ligging, der tuinen en wandelplaatsen. En iedereen, die Rolduc gezien heeft, zal in de vereeniging van zoovele voordeelen een schadeloosstelling vinden voor den verren afstand".

Wel verkeerde het nieuwe Seminarie aanvankelijk in zeer armoedigen toestand: geen stoelen of banken in de kerk, geen vloer meer in de gangen, geen planken op de slaapzalen. Voor de Zondagen moest het wierookvat geleend worden in Kerkrade

of 's Hertogenrade. Doch weldra was alles weer hersteld en naar behooren ingericht; binnen weinige jaren steeg het aantal leerlingen tot driehonderd. Ook werd reeds in 1836 de Katholieke Kweekschool voor onderwijzers te Rolduc gevestigd, die later werd overgeplaatst naar Echt.

Wie zal de vreugde beschrijven van kanunnik Kruyder, een der weinige overlevenden uit de oude abdij, toen hij aldus zijn geliefd Rolduc weer zag herleven. Wat moet er in het gemoed van den grijzen priester zijn omgegaan, toen hij door directeur, leeraren en leerlingen feestelijk in het oude gebouw verwelkomd werd. Daar voor hem lag nog de kerk. Met ontroering trad hij binnen en knielde er neder om God te danken. Maar hij zag er geen eerbiedwaardigen abt meer, geen rijen van kanunniken in de koorstallen. Zij waren door andere priesters vervangen. Doch wat hetzelfde gebleven was, dat waren de jeugdige stemmen, die weerklonken door de ruime gangen. Ook nu nog, evenals voor vijftig jaren, werden binnen deze muren door God geroepen jongelingen voor het Priesterschap opgeleid.

Ieder jaar, op het directeursfeest, herinnert ons het opschrift: „Fortunate senex, ergo tua rura manebunt: Gelukkige grijsaard, uw erf blijft dus behouden" aan de welverdiende hulde, bij deze gelegenheid aan kanunnik Kruyder gebracht.

In het jaar 1834 ging het bestuur van het bisdom Luik er helaas! toe over, Rolduc van zijn voornaamste bron van inkomsten te berooven. De heerlijke pachthoeve, waarvan de gebouwen binnen de muren „intra muros" der abdij gelegen waren, en die met hare weilanden, akkers en bosschen 104 bunder land besloeg, werd, tegelijk met nog 45 bunder andere landerijen verkocht.

KLEIN SEMINARIE VAN ROERMOND

In 1839 werd België van Holland gescheiden. Het bisdom Luik moest toen in België zelf een Klein Seminarie stichten, en verkocht Rolduc voor 66.000 franken aan den apostolischen vicaris van Roermond, Mgr. Paredis.

Eerst na lange aarzeling kon deze tot den aankoop besluiten. Hij vreesde aanvankelijk, dat de gebouwen voor een Seminarie van zijn klein gebied te groot zouden zijn en te kostbaar aan onderhoud, en scheen meer geneigd het kleiner College van Sittard of het kasteel van Geulle voor dat doel aan te koopen. Doch Mgr. Peters, die intusschen tot directeur van het nog te stichten Klein-Seminarie was aangewezen, wist ten slotte Mgr. Paredis te bewegen, Rolduc niet prijs te geven. En hij achtte het niet beneden zich, door geheel de provincie en door België rond te trekken, om aan te kloppen bij de huizen der rijken en een aalmoes te vragen voor zijn geliefd Rolduc.

Van de koopsom werd een gedeelte door hef bisdom betaald, 26,000 franken in termijnen door Rolduc afgelost, en het overige door Luik kwijtgescholden.

Zoo bleef de abdij voor het bisdom behouden. Doch in welk een toestand! Rolduc was inderdaad van alles beroofd. Alles, tot het orgel en den brouwketel toe, was weggevoerd naar het nieuwe Klein-Seminarie van het bisdom Luik, dat te St. Truyen was opgericht. Niets was er meer dan de naakte gebouwen. Geen huisraad, geen kerkgewaden, geen schoolmeubels, geen inkomsten, geen landerijen meer. Niets dan Gods zegen.

Auspice Deo! In groote letters hechtte Mgr. Paredis die leus op Rolduc's muren, en onder Gods leiding zou het zijne nieuwe loopbaan beginnen. Weer steeg het aantal leerlingen in enkele jaren van zestig tot ongeveer driehonderd. Voor de talrijke Duitsche leerlingen moest zelfs een geheel afzonderlijke afdeeling van onderwijs worden ingericht.

In 1845 bracht Koning Willem II op zijn doortocht naar

Luxemburg een bezoek aan Rolduc en sprak bij die gelegenheid de, vooral voor die tijden, geruststellende en bemoedigende woorden: „Je vous maintiendrai!" Onder het schild van vrijheid en recht zou Rolduc zich voortaan ongestoord kunnen ontwikkelen.

In 1850 mocht Rolduc het bezoek ontvangen van Koning Maximiliaan van Beieren en in 1853 van Willem, Prins van Oranje.

Onder het bestuur van Mgr. Peters' opvolger Directeur Janssen (1856—1869) werd het beeld der Onbevlekt Ontvangene, een geschenk der familie Deutz, in de nis bij den hoofdingang geplaatst. Het passende opschrift geeft het jaartal aan. En in 1856 had de idyllische bedevaart naar het kapelletje van Schaesberg voor de eerste maal plaats.

DIRECTEUR EVERTS

Toen Dr. W. Everts het bestuur aanvaardde, verkeerde de school van Rolduc in zeer moeilijke omstandigheden. De vrijheid van het middelbaar onderwijs was door de wet van 1863 aan banden gelegd, doordat de staat zich het oordeel over de bevoegdheid en benoembaarheid der leeraren aanmatigde en geheel het onderwijs volgens zijne opvattingen regelde. Alleen het neutrale onderwijs werd uit de openbare kas door staat en gemeente bezoldigd en onderhouden: de bizondere scholen moesten uitsluitend op eigen krachten steunen en zouden bovendien door de belemmerende bepalingen der wet in nog ongunstiger conditie komen dan te voren.

Thans stond men voor de vraag: zou het bizonder middelbaar onderwijs in den strijd voor de opvoeding der jeugd het veld ruimen, zou men aan de katholieke jongelingschap alle gelegenheid ontnemen, voortaan godsdienstig middelbaar onderwijs te genieten, en hen zoodoende overleveren aan de oppermachtige neutrale school? Terwijl men op deze gebiedende vraag alom het antwoord schuldig bleef, beantwoordde Everts haar met een krachtig en krachtdadig: „Neen!"

Wel wist hij, dat het moeilijk zou zijn, het noodige aantal leeraren voor zooveel vakken van onderwijs in een zoo betrekkelijk klein bisdom te vinden, dat hun opleiding en voorbereiding met groote kosten en opofferingen zou gepaard gaan, dat het onzeker was, of het katholieke Nederland zijne zonen naar het

verre uiteinde van Limburg zenden zou, en dat dus de onderneming in weerwil van de uiterste krachtsinspanning zou kunnen mislukken.

Toch besloot hij moedig, in het belang der groote en heilige zaak, onder de goedkeuring en de aanmoediging van al de bisschoppen van Nederland, de kans te wagen. Het studieprogram der bestaande middelbare school met driejarigen cursus werd volgens de eischen der nieuwe wet gewijzigd en in 1872 ook de vijfjarige cursus der H. B. School geopend.

Aan de zuidzijde werd een nieuwe vleugel aangebouwd met teekenzaal, laboratorium, kabinetten voor natuur- en scheikunde en natuurlijke historie, en aan de toekomstige leeraren de gelegenheid geboden, zich aan de universiteit van de gevorderde getuigschriften te voorzien.

„Everts", zegt Professor Keuller, „was de eerste, die bij de kentering van het hooger en middelbaar onderwijs de bakens verzette. De wateren van den stroom der wetenschap schenen een nieuwe bedding te volgen: Everts was de eerste, die met vaste hand in de nieuwe richting stuurde. Maar het scheepje, waarover hij bevel voerde, bleef het Kruis hoog in top voeren, en, al spraken sommige angstige zielen van roekeloosheid en vermetelheid, Everts was, bij al zijn voortvarendheid een voorzichtig gezagvoerder, die door peilingen zich steeds verzekerde, dat er voldoende water onder de kiel bleef.

Toen hij, de eerste, het in de oogen van velen stout, ja al te stout stuk bestond, een priester, die daarna door vele gevolgd is, naar onze niet-katholieke en niet-godsdienstige hoogescholen te zenden, om de grootere kennis daar opgedaan en den ruimeren blik daar verworven dienstbaar te maken aan de uitbreiding van het rijk Gods op aarde, was dat eene *daad,* die te-korten in de wetenschap voorkwam, eer van te-korten gesproken was".

Onder Gods zegen mocht de nieuwe school van den aanvang af de beste resultaten bereiken. De negen eerste jaren, dat hare leerlingen het eindexamen H. B. S. aflegden, zag zij achtereenvolgens al hare candidaten slagen. Gedurende dertig jaren bleef Rolduc de eenige katholieke Hoogere Burgerschool, de eenige inrichting van middelbaar onderwijs, die onze jongelingen langs roomschen weg toegang verschafte tot de Universiteit en de

DIRECTEUR EVERTS

Polytechnische school. Dat Mgr. Everts in moeilijke tijdsomstandigheden hiertoe het initiatief durfde nemen, blijft zijne eere.

Ook mogen wij in dit verband er op wijzen, dat, toen in 1898 de R. K. Studentenvereeniging Sanctus Virgilius te Delft werd opgericht, er onder de 12 oprichters 8 oud-leerlingen van Rolduc waren. Terwijl er van de 10 Rolducsche studenten 8 lid werden, traden er van de overige 30 R. K. studenten slechts 4 toe. (Gedenkboek St. Virgilius). Wel een bewijs, dat, ook voor het universitair vereenigingsleven katholiek voorbereidend onderwijs gewenscht was.

Nog in een ander opzicht was Everts zijn tijd ver vooruit. Nadat Alberdingk Thijm ook in protestantsche kringen belangstelling en eerbied had afgedwongen voor „het Roomsch-Catholijcke" in onze letteren, waagde Everts het reeds in 1869, een Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde samen te stellen, die vooral aan de middeleeuwen en aan Vondel recht deed wedervaren.

In 1887 ontving de schrijver van de universiteit van Leuven het eere-doctoraat in de Letteren voor dezen, vooral voor zijn tijd, hoogst-verdienstelijken arbeid.

DIRECTEUR CORTEN

Nadat Mgr. Everts het onderwijs volgens de eischen der nieuwe wetgeving had hervormd, kon zijn opvolger Dr. Corten (1893—1909) ruimere aandacht schenken aan de hernieuwing en uitbreiding der gebouwen. Reeds onder het bestuur van zijn voorganger had hij door zijn onverzwakte geestdrift en zijn blijmoedig optimisme aan de restauratie van de crypt en het priesterkoor den grooten stoot gegeven en door zijn vindingrijkheid de noodige gelden bijeengebracht. Zelf directeur geworden, slaagde hij er in, kanunnik Goebbels voor de polychromie der kerk te winnen, en wist hij door zijn innemende vriendelijkheid vijf jaren lang den bejaarden kunstenaar den dagelijkschen tocht van Aken naar Rolduc en den dagelijks hervatten, moeizamen arbeid te verzoeten. Geen wonder, dat „de canonicus" zich te Rolduc thuis gevoelde, en telken dage aan de zijde van den directeur te midden der leeraren en leerlingen in den refter het gemeenschappelijk middagmaal gebruikte, zoodat hij waarlijk een der onzen geworden was.

Met de belangen der kunst bleef Dr. Corten ook die van de opvoeding en het onderwijs behartigen. Daar het om opvoedkundige redenen gewenscht was, de jeugdiger leerlingen afzonderlijk te huisvesten, werd onder zijn bestuur het zoogenaamde Klein-Rolduc gebouwd voor de leerlingen van de voorbereidende klasse en de laagste klas van Gymnasium en H. B. School. Deze verandering was niet alleen in het belang van onderwijs en opvoeding, maar ook uit bouwkundig oogpunt — en Corten was in dit opzicht een waardige opvolger van den bouwmeester Ailbertus — waarlijk een verfraaiing en verbetering. De gebouwen van Rolduc vormen thans een volmaakten grooten vierhoek, die een ruimen heerlijken kloostertuin omsluiten en door de monumentale kerk in tweeën gedeeld doch niet gescheiden worden.

Corten was een man met groot constructief talent, een gemak van initiatief en een voorliefde voor grootsche opvattingen en breede lijnen. Maar bovenal was hij een man van diepen godsdienstzin. Want, naar het woord van Ailbertus wist hij „dat het Gode aangenamer is den evenmensch te stichten en bij te staan, dan gebouwen op te trekken". Zoo werd hij door zijn zielenijver de oprichter der vereeniging Voor Eer en Deugd, die hare heilzame werking door geheel ons land steeds wijder uitstrekt.

Ook bezat hij in hooge mate de gave van het woord en beschikte over een levendigen, beeldrijken stijl. Zijne oud-leerlingen, voor wie het hem steeds een lust was het woord te voeren, herinneren zich, hoe hij hen met zijn vaardigen geest en zijn warm gemoed wist op te wekken en aan te moedigen.

Zijn geschiedwerk „Rolduc in Woord en Beeld" is een kostbare en blijvende herinnering niet alleen aan Rolduc's verleden, maar ook aan den schrijver zelf, aan zijn liefde voor de oude abdij, hare geschiedenis, hare gebouwen, hare kerk vooral. De voorafgaande schetsen zijn er grootendeels aan ontleend. Met de volledige herstelling en de beschildering der kerk, den bouw van klein Rolduc, en de oprichting van „Voor Eer en Deugd" vormt het de vier groote daden uit Corten's werkzaam leven.

Reeds onder het bestuur van Dr. Everts, na de wet van 1876 werden de klassieke studiën zoo geregeld, dat de leerlingen der Rhetorica het Staatsexamen konden afleggen, en zoodoende waren vóór 1901, reeds 106 leerlingen tot de universiteit bevorderd.

In het jaar 1901 verkreeg het Gymnasium van Rolduc bij Koninklijk Besluit het recht, zelf aan de leerlingen der zesde klas het eindexamen af te nemen onder toezicht van Rijksgecommitteerden. Van de 175 candidaten, die sedert dat jaar aan het eindexamen deelnamen, slaagden er 165.

In het jaar 1896 was de Rolducsche leeraar Dr. F. Daniels tot hoogleeraar in de Wis- en Natuurkunde benoemd aan de Universiteit van Freiburg. In 1909 viel wederom een der leeraren een dergelijke onderscheiding te beurt. Dr. W. Nolens, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, werd benoemd tot buitengewoon hoogleeraar in de faculteit der Rechtsgeleerdheid aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

Geheel onverwacht werd aan Corten's zegenrijk bestuur een einde gemaakt. Op een avond gedurende de groote vacantie van het jaar 1909 ontving Rolduc het droeve bericht, dat zijn beminde directeur tengevolge van een hartaandoening plotseling in het station te Maastricht overleden was. Zijne leerlingen, wegens de vacantie door geheel het land verspreid, herinneren zich nog, met welk een gevoel van ontzetting en verslagenheid zij den volgenden morgen het doodsbericht in de dagbladen lazen.

Volgens zijn verlangen werd hij te Rolduc begraven. Aan het einde der droeve plechtigheid op het kerkhof speelde de harmonie „Adieu Rolduc!" Hoe gingen die koperen klanken, als treurmarsch getoonzet, ons door de ziel!

DIRECTEUR SCHRIJNEN

Als opvolger van Dr. Corten werd door Mgr. Drehmanns aangewezen de Zeereerw. Zeergel. Heer L. Schrijnen, Directeur van het Bisschoppelijk College te Roermond.

Veel werd door Directeur Schrijnen gedurende de korte jaren van zijn bestuur in stilte tot stand gebracht. Vooral was zijn streven er op gericht, den geest van godsdienst en studie nog te verdiepen en te verlevendigen.

Rolduc zal hem daarvoor steeds dankbaar blijven. Maar wat de Rolducsche jeugd ook niet vergeten mag, is, dat zij het ruime voetbalveld, met een ligging en een uitzicht als misschien geen enkel veld in ons vaderland aanbiedt, te danken heeft aan de voortvarendheid van Directeur Schrijnen.

Als uitmuntend pedagoog kende hij de groote waarde van het spel voor de opvoeding. Verklaarde niet Pius X bij gelegenheid van de wedstrijden in het Vaticaan in 1905: „De jongelieden moeten van sport houden, het doet hun goed naar lichaam en ziel!"

Waar men reeds lang geweifeld en geaarzeld had, besloot hij in de eerste maand van zijn bestuur het gunstig gelegen maar sterk glooiend terrein tusschen speelplaats en bosquet te laten nivelleeren, en op 14 November 1909 werd het nieuwe veld met een „rake schop" van den directeur op waardige wijze geopend.

In 1913 werd de bestaande vierjarige Handelsschool in een vijfjarige omgezet, om in de door de wet verleende voorrechten te kunnen deelen. Deze school heeft tot grondslag de drie eerste klassen der H. B. School — waar in de derde klas reeds eenige tijd aan de studie van het Boekhouden besteed wordt — gevolgd door een tweejarigen cursus, bijna uitsluitend aan het handelsonderwijs gewijd. Het eindexamen wordt afgenomen onder toezicht van gecommitteerden: — tot nu toe drie hoogleeraren en een accountant — wier benoeming aan de goedkeuring van den Minister onderworpen is. Behalve dat deze school de meest gewenschte opleiding biedt voor kantoor en handel, geeft het einddiploma recht van toelating tot de examens voor candidaat-notaris, voor Indisch ambtenaar, en surnumerair bij de Belastingen en de Registratie.

In 1914 werd directeur Schrijnen benoemd tot bisschop van Roermond. Even ongaarne als het Bisschoppelijk College hem had zien heengaan, zag Rolduc zijn beminden directeur naar Roermond terugkeeren. Doch ook als bisschop zal hij met zijn vaderlijke liefde en toewijding over Rolduc, zijn Rolduc, blijven waken.

Dat, ook te midden van al de zorgen van het Episcopaat, zijn voorliefde voor de jeugd hem is bijgebleven, en de jeugdigblijde omgeving van vroeger voor hem nog dezelfde aantrekkelijkheid behouden heeft, is uit zijn herhaalde bezoeken duidelijk gebleken.

DIRECTEUR GEURTS

Bij zijn vertrek wees Mgr. Schrijnen den Zeereerw. Zeergel. Heer A. H. Geurts, doctorandus in de Nederlandsche Letteren als zijn opvolger aan.

Ook onder diens bestuur is Gods zegen op Rolduc blijven rusten. In het afgeloopen jaar 1915 steeg het aantal leerlingen tot 430, zoodat de twee laagste klassen der H. B. School elk in drie afdeelingen moesten gesplitst worden. Het aantal leeraren bedraagt 42 — op vijf na allen priesters — terwijl er zich elf priesters aan de universiteit of elders voor de examens voorbereiden.

In weerwil van de uitbreiding der H. B. School bleef Rolduc zijn naam van Klein-Seminarie eer aandoen, door evenals vroeger een groot aantal priesters aan het bisdom te schenken. Uit de leerlingenlijst van het sedert 1877 regelmatig verschenen Jaarboekje blijkt, dat van de studenten der philosophie in de vier tientallen jaren van 1876 tot 1915 achtereenvolgens 49, 39, 43 en 37 procent te Rolduc de studie der Humaniora geëindigd hebben.

De resultaten van het onderwijs bleven gunstig. Bij de eindexamens van Gymnasium, H. B. School en Handelsschool in het afgeloopen jaar 1915 slaagden 33 van de 35 candidaten.

Wetenschap en kunst bleven hand in hand gaan. Goedgeslaagde opvoeringen van klassieke stukken, van Vondel, Shakespeare, Racine, Molière en Schiller getuigen het. In het oorlogsjaar traden de Rolducsche leerlingen voor het eerst in het openbaar op met Vondel's Lucifer. Deze uitvoering, ten bate van het Steuncomité gegeven, bracht de som van 850 gulden op. Zoo leerde men mèt de Kunst ook de Charitas beoefenen.

Directeur Geurts heeft in zijne vertrekken de eereplaats toegekend aan het levensgroote portret van Abt Heyendal, dat in zijn wijdsch-antieke omlijsting boven den schoorsteenmantel geheel de directeurskamer beheerscht. Moge Heyendal's geest ook heerschen over het bestuur van zijn jongsten opvolger. Moge hij de zielsverwantschap met hem volmaken door naar Heyendal's leuze: „fortiter et suaviter: met kracht en zachtheid" Rolduc een lange reeks van jaren te besturen.

Leerlingen van Rolduc, voor u zijn deze bladzijden in de eerste plaats geschreven. Mogen zij er eenigszins toe bijdragen het verleden voor u te doen herleven, en u doen beseffen, dat gij u op eene inderdaad historische plek bevindt.

Misschien zullen de oude gebouwen, de eerbiedwaardige kerk, de vrome legenden, en geheel het rijke verleden van Rolduc u een enkele maal, na de blijde luidruchtigheid van uw spel, of zelfs te midden er van, voor een oogenblik stemmen tot innigheid en stilte. Tracht dan de ontwakende gevoelens niet te smoren in uw hart. Wendt uw blik dan niet af van de hand, die u wenkt. Sluit uw oor dan niet voor de stem, die u roept. Laat u zacht door hen geleiden. Dan zullen zij u voeren in een geheimzinnig toover- en droomenland. Zij zullen u spreken van Gods goedheid door de eeuwen heen. Zij zullen uw geest vervullen met edele gedachten, uw gemoed met stille ontroeringen, uw verbeelding met schoone gestalten. Zij zullen u brengen in eene voor opvoeding en studie gewenschte stemming van eerbied en stille genegenheid. Zij zullen in u aankweeken dien idealen zin, die geheel uw leven vermooien zal. Zij zullen u leeren werken en bidden.

En dan zal in latere dagen mèt de herinnering aan Rolduc's verleden voor u verbonden blijven de herinnering aan een reine en welbestede jeugd. Dan zal het beeld van Rolduc, dat zelfs den vreemdeling, die het eens gezien heeft, bijblijft, tot u blijven spreken als een levend beeld uit uwe kinderjaren en u blijven bezielen, voor hetgeen gij hier geleerd hebt. Dan zult gij veilig door het leven gaan:

„In 't harte Rolduc's Kerstmis-nachtgezicht,
En Rolduc's klokkeklanken in de zielen".

„O RODA FELIX!" *)

Zoo straalt in woord en beeld uw heden en verleden
  Weer voor ons dankbaar oog, van God gezegend oord!
Door Heiligen gesticht, door Heiligen betreden,
Voor 's Heeren troon gesteund door maagde- en martlaars-
[beden **),
  Bracht gij voor Christus' Kerk legioenen strijders voort!

Acht eeuwen heft ge 't Kruis van uwe heuvelklingen,
  Omblonken door den glans van kennis, kunst en deugd,
Ten hoogen hemel op, waar uwe zaal'gen zingen,
Van waar u dag en nacht Gods engelen omringen
  Ten schuts van de onschuld der U toebetrouwde jeugd!

1903. J. C. ALBERDINGK THIJM S. J.

---

*) „Carmen Historicum" A°. 1780.

**) Behalve een merkwaardige reliek van het H. Kruis en de relikwieën der H. Lucia, die in de middeleeuwen duizenden pelgrims trokken, bezit Rolduc het Corpus Sanctum der H. Daphne, Martelares, in 1847 uit de Catacomben opgegraven.

WANNEER WERD ROLDUC GEBOUWD?

De Crypta	1108
De Kerk	1130—1209
De Kerktoren	1624
De Torenspits	1678
Hoektoren en directeurswoning	1676
Oostgevel, langs de speelplaats	1752
Instituut, naast de kerk	1848
Inrichting voor Natuur- en Scheikunde	1872
De Aula (na den brand)	1874
De Eetzaal	1876
Het nieuwe priesterkoor	1893
De nieuwe gang tusschen kerk en carré	1895
Klein-Rolduc	1898

EENIGE AFMETINGEN

Voorzijde, met kerktoren in het midden	102	M.
Toren (hoogte)	60	„
Kerk (van binnen gemeten)	52 × 15	„
Carré	48 × 27	„
Carré van Klein-Rolduc	49 × 25	„
Gang langs de eetzaal	66 × 3	„
Gangs langs de speelplaats	37 × 4	„
Aula	33 × 10	„
Eetzaal	28 × 10	„
Groote speelplaats	122 × 45	„
Speelplaats Klein-Rolduc	60 × 40	„
Terrein-oppervlakte (binnen de muren)	30,600	M^2.
Totale dak-oppervlakte	8,400	„
Lengte van het aaneengesloten terrein	518	M.
Breedte „ „ „ „	412	„

DIRECTEUR CORTEN

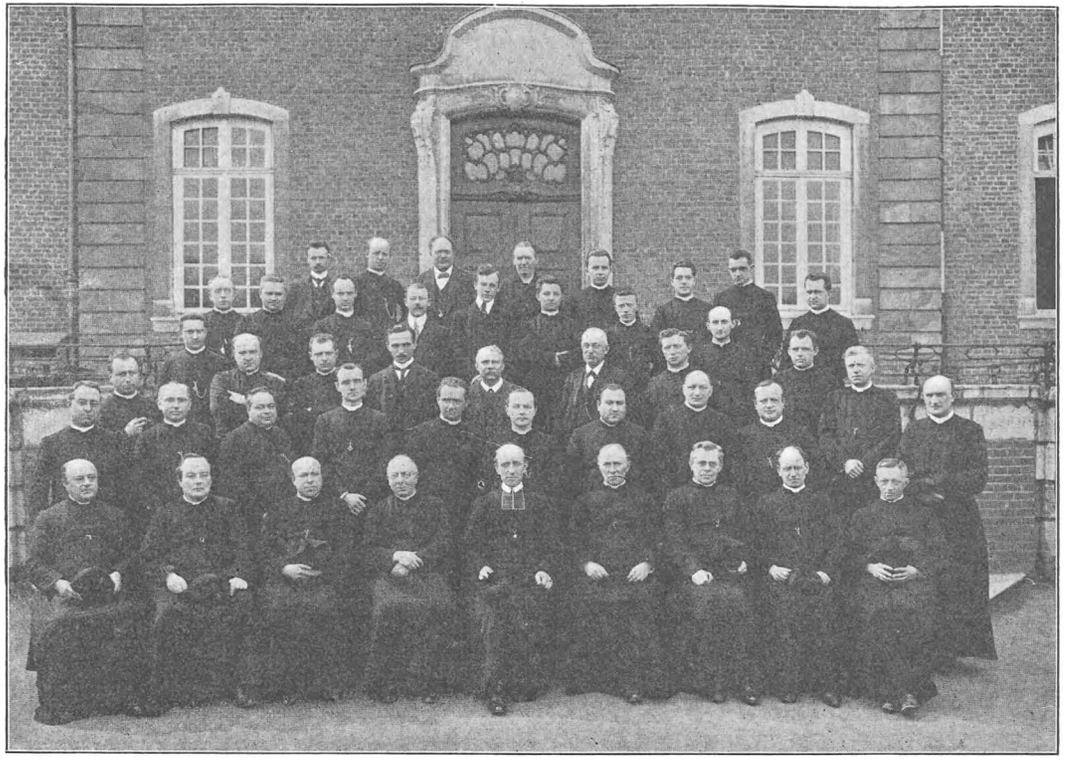

Directeur SCHRIJNEN, benoemd tot Bisschop, zijn opvolger, Directeur GEURTS (rechts), en de Leeraren.

HERINNERINGEN

KERSTMISVIERING

Voor dag en dauw was 't opstaanstijd; dan ging de groote bel aan 't luiden en aan 't jubelen met 'n geweldige juichens-uitbundigheid, waarin fanfaren schaterden en schalmeien-muziek, dat 't schalde en schalde de dortoirs door en al de gangen, en alles schokte, schrikte wakker en schoot omhoog....

Kerstmis! Blij van innige zaligheid ging 't den bedde uit en vlug in de weer. Dan hield 't bellen eindelijk op en door de nà-gonzende atmosfeer klonk boven 't jongensgerucht uit, plechtstatig langs de strakke rij der chambretten, de stem van den surveillant met den feestelijken roep: „Hodie Christus natus est nobis"; en met een davering van vreugde voer hem 't antwoord tegen van 't zich achter de gordijnen reppend jongevolk: „Venite adoremus".

Wanneer ze dan, de een nà den ander, kwamen, in 't beste pak, de trappen af, in de geheimzinnige schemeringen door de gangen bij de kerk, vonden zij deze half donker, met 'n enkel licht slechts hier en daar. Maar ze gingen door tot bij de koortrappen en daalden daar, een voor een in stille rij, de diepte in der crypte.

Zij was vol licht. De wondervol gebouwde crypte was één feest van warme welligheid en gouden-glanzend licht, van vroolijkwaaiend gasgevlam en flikkerende kaarsentongen, om wier knapperend branden zacht een cirkel zweefde van zonnigen schijn. Als levende bloemen bloeiden ze, oranje en goudgeel, door 't donkergroen der palmen op, wier vredigwuivend gezweef daalde over 't altaar en de treden omgaf en sprankte langs de kolommen ter beide zijden. Rondom brandde en bloeide 't licht in slingers en rosetten op naar 't blinkend tabernakel hoog in 't midden, dat, wit betroond met zij en schitterende franjes, wachtte — mystieke kribbe — Emmanuël, den God-met-ons.

Knielend waren ze er àl nu saam, de kinderen van 't groot gezin, in stille voorbereiding van des Heeren komst in 't diepe

heiligdom, in 't eigen hart. Aaneengesloten dicht in rijen, broederlijk vereend, de kleinsten vast bij 't altaar in vertrouwelijke innigheid, met slechts een smal pad open, dwars door het midden.

O, vreemd die luister nu, waar 't altijd donker was en hol de stappen klonken; die warme heerlijkheid van licht en 't geuren van laurieren langs de wanden groenend, en boven in 't gewelf een wereld van symbolische figuren, te voren nooit gezien. Een heel nieuw leven scheen 't eeuwenheugend gesteente te vervullen, dat buigend in aanbidding en meditatie met al zijn rustig-ronde bogen zich welfde over der jongeren opbloeiende devotie. Een dag van verheerlijking in den diepen nacht dier sombere woon, waar enkel prevelend misgebed de stilte wekt van de dooden, die er slapen den eeuwigen slaap.

Wachten vol heilig ongeduld....

Tot boven onze hoofden hoog in 't kerkkoor van verre zilveren schellen klonken, al luider naderend, al dichter bij.... Beefde geen storm van jubeling in aller hart op?

Een Gloria gonsde geheimvol door de stilte, die niet ademde. Dan braken in luiden jubel al de klokken los, in victoriënde hymnen uitgebarsten, verkondend 't blijde „in excelsis" wijd en zijd. En wijl 't zilveren schellen nu nabij was, sloeg ook 't orgel in de crypte eensklaps in verrukking open met juichend feestgezang, dat 't daverend dreunde in ongetemde vreugd-uitbundigheid. Eén knapenstem, als een zuiverblinkende fonteinstraal, deed steigeren ten gewelve dat onvergetelijke lied: „Venez divin Messie...." en 't koor viel in met breeden zwaai, dat 't klonk en klonk uit honderden kelen tegelijk.

Wierook zweefde geurend om en heiligde het plechtig ruim...

Voorop schreed door de buigende schaar, met den staf, de leider der ceremoniën, dan volgden de wierookers en schellenden, immer nog schellend, en kleineren met kaarsenlicht. Stil gingen ze statig voort. En goudgewaden ruischten langs de trappen neer en streken langs de schouders der knielenden.

Het lied was stil, en huiverend fluisterde 't orgel in tonen van teederste innigheid, bevendzacht. En langzaam trad de priester nader, hoogdragend in den mantel van goud en van zijde 't Hoog-Heilige: Christus waarlijk God en waarlijk mensch.

En als Hij koninklijk dan was ten tabernakeltroon geplaatst, hieven aller oogen zich en al de hoofden, bazuinde het orgel

weer voller geluiden-jubel, en uit den diepen achtergrond trokken wijdend de koorgezangen over onze hoofden, de vreugdvervulde melodieën der Engelen-mis.

Dan sprak na 't Evangelie, staande naast het open tabernakel, als voor Jezus sprekend — Hem waarlijk tolk — de celebrant, gelijk een vader tot zijn kinderen. En verder ging de heilige handeling voort, tot bij 't wegsterven van 't Hosanna alles zweeg met nijgend hoofd in stilte van diepste aanbidding.

En duidelijk hoorbaar beefde 't woord van 't groot mysterie: „Hic est enim...." De gouden kelk blonk in 't licht hoogopgeheven en daalde langzaam weer. Een ruischen van mysterie. Was 't niet de vlucht der Engelen boven 't land van Bethlehem?

O verrukking, o zaligheid! Christus was geboren, ons geboren, en wachtte, dat wij kwamen en nuttigden Zijn eigen Vleesch, Zijn heilig Bloed.

„Domine non sum dignus" sprak de priester, en zeiden allen in gedachte na, die klopten op hun borst.... „Domine non sum dignus" zongen knapen- en mannenstemmen; een muziek, van heiligen schroom en teer verlangen doorhuiverd....

Reeds togen ze heen in rijen, en knielden neer en nuttigden; en Kerstmis was 't in de ziel en de hemel op aard; in 't eigen hart: God-met-ons.

Na de eerste, nog twee stille, korte Missen tot dankzegging, en de heilige blijheid van 't feestgetij vierde haar vreugd dan uit in Kerstlied na Kerstlied. Hoe klonk 't vrome „Adeste" door kinderstemmen voorgezongen, door anderen zwaar en vol herhaald. Hoe kwam als een geur u tegen van den Kerstboom thuis, en de verrukking der heilige ure, toen wij ook met kinderstemmen zongen „Adeste", daar. En 't eene lied volgde 't ander op, tot de orgelmuziek nog eens in hoogsten jubel uitsloeg, en na de laatste zegening men blij en feestelijk en o, zoo lichtvervuld het diepe heiligdom verliet en dankbaar de kerk doorschreed, die de morgen klaar vervulde, in 't licht van den nieuwen dag ontwaakt, en men in de gangen elkaar zocht en vroolijk te gemoet vloog met 't gelukkige „proficiat, proficiat" tot allen en van allerwege....

Koffie dampte geurend op en feestvreugd heerschte op de cour; en 't klokgelui vóór tien, had nooit te voren zoo statig rondgeklonken!

(Stemmen Onzer Eeuw. Jg. 1904) FELIX RUTTEN

AILBERTUS' RUSTPLAATS

In de oude crypt, waar Rolduc's stichter biddend
Ter aarde neerzonk op zijn pelgrimsstaf,
Toen hij, door God geleid, het oord aanschouwde
Van zijne droomen, staat Ailbertus' graf.

Ver van deez' woon had hem de dood besprongen,
En 't dierbre lijk bleef rusten aan den Rijn,
Waar hem een vroom-vertrouwend volksgelooven
Allengs omstraalde met een heilgenschijn.

Trouw bleef Rolduc zijn laatste beê gedenken,
En rustte niet, voor 't, als een heilgen schat,
Des eedlen Stichters lang verbeid gebeente
In zijne crypt veilig geborgen had.

Daar rust hij vredig in den schemerschijn,
Bij 't bleeke licht van kaarsen en flambouwen,
En 't lijnenspel der stille zuilenrij,
Die, hem omringend, staâg de wacht er houwen.

Daar valt zoo zacht getemperd door de ramen
De zonneschijn uit tuin en kloostergang,
En even dringt van 't juichend spel der kind'ren
Soms d'echo door . . . en verre voog'lenzang.

Daar slaapt Ailbertus nu zijn zaalgen vrede,
Verhoord is zijne en Rolduc's hartebeê:
Ja, de eigen crypta werd zijn grafgesteente,
En 't sprekend grafschrift van den meester meê.

* * *

Maar hoor! daar luiden blij de Kerstmisklokken,
En zilvren belgerinkel klinkt er door,
En knapen, wit en rood en wierookwolkend,
Dalen de trappen af van 't priesterkoor.

En dieper, dichter klinken reeds de klanken,
En 't goud en wit en rood daalt langzaam af
De crypta in, 't ruischt langs de zuilenrijen,
En verder, verder.... langs Ailbertus' graf.

Ailbertus, hoort gij 't niet? 't Zijn de eigen klanken,
Die gij eens opvingt op deez' heil'gen grond,
Toen gij, door de altaarschellen onder de aarde
Opklinkend, hier uw droomgezicht hervondt.

Dezelfde klanken zijn 't, die vaak de herders,
Hun kudden weidend op dit heuvelveld,
Zoo vroom-verwonderend in de ooren klonken,
Van harpgeruisch en englenzang verzeld.

Van englenliedren ruischen weer de luchten,
O, richt u op, Ailbertus, neig uw oor,
Want door uw heiligdom, 't door u gestichte,
Klinkt weer het kerstlied van *uw* kinderkoor!

Voelt niet uw ziel, gezaligd in den hemel,
Een heimwee heden naar uw lievlingsoord,
Nu God zelf in uw crypt een hemel stichtte,
En heel uw graf van hemelglansen gloort?

O, moge uw geest weer dalen in ons midden,
Die schoonheid scheppend naar den hemel schouwt,
Uw hecht gelooven en uw hoog beminnen,
Dat onze zielen zelf tot tempels bouwt.

H. W.

CINQUANTIÈME ANNIVERSAIRE DU PETIT SÉMINAIRE

La Réunion des anciens élèves des deux diocèses de Liége et de Ruremonde, qui avaient habité Rolduc de 1831 à 1843 et y avaient vécu ensemble, aurait lieu le 20 Septembre 1881, pendant les grandes vacances.

Nous étions partis d'Aix-la-Chapelle. A l'approche de la station de Rolduc, la ligne contournant le pied de la montagne fit apparaître soudain le groupe immense des bâtiments dont se compose le séminaire. A la vue de cette grandiose façade, de ces quatre tours pavoisées, spontanément un formidable *hourra!* partit de toutes les voitures du train, et les cris de *Vive Rolduc!* furent répétés, au grand étonnement des autres voyageurs.

Bientôt on a mis pied à terre. Les voitures du séminaire étaient là, à la disposition de ceux des conviés dont l'âge pouvait rendre la montée trop pénible. La longue file des pèlerins traverse la petite ville, non sans attirer sur toutes les portes les habitants curieux: on aurait dit les mêmes jeunes spectateurs qui nous regardaient passer jadis, il y a 50 ans. Hélas! ces enfants d'alors, c'étaient les vieillards d'aujourd'hui.

Voici la petite église, dont la cloche était la seule qui se faisait entendre de loin au Séminaire, dans le silence de l'étude du soir. Plus loin on passe au pied de cette vieille forteresse, avec son donjon crénelé, si célèbre dans l'histoire des *Verts-boucs*. Laissant à gauche la grand'route, on s'engage dans le vieux sentier si connu, qui, par une montée raide, conduit plus rapidement à l'abbaye. Une secrète impatience, une douce tristesse, mêlée d'un sentiment d'ineffable bonheur font qu'on presse le pas, les yeux fixés sur ces murs lointains.

On cherche en vain sur la gauche ce vieux bois de grands sapins, repaire d'innombrables corbeaux. Il a disparu pour céder la place à une carrière de sable.

BIBLIOTHEEK

Mais on est arrivé sur le plateau, en face de la grande ferme aux immenses toits en ardoises. A la bifurcation du chemin, le grand Christ en bois étend encore ses bras aux passants. Nous entrons par la grande porte, au bruit du carillon de toutes les cloches de l'église, qui, des l'arrivée du train à la station, n'ont cessé, sonnant à toute volée, de souhaiter de loin la bienvenue à ces heureux visiteurs. C'est dans ce square aux pelouses variées, à l'ombre des acacias, en face de l'église, qu'eut lieu la première réception. Avec quelle sympathique cordialité fûmes-nous reçus par Mg. Everts, supérieur actuel de l'établissement. Se conformant au programme, il n'était accompagné que de M. le proviseur et du seul de ses 44 professeurs, qui avait été élève de l'ancien Rolduc ; tous les autres étaient en vacances.

Les premiers saluts, les premiers serrements de mains échangés on pénètre dans l'intérieur de l'antique demeure, en passant sous ce double escalier d'honneur, où l'année de la restauration avait été tracée en lettres d'or : *Renovatum* 1831. On s'arrête, saisi d'étonnement et d'admiration, comme lorsqu'on le vit pour la première fois, devant cet immense corridor de 70 mètres de long, qui conduit à l'ancien réfectoire, changé maintenant en salle de jeux. Par une délicate attention on y avait préparé des refraîchissements de tout genre, et, pour raviver d'anciens souvenirs, le tout était servi dans les ustensiles un peu primitifs des anciens jours.

Mais déjà on se répand impatient dans toutes les directions pour visiter en détail ces lieux chéris. On recherche la place qu'on a occupée dans telle salle, le pupître devant lequel on a travaillé, la chambrette du dortoir où on a reposé. Comme on se plaît a pénétrer impunément dans ce redoutable et mystérieux numéro treize, à travers sa double porte garnie de serrures en cuivre poli ; cette salle de réunion des supérieurs, interdite aux simples mortels, qui n'y entraient qu'attraits en justice sous l'inculpation des plus énormes peccadilles de collège, pour y comparoir devant le grave aréopage de tout le corps professoral.

Voilà cette cour de récréation, vaste, spacieuse, dominant le penchant de la montagne, d'où le regard s'étend sur les campagnes et les vallées des environs. Mais il faut s'arrêter. Le signal est donné pour aller à l'église assister au service solennel en action de grâces, qui figure en tête du programme.

Qui dira avec quel saint respect, avec quelle douce émotion,

mêlée d'une certaine mélancolie, on pénétra dans ce vénéré sanctuaire d'un style si pur et si sévère. Ici on s'est agenouillé si souvent dans les solennités d'autrefois, et l'on s'y retrouve avec ses idées, ses sentiments, ses pensées, ses impressions de jeune homme, comme il y a quarante à cinquante ans. C'est là qu'aux grandes fêtes on voyait apparaître à l'autel comme officiant extraordinaire, ce bon vieux curé d'Afden, le chanoine Kruyder, ancien religieux de l'abbaye, dont la tête à la Bossuet, couronnée de cheveux touffus et blancs comme la neige, donnait une si douce majesté à sa verte vieillesse. C'est là qu'une fois par an le public était admis et qu'on voyait la piété naïve des habitants de la campagne à l'occasion de la procession.

Après la Sainte Messe et la bénédiction solennelle du Saint-Sacrement une voix sympathique entonna, sans transition, le De Profundis pour ceux de nos anciens maîtres et camarades qui n'étaient plus de ce monde. L'émotion était profonde, mais elle fut portée a son comble, lorsque tout-à-coup, après les dernières oraisons funèbres, nos oreilles furent frappées des paroles d'une mélodie, qu'un demi siècle de silence aurait dû effacer a jamais de notre mémoire, et qui y surgissent soudain, sans efforts, à ces premiers mots auxquels toutes les voix répondent en choeur joyeux:

„Qu'ils sont aimés, grand Dieu, tes tabernacles!"

C'était le premier cantique que, il y a un demi siècle, nos jeunes voix ont entonné dans cette église; c'était le dernier que nous devions y entendre jamais.

Vers midi eut lieu la séance annoncée par le programme, comme devant se tenir à la Salle académique, belle salle peinte à fresque et ornée des bustes des grands hommes qui se sont distingués dans les arts et dans les sciences. Mgr. Everts, l'hôte de la maison, souhaita à tous la bienvenue.

Le banquet était dressé dans le nouveau réfectoire, vaste salle pouvant aisément donner place à quatre cents convives. Inutile de dire qu'on y avait prodigué les décors des plus grands jours de fête, ornée qu'elle était, dans toute son étendue, comme l'étaient du reste tous les corridors de la maison, de fleurs, de guirlandes, de verdures, d'inscriptions, de drapeaux et d'oriflammes. Au fond de la salle apparaissaient, comme sur un trône de verdure, les portraits des anciens directeurs. Sous le doux

regard de ces véritables pères de Rolduc on se sentait vraiment réuni en famille.

Mgr. Everts présidait au festin, ayant à sa droite le héros de la fête, M. le professeur Leré, premier professeur de la classe fondamentale de sixième, et à sa gauche M. Tonissen, membre de la Chambre des Représentants belges. L'ancien Recteur de l'Université de Liége, M. Loomans, se trouvait à la droite de M. Leré. Le reste de la table d'honneur et ses abords étaient réservés aux élèves fondateurs de 1831, sans distinction. Rajeunis de quarante à cinquante ans, tous étaient redevenus des condisciples et des frères, classés d'après les années d'ancienneté.

Le menu était à la hauteur de la circonstance, et grâce à des ordres partis de haut, digne de la renommée d'une maison qui se vante de savoir faire grandement les choses.

M. le chanoine Meyers de Liége, porta un toast à Mgr. Doutreloux, évêque de Liége, dont les sympathies pour l'Alma Mater de Rolduc, la maison mère des maisons d'éducation de son diocèse, ne sont un mystère pour personne, ajoutant que certes Sa Grandeur se serait fait un plaisir d'assister à cette belle fête, si Elle était venue au monde assez tôt pour jouir de la prérogative d'ancien Rolducien. Ce toast vivement applaudi mit un terme à la série des compliments et aux émotions graves. Aussitôt la note gaie, compagne obligée du dessert, se fit entendre dans le récit d'une petite pièce de vers, où l'on retracait d'une manière plaisante, les modestes et pénibles commencements du Rolduc primitif en forme de contraste avec la splendeur du séminaire actuel.

Enfin le moment de la séparation est arrivé. Mais on ne peut se résoudre à quitter ces lieux chéris qu'on ne reverra peut-être plus jamais. Ou veut les visiter encore, dire un dernier adieu à toutes ces vieilles connaissances.

On parcourt encore une fois ce bosquet unique dans son genre. Voila cette allée de maronniers, qui s'étend a perte de vue devant la porte d'entrée. A gauche, la montagne plantée de hêtres et de frênes descend en pente rapide jusqu'à la grande allée de plus de cent chênes séculaires, qui longe les cinq étangs surperposés et déversant leurs eaux l'un dans l'autre. Au delà, des prairies dans toutes les directions.

Oh! quelle douce émotion on éprouve à se retrouver dans

ces lieux qui n'ont pas vieilli, eux ; ils ne sont pas changés ; ce sont les mêmes vieux arbres, c'est le même murmure monotone de leur feuillage ; c'est le même chant des oiseaux ; c'est le même silence recueilli de la solitude. Comme on se plaît à s'y rappeler les heureux moments qu'on y a passés jadis en se promenant, tantôt un livre à la main, tantôt absorbé par l'étude, tantôt méditant ou priant. Il semble que ces arbres nous reconnaissent ; on dirait qu'ils ont une âme qui parle à notre âmé, comme l'a dit le chantre des Harmonies Religieuses :

> Objets inanimés, avez-vous donc une âme
> Qui s'attache à notre âme et la force d'aimer ?

Ces entailles dans l'écorce des hêtres, démesurément élargies par le temps, ce nom à moitié effacé d'une personne qui n'est plus, ce banc rustique, cet îlot au milieu des étangs, objets indifférents pour les passants, prennent une voix à notre approche, et faisant apparaître un souvenir et une image à notre esprit, semblent dire à chaque pas : *vous souvenez-vous ?*

D'autres se plaisent à revoir encore le sanctuaire et de pénetrer dans la crypte pour y savourer une dernière fois les délicieuses impressions des jours de ferveur d'autrefois.

Enfin il faut s'arracher à ces lieux chéris auxquels de nouveaux liens viennent d'attacher nos coeurs : l'amitié et la reconnaissance. Mais en s'en allant, après les plus sympathiques adieux et les serrements de mains les plus affectueux, on emportait dans son âme comme la satisfaction d'un devoir rempli et d'une dette sacrée acquittée.

On pourra encore isolément visiter le séminaire de Rolduc, mais jamais plus on ne verra ses murs, ses salles, son enceinte, ranimés par la présence de ses anciens et primitifs habitants ; jamais plus on ne s'y retrouvera en compagnie de tant d'anciens camarades de jeux, d'amis d'enfance et de jeunesse, pour reconstruire avec le concours de leurs souvenirs l'édifice entier d'un heureux passé qui ne reviendra plus.

NAAR HUIS!

Kwart voor vijf.... Reveille! „Benedicamus Domino!" En luider dan ooit klinkt in het „Deo Gratias!" de dank voor de gave van een nieuwen dag.

De ongeduldig-onstuimige is reeds uit het bed gesprongen en jubelt zijn antwoord in heldere klanken uit; de meditatief aangelegde zit peinzend op den rand zijner bedplank en staart in de diepte van de vóór hem opengespannen kous; de flegmatiek-rustige natuur, voor wien de rust nog verzoet wordt door de gedachte „achttien dagen vacantie", mompelt zacht in de plooien van laken en deken eenige onverstaanbare klanken.

Wat een drukte aan den lavoir! Uit de oolijk glinsterende koperen kraantjes stroomt het water met volle, heldere stralen. Niettegenstaande de koude, steken we de armen zonder huivering er onder en laten het frissche water spelend heenglijden over de warm kloppende polsen en de zwellende armspieren.

De surveillant, die heden zijne morgeninspectie houdt, doet dit meer uit plichtgewoonte dan om practische redenen.

Wie zou zich op een vacantiemorgen verslapen? Zou de onzichtbare hand der vreugde niet sterk genoeg zijn, om den slaper uit de veeren te halen?

Gestadig stappen de zachtgeschoeide voeten en wuiven de witte gordijnen, ruischend in hunne kreukplooien, en rinkelen de koperen ringetjes tegen de ijzeren stangen. Nergens houdt de zwartgetoogde gestalte halt, om het, anders zoo dikwijls herhaalde, korte, wrevelig-spottende „levez vous!... paresseux!... allons donc!" den luiaard toe te duwen.

Vijf uur. De „Deutsche Singmesse" begint. Een kort, zoet terugdenken aan den emotievollen Kerstmorgen van gisteren, daarvóór onder in de crypte, waar nog de geur hangt der wierookwolken, waar het Gloria in Excelsis nog niet is weggeruischt, waar blijde engelenoogen ons nog in het donker tegenfonkelen.

Een kort, innig gebed als bekrachtiging der voornemens dààr gevormd, een half weemoedig vaarwel aan onze kerk: van het groote, wijde Rolduc de ons allen dierbaarste plek.

Een haastig ontbijt en we spoeden ons naar boven. We voelen ons niet meer thuis tusschen de kale wanden van onze chambrette, waar bijna niets meer op zijne gewone plaats is, waar de „objets d'art" geborgen zijn in de kleerkast, waar koffers ons den weg versperren, waar snippers en couranten in wanorde rondslieren, als op den dag van inpakken op den vloer der studiezaal.

Nu staan we in den corridor voor de speelplaats. Zijn de deuren nog gesloten, of hangt de duisternis als een zwarte plank voor den ingang? Als voelhorens vooruitgestoken paraplu's en wandelstokken doorboren de donkerte.

De poort bij het bosch gaat open, en nu dagen de roodfonkelende sterren, die ons zullen voorlichten op den gevaarlijken weg: walmende, rookende fakkels, morgensterren, fier gedragen door zelfbewuste Luciferisten met hooggeheven arm en opgestoken hoofde. Rood schijnt het vlammend licht in de breede regenplassen. De dikronde regendruppels fonkelen in den fakkelgloed als roode koralen, neervallend uit de grotten der duisternis daarboven. De zwarte boomstammen in het bosquet, die onzen weg afpalen, springen een oogenblik vooruit in het fakkellicht en glijden wederom terug in het donker.

Onder het gekraak der takken, die heen en weer zwiepen in den wind, klinkt het dof gemompel der „trekkers", in de hoog opgeslagen boorden der overjassen iets brommend van „hondenweer", nu toornend over een misstap, een plons in een regenplas, een halve struikeling over een als valstrik gespannen boomwortel, dan waarschuwend na een gelukkig vermeden botsing, of scheldend op een onhandigen reisgezel, die tegen hen aanbonsde. Sommigen echter zien het komische, het romantische der situatie in, en lachen over het leuke van het geval; anderen laten nu en dan in een schijnbaar ongemotiveerd geroep, voortkomend uit louter blijheid, den stoom af die het vreugdevuur huns harten stookt in hunne borst.

Aan de helling op den grensweg ging het in onstuimige vaart, als over een rutschbaan, naar beneden over de gladde klei.

Doch een paar schoenen en beenen bleven steken in den

magnetisch werkenden modder. Het glanspunt der expeditie kwam, toen wij stonden aan de halte, wachtend met ongeduld in den neerstroomenden regen, in den rooden fakkelglans. Wat kon ik op dat oogenblik beter doen dan mij verlustigen in dat kleurenspel van licht en donker, in dat contrast van nachtelijke stilte en jeugdige uitgelatenheid, van de grijnzende somberheid der natuur en de jongensblijheid.

Het was een heerlijk, een kostbaar moment, en ik vergat den regen en vond het prachtig, zoo te mogen wachten, en vroeg me af, of er ook anderen zouden zijn, die met mij medegenoten van al dat mooie? En ik beloofde de indrukken, die ik toen mocht ontvangen, de vreugde-in-'t leven, die ik toen smaakte, te bestendigen. En ik heb woord gehouden.

Heb je nooit gevoeld, hoe subliem-mooi het leven is, wanneer je verward raakt tusschen een kindertroep, als een school uitgaat, wanneer een bonte mengeling van gezichtjes en kleertjes door de straten golft, wanneer je door een stroom van kinderblijheid waadt?

Besefte je dan niet, welk een geheimzinnige kracht, welk een macht voor de toekomst daar verscholen ligt.

En heb je nooit zóó gedacht, zóó gevoeld over je zelven, over je makkers, vooral wanneer je hen allen samen zaagt in de kerk of speelplaats als een voor de toekomst machtig geheel?

Zóó zag ik U, Rolducsche jeugd, daar wachtend voor me staan, waar de modderweg met een rechten hoek naar den spoorweg heenbuigt. Je vreugdezielen lagen voor me open en ik zag in den donker kouden wintermorgen een lente voor me, een veld van bloemen, die een verheuging gingen worden voor de vensters van je oudrenwoning; ik voelde in dien kouden morgen, dat ieder van je was een vlam, een vuur, dat in de winteravonden warmtegloed brengen zou in de huiskamers van je thuis, waar zich je moeders om zouden verdringen, waar ze d'r handen aan mochten warmen en d'r harten.... Of zouden ze misschien tot de treurige ontdekking komen, dat er sneeuw lag in je hart en verdorde bladeren; dat het winter was in je zieleleven midden in de lente van je jeugd?

Wijd opengesperde oogen, waarin vacantievreugde lachte, staarden in de duisternis, of ze nergens de roode vuuroogen

ontmoetten van den naderenden reus, die hen in zijne armen naar het ouderenhuis dragen zou. Te vergeefs!

En steeds stroomde het water, en huilde de wind, en knetterden de teerfakkels, en vlamde het roode licht, en stapelden zich de walmende wolken op tegen de zwarte lucht. Uit de stallen der naburige huizen hanengekraai! De schrille klanken snijden door de lucht, en stijgen omhoog, gedragen op het eentonig gebas der wakende honden.

Eindelijk komen twee gloeiende vuurbollen aanrollen in de donkere verte, en een vreugdekreet, heesch en krijschend als een krijgsgeschreeuw, rolt hun tegemoet. Nauwelijks zijn de laatste echo's weggetrild in de diepe groeven van Nievelstein, of door de vriendelijk blauwe gordijntjes in de lichtgele coupé's schijnen de gaspitjes ons vriendelijk tegen.

Wij zaten onder de goede hoede van een viertal professoren in een doorloopenden wagen. Weldra schitterden de gouden randen der breviers in het flikkerend licht. Een zacht gemompel mengde zich tusschen het ratelend geluid der over de rails rollende raderen. Het was geen gewoon breviergebed, dat — hoe dikwijls zagen we het? — door ieder voor zich in stilte gepreveld wordt. Beurtelings bad één zachtmompelende stemme voor en antwoordden de anderen. Ik zat dicht bij hen en voor de eerste maal hoorde ik (zooals mij later bleek), het dichterlijk devote Roomsche Itinerarium of reisgebed. „Dat de engel Raphaël ons geleide op den weg, opdat wij in vrede en vreugde mogen terugkeeren naar de onzen. Moge de Heer voor ons zijn: schaduw in hitte en zonnebrand, een mantel in regen en koude, een voertuig in vermoeidheid, een staf op het glibberig pad, een haven in schipbreuk".

En moge het reisgebed van den middeleeuwschen vrome, die het samenstelde — een kruisvaarder misschien? — in vervulling gaan ook voor het leven, ook voor een hooger en heiliger „Naar Huis".

1903 VIATOR

SPEELPLAATS KLEIN-ROLDUC

GROOTE SPEELPLAATS

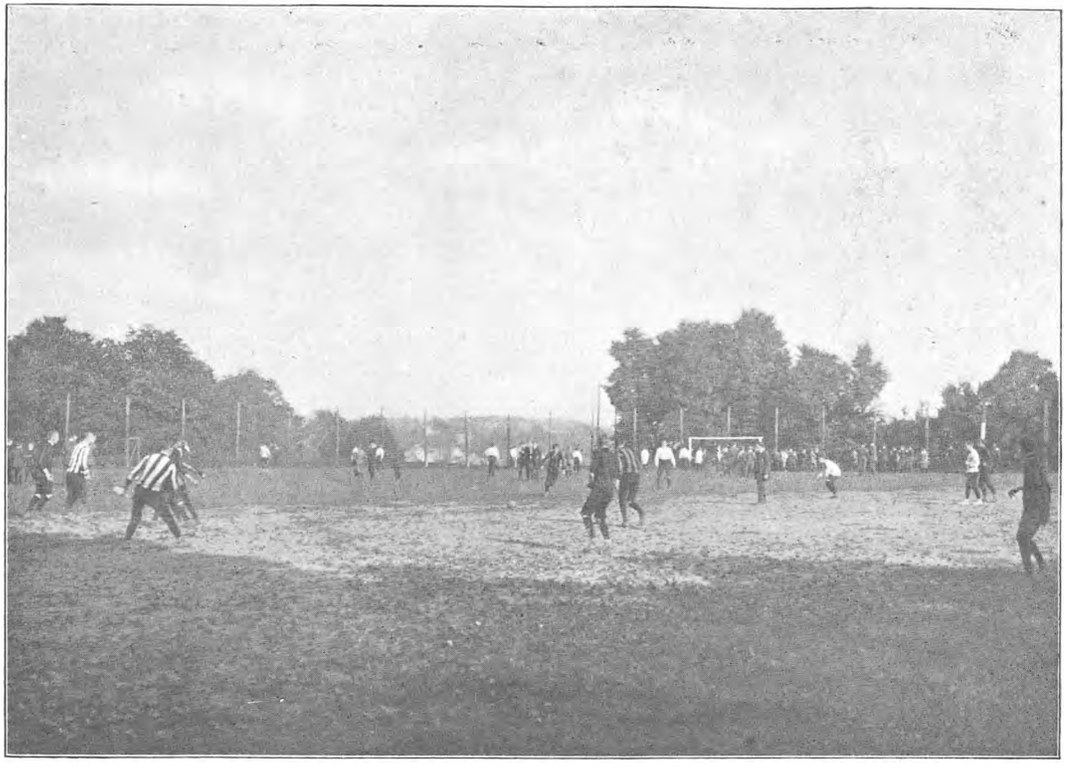

VOETBALVELD

BENEDENVIJVERS IN HET BOSCH

KOSTSCHOOL-HERINNERING

Der spreeuwen smeekgefluit in 't ochtendklaren
En 't ijl verscheemren van den nevelsleep
Waardoor de zon lijnt, rood en goud, een streep....
Reeds staat ze me als een vuurbol aan te staren.

En 't grijs der lucht wordt blauw, diep innig licht,
En mistvrij treedt de verte klaar te voren:
O 't spreeuwgefluit roept, smeekend in mijn ooren,
Nu voor mijn oogen klaar een oud gezicht:

Kastanjes, die de herfstpracht moede dragen,
Langs ijz'ren hekken, glinsternat van dauw,
En hoog een zonn'ge wijzerplaat in 't blauw:
De gouden wijzers gingen ach zoo trage....

Dáár klonk zoo zoet-meewarig van de daken
Der spreeuwen smeekgefluit bij 't vroeg ontwaken.

1904 *(„Eerste Verzen" v. d. Vecht.)* FELIX RUTTEN

TER HERINNERING AAN JAC. WOLF

GEBOREN TE ROTTERDAM, 1886
BEGRAVEN TE ROLDUC, 1905

Nu smukt met roze en lelies, maagdlijk-blanke,
En immergroen zijn droeve doodenkluis,
En laat met bloeiend vroom vertrouwen 't kruis
Zijns doods me, en met gebeên devoot omranken.

Groeide in Gods heining hij niet schoon en slank en
Van elk bemind, voor alles vroom en kuisch?
Klaarde niet licht de luister van Gods huis
Bij zijner zuivre stemme zilverklanken?

't Klonk tot den hemel op — en, als bij 't klaren
Het leeuwrikslied met d'eersten vleugelslag
Ten hooge streeft — zoo is hij opgevaren

Van de aarde, waar hij 's levens morgenlach
Genieten mocht en jonge vreugde garen,
En niet des avonds droeve donker zag.

FELIX RUTTEN

ROLDUC'S ACHTSTE EEUWFEEST

1104—1904

Op plechtige wijze zou Rolduc zijn achthonderdjarig bestaan herdenken.

'k Ben vroeg uit de veeren. Om vier uur reeds gewekt door 't geraas van kloppers en schrobbers. Nog in bed hoor ik vlaggewapper op de torens en zie de eerste stralen der morgenzon. Goddank, een mooie dag! Om negen uur zouden professoren en jongelui gereed staan om de hooge gasten luisterrijk te ontvangen.

We bevinden ons op het voorplein. Daar luiden de klokken, de schoten donderen, en een gejuich breekt los.

Hunne Excellenties de Ministers van Justitie, Financiën en Oorlog: Mr. J. A. Loeff, Mr. Harte van Tecklenburg, J. W. Bergansius — de laatste in groot uniform van luitenant-generaal, den martialen helm met witten helmbos op het hoofd — rijden in vierspan tot voor den hoofdingang van het huis.

De Directeur ontvangt de hooge gasten en vertrouwt hen toe aan de zorgen van Dr. Nolens, die hen reeds te Aken was gaan afhalen.

Nieuwe schoten, hoera's en handgeklap.

Graaf Marchant d'Ansembourg, kamerheer in buitengewonen dienst, vertegenwoordiger van Hare Majesteit onze geliefde Koningin, is ten onzent. Zoodra de hooge heraut de breede Westpoort binnenrijdt, wordt de Koninklijke standaard op de oude abbatiale woning geheschen.

De graaf is in vol ornaat. Hij wordt plechtig en eerbiedig — Rolduc stelt de Koninklijke welwillendheid op den hoogsten prijs — ontvangen.

De geheele omtrek voert al wat hij aan vehikels met twee paarden bezit, hier samen; zij brengen oud-leden en leden der Staten-Generaal, den gevierden Commissaris in dit gewest Jhr.

Mr. Ruys de Beerenbrouck, den kunstenaar Dr. Cuypers, professor de Groot van Amsterdam, een aantal vrienden en weldoeners, zooals Rolduc nooit binnen zijne acht eeuwen oude muren zag.

Nog ontbreekt de hoofdpersoon van dit feest. Daar komt de kleine, ineengedrongen gestalte van den Kardinaal-Aartsbisschop van Keulen, Mgr. Fischer, vergezeld van den kunstenaar, wien Rolduc zooveel dankt, kanonicus Goebbels.

Bijna tegelijkertijd rijdt binnen Mgr. Giovannini, zaakgelastigde van den H. Stoel bij ons Hof. De oude, grijze Kardinaal grijpt met beide handen allerhartelijkst de hand van den jeugdigen vertegenwoordiger; 't is eene hulde in hem den Paus gebracht. De zaak treft en roert mij diep.

Men begeeft zich ter kerke, waar Mgr. Drehmanns, Roermond's Kerkvoogd, en gastheer bij dit hooge feest, de Pontificale Hoogmis zal opdragen.

Nauwelijks zijn de laatste kerkgezangen en gebeden der H. Mis weggestorven, of het liefelijke speciefiek Rolducsche lied: „Salut, ô Vierge Immaculée!" wordt door honderden studenten en oud-studenten aangeheven. Aan Haar en den Engel Gabriël was voor 800 jaren kerk en crypta gewijd, aan Haar den hartgrondigen dank voor zooveel zegen; Haar werd Rolduc opnieuw gewijd.

De vrije tijd is niet breed uitgemeten. Handdrukken worden gewisseld tusschen vrienden, die elkaar in dozijnen jaren niet ontmoetten; voorstelling aan en kennismaking met de hooge gasten. Velen dwalen rond door gangen en lokalen, die ze in zeer langen tijd niet zagen; beelden uit de jeugd herleven.

Men belt!

Is dat de oude bel, die zoo vaak hard en schel in 't jongensoor klonk, als ze opriep naar klas of studie? Alles ijlt of strompelt naar het voorplein, tusschen kerk en aula. Wij staan voor het standbeeld van den eerbiedwaardigen stichter Ailbertus. De hoogwaardigheidsbekleeders nemen plaats. In de voorste rij de Kardinaal, de Bisschoppen van Utrecht, Luik en Roermond, 's Pausen zaakgelastigde, de Vertegenwoordiger van Hare Majesteit en de Ministers. De zon brandt fel. Zij schijnt mij toe, de hooge hoofden te teisteren, maar zij doet het licht-rozig Kardinaalsgewaad, de breede bisschopsmantels en kruisen, de

goudgerande uniformen en ordeteekens glanzen en schitteren.

Daar valt het doek en het beeld van Rolduc's stichter. Ailbertus staat levensgroot voor ons. Zijn blik is gericht op de kerk en de crypte, zijne dierbare stichtingen. In de linker hand draagt hij het beeld van zijne bouwkundige monumenten, de rechter verheft, als die van de H. Cecilia te Rome, drie vingeren. Hij was toch, zeggen de annalen, „een uitnemend vereerder der H. Drieëenheid".

Met dezelfde woorden, waarmede de feestredenaar Dr. Corten zijne toespraak bij de onthulling van het standbeeld was begonnen, eindigde hij: „Eere zij God in den Hooge" en riep de edele schaar op, om het dankbaar „Te Deum" door Rolduc's kerk te doen weerklinken.

Weldra was het heiligdom weer gevuld. Breede priesterscharen in het witte koorkleed bestijgen de trappen van het priesterkoor, gevolgd door statige verschijningen van de kerkvoogden in vol bisschoppelijk ornaat. De mijters glanzen op hunne hoofden; de breede koorkappen omhullen de eerbiedwaardige gestalten, de gouden kromstaven, symbolen van macht en waardigheid, stutten hunne schreden. De zon werpt hare stralen door de fraaie vensters op het hooge koor. De beide rijen komen voor het hoofdaltaar samen en hooge en lage geestelijkheid, vergrijsde leeken en bloeiende jongelingen werpen zich op de knieën, om den in de Encharistie verborgen God dank, hulde en eerbied te brengen.

De Kardinaal intoneert het „Te Deum" en nu bruist en jubelt de lofzang door de hooge gewelven, en nemen de klokken het over om het te verkondigen over de landen.

„Nu luidt alom
Met breeden wiekslag door de lucht getrokken,
Stijgend op statig-daavrend brons-gebrom,
't „Te Deum-lied" van Rolduc's jubelklokken".

Hetzelfde Te Deum dat bijna 800 jaar geleden, na de kerkwijding der crypta, door Ailbertus en zijne medebroeders was aangeheven.

„'t Is een eenig schouwspel een eenig moment in mijn leven", zei een man, die zooveel momenten had doorleefd en zoo vaak van hooge kerkelijke feesten was getuige geweest. Hij vertolkte kort en schoon wat allen voelden, want de heugenis aan het

„Te Deum" op Rolduc's achtste eeuwfeest zal in onzen geest blijven voortleven en wij zullen ze als een kostbaar geschenk in het jonge en oude leven meenemen.

Weer was de pauze kort. De feestmaaltijd wachtte ons. Het oud Rolducsche gebed: „Benedicite" opende den maaltijd.

Van de wanden der sober maar keurig versierde eetzaal zagen de rijen der oude abten op ons neer en het gelaat van Lamberti scheen te herleven, nu zijn Rolduc daar schitterender dan voorheen stond en meer dan ooit geëerd werd.

Daar rijst Mgr. Drehmanns op; en brengt hulde aan de hoogste dragers van het gezag: Z. H. den Paus en H. M. de Koningin, die zich hier hadden willen doen vertegenwoordigen.

Daarop sprak Mgr. Giovannini zijn dank voor de hulde den H. Vader bewezen. Graaf d'Ansembourg beloofde, aan Hare Majesteit verslag te zullen doen van de blijken van trouw en aanhankelijkheid, die hij te Rolduc mocht zien en hooren. De Kardinaal-Aartsbisschop van Keulen herdacht verleden en heden der oude Abdij en las een uitvoerig schrijven van den Kardinaal-Staatssecretaris, waarin Rolduc's verdiensten jegens Kerk en Vaderland werden herdacht.

De buitenlandsche Kerkvoogden werden gehuldigd door den Mininister van Oorlog luitenant-generaal Bergansius.

Nu was het woord aan het hoofd der Nederlandsche Kerkprovincie, den Aartsbisschop van Utrecht. Zijne groote rijzige gestalte, zijn machtige stem, zijn geestdriftig woord bracht allen in verrukking. Zijne hulde gold het christelijk Ministerie, in 't bijzonder de ministers hier aan den disch tegenwoordig. Hij herdacht, wat zij voor Koningin en Vaderland hadden gedaan en wees vooral op hunne hooge verdiensten jegens het bijzonder onderwijs, dat zij door hunne tegenwoordigheid eeren en huldigen.

Minister Loeff dankte den Aartsbisschop, bracht een heildronk uit op het Episcopaat en merkte onder uitbundige toejuiching geestig op, dat, zijn de Bisschoppen al generaals, zij toch ammunitie en tuighuizen noodig hebben en Rolduc een tuighuis is van den eersten rang, waar men de wapenrusting van geloof en wetenschap voor de Katholieke jongelingschap smeedt en polijst.

Tintelend van geest was de rede van den Luikschen Kerk-

voogd. Eerst richtte hij zich tot den Minister van Oorlog „L'homme le plus pacifique que j'aie jamais rencontré de ma vie". Dankbaar verklaarde hij, dat de vele Limburgsche priesters, die in zijn Bisdom werkzaam waren, tot het beste deel van zijn Clerus behoorden. Hebben, zoo ging hij voort, de Duitsch sprekende parochiën van mijn bisdom het geloof trouw bewaard, dan danken zij dit aan de geestelijkheid, die haar eeuwenlang uit de abdij van Rolduc werd gezonden.

Van de telegrammen, aan tafel voorgelezen, vermelden wij alleen het volgende:

Schwerin, Mecklenburg.

Ik betuig U allen mijne zeer groote en oprechte belangstelling in uw schoon feest van heden. Mijne beste wenschen, voor den verderen bloei van Rolduc. Mijne bezoeken aan Rolduc blijven voor mij steeds zeer aangename herinneringen.

HENDRIK, Prins der Nederlanden.

Een forsch Wien Neêrlands bloed was Rolduc's dank.

Onder de avondzitting in de aula, tusschen het vertoonen der levende beelden, die betrekking hadden op het leven van Ailbertus, zou de Directeur nog een merkwaardig telegram voorlezen. Het werd met gejuich begroet.

Van zelf herleeft door uw jubileum bij mij de verheffende indruk, dien uw grootsche stichting een vorig jaar op mij maakte. Daarom te meer stel ik uw telegram op prijs en beantwoord het met een gelukwensch mijnerzijds. Ik eer in Rolduc een der oudste scholen, waardoor de christelijke grondslagen in ons volksleven gelegd en bevestigd zijn. Blijve uwe machtige stichting aan de bevestiging daarvan haar beste krachten wijden, en zij ze door dien bezielenden arbeid het Vaderland ten zegen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
KUYPER.

Zeker moet de jongelingschap, die dat alles zag en hoorde, en den 12den Juli te Rolduc meemaakte, een onuitwischbaren indruk meenemen. Zij zal, verrijkt van geest, veredeld van hart en gesterkt door dat „levensbrood van het voorbeeld" kloek de reis voor het verdere leven aanvaarden. v. G.

DIRECTEUR SCHRIJNEN BENOEMD TOT BISSCHOP VAN ROERMOND

Telegrammen van „Centrum" en „N. Koerier" brachten Zaterdagmiddag het groote bericht zóó snel, dat ze, om als officiëel te kunnen gelden, de bevestiging behoefden, die een telegrafische gelukwensch van Mgr. den Aartsbisschop van Utrecht spoedig bracht. Door de druilerige stemming van den regenachtigen namiddag joegen aanstonds de klokken en vlaggen hun kleur en klank, verjongend en verlevendigend de ruige grijsheid der oude abdij. Binnen in de witte gangen, was er al gauw gerucht van stemmen, drukke gesprekken en gejuich. Roermond had, God zij dank, zijn Bisschop weer, en die Bisschop was onze Directeur. En over alle gemoederen spreidde zich die eigenaardige stemming van vreugde en scheidensleed : klokgelui en vlaggen, kleuren in de Maartsche regenlucht.

Alle persoonlijke gelukwenschen, die op de Directeurskamer zich stemmig lieten hooren in de wijding der eerste oogenblikken en voor Mgr. den Bisschop den druk trachtten te verlichten van de haast verpletterende tijding, konden niet voldoende zijn, waar immers een officieele huldiging den geliefden Directeur van rechte toekwam niet alleen, maar de eenig passende uiting was van aller diepste gevoelens. In de aula wist piëteitvolle geestdrift in der haast een plechtigheid te organiseeren, waar de haast niet aan te bespeuren viel, maar des te beter de wijding te gevoelen, die het groote nieuws aan den grauwen Zaterdagmiddag opeens gegeven had. Daar waren vereenigd om den scheidenden Directeur, den nieuwen Bisschop, zijn leeraren en jongens, terwijl de Hoogeerw. heer Deken van Kerkrade de geestelijkheid der parochie, men mag zeggen van het Bisdom, vertegenwoordigde. Geestdriftiger nog dan anders klonk het handgeklap, feestelijker de koor- en orkesttonen ; daverend knalde toen buiten het feestgeschut en deed de ruiten rinkelen. Toen

viel het zwijgen in de zaal, terwijl zoo eigenaardige gewaarwordingen woelden in ieders gemoed; hoe zou men zich dat vreemde, dat wonderlijke indenken? Onze verhouding plotseling zoo heel anders: jongens en leeraren om hun Directeur — geloovigen om hun Bisschop, den jubel van kinderen, die hun Vader weervonden, — het leed van kinderen, die hun Vader verliezen. Dat was dan ook de grondtoon van de hulde-woorden, die door Prof. Geurts, den HoogEerw. heer Deken en twee der leerlingen gesproken werden, wélgesproken woorden, die van hart tot hart gingen. In een treffende toespraak dankte Mgr. Schrijnen daarna met bewogen stem voor de hem gebrachte hulde, voor de medewerking en sympathie, hem van 't begin aan op Rolduc ten deel gevallen. Herinnerend aan de lange jaren, in het onderwijs en met de jongens doorleefd, in Roermond en op Rolduc, drukte Mgr. er op, hoe zwaar het scheiden hem viel. Wij brengen een paar zinsneden naar voren, die niet nalieten, diepen indruk te maken: „Hoe gaarne had ik gezien, dat dit alles niet noodig ware geweest!" en: „Wat ik van U altijd gevorderd heb, daarvan wil ik het voorbeeld geven: gehoorzaamheid".

Wij laten hier de versregels volgen, waarin Monseigneur door een der leerlingen werd toegesproken.

Monseigneur!

Luid laat Rolduc van zijnen grijzen toren
In feestgelui zijn klokkeklanken hooren,
Nu de eerste glorie van Uw Bisschopsnaam
Voor immer smelt met Rolduc's glorie saam.
En door heel Limburg klinkt, van mond tot mond,
Door dorp en stad de vreugdemare rond,
Dat de Opperpriester Roermonds Bisschopsstaf,
Door God geleid, in Uwe handen gaf.
En 't vrome volk verbeidt reeds vol verlangen
Den stond, waarop 't zijn Bisschop zal ontvangen.
Maar ons, Uw kind'ren, is 't geluk beschoren,
Reeds heden U, door Pius uitverkoren,
Te mogen groeten. Want wanneer een Vader
Hooge eer geschiedt, treên eerst de kind'ren nader.

't Aloud Rolduc, dat onder al de abdijen
Op Neerland's grond, bij 't wisslen der getijen,
Door „'s Heeren Schuts" gespaard bleef eeuwen lang,
't Aloud Rolduc voelt thans een nieuwen drang
Van jeugd en kracht en jubelend verblijden.
't Is als herleefden de oude glorietijden,
Een purpren glans straalt van zijn heuvlen af,
Weer rijst de mijter, weer ontbloeit de staf,
Waarmee zijn abten eens ten autaer schreden,
Ja, 't is voor U, Laurentius, dat heden
Rolduc weer staf en mijter voeren mag.

Maar ach, deez' jeugd, die eens U naadren zag,
Om in Uw liefde een Vader weer te vinden,
Wij allen, die U kenden en beminden,
Zien, droef-verblijd, U thans als Bisschop scheiden.
Maar niet voor immer! Neen, met nieuw verblijden
Zien wij U weer in de oude, trouwe woon,
Wanneer Gij straks van Roermond's Bisschopstroon
Gezalfd, gepurperd, hier zult wederkeeren.
Dan zal Rolduc in U zichzelven eeren,
Dan kust het blij den langverdorden staf,
Dan rijzen de abten dankend uit hun graf
En halen huldigend U in hun midden.
En wij — wie knielen neder dan, en bidden,
Dat onder al Uw trouwe Roomsche Zonen
Hier in Rolduc steeds de allertrouwste wonen.

28 Maart 1914.

NAAR SCHAESBERG

„Daar staat de wagen: morgen gaan we!" De jongens, die 't van uit de eetzaal zagen, riepen 't voort, en de kleinen sprongen omhoog, om het zelf te zien.

En weldra wisten ze het allemaal. „Eindelijk dan! 't Had ook zoo lang geduurd!" En toen de tafelbel klonk, schokte 't geroezemoes plots stil. De aankondiging volgde. Aller gezichten straalden en 't ingehouden handgeklap en gejuich stormde los.

De knechts op de basse-cour waren ondertusschen druk bezig met de voorbereidingen voor den tocht, en rolden bier- en watertonnen over de hobbelige keien.

Den volgenden morgen kwamen we met wakkere blikken beneden. Het weer was mooi. Nu gingen we zèker.

Na het morgengebed en het eerste ontbijt, weerklonk blij geroep door de gangen. Druk liepen we door elkaar. Het carré was vol blijden glans. We drongen naar buiten, de speelplaats op, in de frischheid van den lentemorgen.

Dan naar boven, hoed en wandelstok gehaald, en het dunste zomerjasje aangetrokken. Want het zou warm worden!

En nu stonden we voor het huis te wachten, tot ze er allen waren, in den Meischen morgen, op het voorplein, het voorplein van Rolduc....

Een blank-blauwe lucht. De beschaduwde gebouwenrij: bruinroode gevel met blauwleien daken. Links diepe kruisvensters: kleine ruitjes in hardsteenen kozijnen met groen-witte luiken; en rechts groote ramen met groene jalouzieën. Geheel links de vierkante vooruitstaande watertoren; in het midden de sobere, grijze toren van de kerk, breed en hoog en forsch — er vóór het vlak terras van keien, dat overgaat in den keisteenenweg; bezijden het groote grasperk met het wit en geel en rood van bloemen en bloempjes, met het jonge groen van heesters en struiken, met kleine en groote boomen, onder donker, en boven, heel hoog, zilverig belicht door zachte zonnestralen, die over de

daken schieten, en weg-glijden over het lage, lange aulagebouw, dat opdonkert achter de groene blarenmassa.

En daarin het geloop en gepraat en geroep van honderden jongens met vroolijke gezichten, met bewegerig-heldere oogen, die gretig indrinken al die kleuren en zonne-tinten van den lentemorgen. Dringend en drommend woelt de troep de poort uit en blijft staan bij het Mariabeeld, dat de nis tusschen de beide ingangen vult.

En als het weer stil is geworden, stil zooals het er in die vroege uren steeds was, klinkt het „Wees Gegroet..." van den prefect plechtig en alléén door de morgenlucht, tot het „Heilige Maria, Moeder Gods...." in eens uit honderden monden tegelijk antwoordt. En als het bidden heeft opgehouden, galmt het „donne, donne, nous un beau jour": de bede om een mooien dag, uit de heldere, blij-zingende kelen.

En verder gaat het nu, door de breede zonnige oprijlaan, het nevelige land tegemoet, met er achter de huizen en torens en mijngebouwen van Kerkrade.

Boven de velden wolkt de nevel weg, en laat een schittering van dauw in het lentegroen. Uit het koren jubelt de leeuwerik omhoog. En boven straalt de hemel blij en blauw.

Bij het kruisbeeld gaat het rechtsaf. Wijd en zijd, in jonge lentekleuren, het land dat opduikt en daalt en weer opduikt, al maar door. Na het bidden en zingen bij het witte kapelletje onder de twee breede, volle kastanjes, slaat de grijzig-zwarte jongensmassa links af, en dan steeds verder, naar het bosch van Ehrenstein.

Beuken haken hun wortels in den hellenden berg en schieten op met breede stammen. In den dauw op de weide blinkt de zon, en het klooster staat in zonneglans. Even groeten we zijn blijheid van boomen en vijvers en trekken de ruime velden in, waar 't koren zijn eerste aren wiegt.

Nu door het smalle wegje, diep uitgesneden tusschen hooge akkers, met steiloploopende roodachtige wanden, bijna onbegroeid, met hier en daar een klaproos, een boterbloem of madeliefje. En verder trekt de eindeloos lange lijn, omhoog als het pad omhoog gaat, omlaag als het pad omlaag gaat, en slingerend met de bochten van het pad mee.

Oudjes, die we tegenkomen, blijven staan, steunend op hun

stokje. Ze zijn blij om al dat popelende leven en vroolijk gelach. En zelfs als we voorbij zijn, staan ze nog even stil, met 'n glinstering in hun oogen: hadden ze hun jeugd voorbij zien gaan?

Dan kwam de breede laan van het kasteel Streithagen, en in eens lag de volle weelde van het mooie landgoed voor ons open: heldere witheid en sappig groen, koele vijvers en schitterende zon, een vallei van vrede tusschen de bergen rondom: één en al weligheid en welvaart en geluk.

't Verraste ons! Bij den eersten aanblik werd het stil, doch toen brak 't gepraat weer los.

In het midden de weg. Rechts de drie trapsgewijs afdalende vijvers, met het witte geveltje en het roode dak van het molenhuisje opduikend er achter. Links één groote vijver: op het eilandje in het midden hoog oprijzende popels.

Lage watervlakten tusschen beboomde hoogten, met groote witte vlakken van weerkaatste zonnestralen, en onderbroken wispelturige schaduwbeelden langs de kanten; heelemaal bezaaid met waterplanten, waartusschen een enkele witte zwaan... Schuw, den hals hooggerekt, gleed ze weg. En diep, in geelgroenen tooi van heel-oude dennen schemerde 't witgrijze kasteel.

Bij het kruisbeeld hebben we even gebeden.

We gingen weer langzaam voort. Een enkele moest nog eens even omkijken naar al dat mooie.

Daar lag eindelijk Schaesberg, z'n kerk met de oude, grijze huizen er om heen, en verderop de nieuwe kolonie met haar frischroode pannen.

Langs den weg de groote boerderijen, met wijd-open poorten, waarachter kakelende kippen en kirrende duiven rondpikken over den dampenden mesthoop en het hooi en stroo van de open stallen.

Door de ramen achter de ijzeren tralies blikken nieuwsgierige oogen van werkende vrouwen en spelende kinderen; en langs den weg staan jongens en meisjes met lachende gezichten, de handen in de zakken of langs het lijfje hangend, kijkend naar dien jaarlijkschen jongenstroep.

Dan, achter de kerk, de kolonie. Kleine kleuters spelen in 't zand, blootsvoets springen ze rond; ze weten nog niets van de hooge schoorsteenen en de diepten daar onder.

Toen.... zie, daar is 't kapelletje! Op z'n leien speelde de zon en de boomen er om heen stonden als wachters. We trokken den berg op. We gingen sneller; de kleinsten liepen vooruit, ze moesten er 't eerst zijn, ze wilden het zien, vóór al de anderen. Daarna vielen we neer in het mos en het gras van den top, om te rusten, blij, dat we er waren. We liggen languit, op den rug, de handen onder het achterhoofd gevouwen, en staren in de wolklooze lucht; of zitten met opgetrokken knieën, in troepjes pratend bijeen. Onder een boom in het bosch staat de fouragewagen. De paarden zijn uitgespannen en aan den boom gebonden. Ze steken even de koppen omhoog en grazen weer door. De brouwer tapt het bier uit de ton, die nog op de kar ligt. Aan een tafeltje er naast snijdt de slager de ham. Zijn witte voorschoot steekt helder af tegen het groen.

Wij werpen een blik naar beneden. In het groen-lichte dal staat het kasteel van Schaesberg, vervallen en verlaten. Breede bundels schitterende zonnestralen schieten op tegen de vierkante gebouwenreeks — in den stijl van de oude Rolducsche voorgevel — met gebroken ruiten en ingezakte daken en vervallen muren, hel belicht of donker beschaduwd. Droomend in jonge Meische morgen ligt er het oude kasteel....

Op het handgeklap gaan de jongens langzaam overeind. Ze keeren zich naar het kapelletje en wachten. Eén heft aan: „Salut, o Vierge Immaculée", en allen zingen het begroetingslied.

In twee lange rijen, aan weerskanten van het hei-ig heuvelpad slenteren de jongens voort, en kijken naar het kapelletje daar vóór, omhoog in het wijde licht, en omlaag naar de enge diepte van donkere dennen, en naar de jongens tegenover hen, die, met de pet in de eene en den zwaaienden rozenkrans in de andere hand, vooruitstappen, mee, naar het kapelletje toe. In een drommige rondte scharen ze zich voor het kleine gebouwtje van groote grijze steenen met een laag dakje. De groote ingemetselde leisteen boven de deur draagt een Latijnsch opschrift, met het wapen der graven van Schaesberg.

De boomen staan er om heen in stille berusting, dragend den zilveren glans der zon; 't kapelletje zelf blinkt van de zonneschittering. Binnen in is een zacht gouden kaarsenschijn. De lucht er om heen hangt vol dennengeur, als wierook in een kerk.

Slechts enkelen krijgen de kans binnen te komen. Zij, die

vooraan staan in den halven kring voor den ingang, zien het rood en wit der misdienaars heen en weer bewegen voor het altaar.

Daarbinnen murmelt en echo't de stem van den directeur, die de H. Mis leest. We voelen de stille plechtigheid. Wij genieten de rustige zekerheid van ons mooi geloof, dat ons hier voor hetzelfde kapelletje samenbracht, waar eeuwen lang het vrome volk in dezelfde godsvrucht neerknielde. Onze ziel is vol zonneschijn en warmte en jeugdige groeikracht als de natuur rondom ons, en wij vragen Maria, dat het zoo blijven moge. Afwisselend zingt het koor en bidt men gezamenlijk den rozenkrans. Met eentonig getik vallen de centen in het houten bakje van den vreemden jongen, die dringt door de menigte. En verder ruischt alleen de schuifelende beweging van den jongenstroep, die niet stil kan staan. Ze bidden, ernstig en vroom, met den rozenkrans in de hand, die langzaam rondgaat, omhoog en omlaag.

De ongewone omgeving en het vreemde samenzijn leidt spoedig bij enkelen der meest ongestadigen de aandacht af. Ze staan moe naast elkaar en kijken naar de anderen. Een paar spelen met hun voeten en trappen elkaar op de teenen, en zoeken de heeren, die hier en daar tusschen hen in, scherp rondturen. Hun buurman kijkt ernstig afkeurend voor zich uit.

Daar klinkt de bel voor de consecratie uit het kapelletje. Allen werpen zich op één knie, het lichaam voorovergebogen. Het luide bidden verstomt, en eensklaps hooren we helder de vogels zingen. Zacht ruischen de wuivende dennen.

De Mis is uit en pratend en lachend loopen eenigen de voetpaadjes af, omlaag het bosch in. Maar spoedig komen ze terug, denkend aan de broodjes en het bier van het „déjeuner champêtre", dat hen wacht.

In het eikenbosch worden de tafels aangewezen, net als in de eetzaal. We gooien ons in groepjes bij de tafelgenooten in het gras, en weldra verschijnen de broodjes, de schotels met ham, en het schuimend bier in de bruine houten kannen met roestige hoepels en handvatten. Luid worden ze begroet. Er wordt geklonken, en allen merken op, hoe goed de broodjes smaken na zoo'n lange wandeling. Als de bierkan leeg is, holt en joelt weer alles door elkaar om eigen vrienden terug te vinden.

En dan begint de terugtocht langs een anderen weg. We kijken nog even de diepte in, en naar de heuvels der Brunsumsche hei aan den einder. En weg trekken we, door het bosch, langs geelgroene bremstruiken, en weer de velden in, terwijl hoog in de witblauwe lucht de zon staat.

De toren van Rolduc steeds vóór ons in de verte: als zag hij ons wachtend tegemoet. De zon brandt, maar het vooruitzicht van een vrijen middag doet ons hitte en vermoeidheid vergeten.

Des namiddags rustten we in het lommer van het bosquet. Onze geest dwaalde echter nog steeds de wegen langs en om het kapelletje dat ons dierbaar geworden was.

1915. S. O.

MGR. SCHRIJNEN'S EERSTE BEZOEK AAN ROLDUC

„WEID MIJNE LAMMEREN"

Een herder had eens ééne lamm'renkudde,
Met ééne weide en éénen lamm'renstal;
Zijn lamm'ren kenden hem; en hij, hij kende
Zijn lammeren, hun naam en hun getal.

Op zonn'gen heuvel lag het weideveld,
En 't water stroomde er uit twee held're sprongen
Naar 't diepe dal in stille vijvers af,
Waar heel den nacht de nachtegalen zongen.

Maar plots weerklonk der lamm'ren droef geblaat;
De herder moest van zijne kudde scheiden,
Om heel een volk, dat zonder herder was,
Voortaan met gouden herderstaf te weiden.

En zooals Samuel, de Hoogepriester,
Eens David zond tot herder der Hebreën,
Zoo ging ook hij, door Pius uitgezonden,
Als Godsgezant en Gods gezalfde heen.

* * *

Maar hoe hij ook de nieuwe kudden mint,
Toch drijft hem 't hart naar de oude heuvelweide,
Waar nog zijn lievlingslamm'ren, ongetroost,
Zijn wederkomst met droef geblaat verbeiden.

En zie, zij springen op en hupp'len blij
Hun herder tegemoet, den langverwachte,

En leggen 't hoofd vertrouwvol in zijn hand,
En laten streelen weer hun blonde vachten.

En peinzend leunt hij op zijn herdersstaf,
En spreekt hen toe, als toen ze in vroeg're dagen,
Geen scheiding duchtend, dicht rondom hem weidden,
Of, moegespeeld, aan zijne voeten lagen.

Dan strekt hij zijne handen uit ten zegen
En bidt tot God, op Wien hij steeds vertrouwde,
Dat Hij de wolven weer', de wachters hoede,
En al de lamm'ren blij en blank behoude.

En roept zijn plicht hem straks weer ver van hier,
Waar and're kudden weiden in gevaren,
Toch blijft zijn hart bij de eerste lamm'renschaar,
Die 't allerkleinst en 't allerliefst hem waren.

* * *

Gij zijt die Herder, wij die lamm'renstoet.
O goede Herder, blijf, blijf ons geleiden,
Van verre en van nabij, dan vinden wij
Ons allen eens terug ter hemelweide.

10 Juni 1914. H. W.

DE MUURSCHILDERINGEN IN DE ABDIJKERK VAN ROLDUC

Het was op een regenachtigen Junidag, dat ik van Kerkrade naar Rolduc wandelde. In de verte zag ik de Renaissancespits, die den Romaanschen toren kroont, onder de effen grijze lucht ten hemel wijzen. Het landschap was mooi-kleurig: geel de korenvelden, donker groen de vele boom-groepen; en de heuvelen vernevelden met hun prachtige glooiingen in de blauwige verten. Ik houd veel van dat landschap, en al kende ik het niet geheel terug na vijftien jaar, veel riep in mij zeer prettige herinneringen wakker.

Langs de hooge, donkergroene heg om de boomgaarden kwam ik door de poort, — minder fraai, helaas! — op het voorplein van mijn Rolduc van weleer. Links stond de aula, als voorheen, rechts voor mij de prachtig gele oude kerk met de eenvoudige muren. De vleugelgebouwen grijs en intiem als vroeger.

Ik heb toen de lange corridors weer doorgewandeld, ik heb de cour nog eens gezien en ben toen het carré doorgegaan, waar ik een algemeenen blik op de uitwendige kerk, na de verbouwing, kreeg. 't Was er stil in dien vierkanten tuin; en al herinner ik me van vroeger, dat ik er gaarne in mocht zijn, zoo mooi als mij die kleine bloemenhof thans leek, zag ik hem nooit.

De lucht was steeds effen grijs over de daken van de stille gebouwen. Grijs waren de muren ringsom, met op regelmatige afstanden de ramen, waarachter de professorenkamers en de dortoir. Drie muren grijs en regelmatig verdeeld door de kozijnen, maar de vierde, de kerk, mooi goudgeel, nieuw goud van de mooie geaderde mergelsteen. En dan in het carré een overdaad van bloemen, die als één bouquet den grond dekken. Veel bloemen, in alle kleuren, roode en gele en blauwe en paarse, als een prachtig tapijt, welks kleuren door de kleurloosheid ringsom, onder den nevelhemel nog rijker schenen. Toen ben ik, vol van de pracht van deze natuur, de kerk ingegaan en ik heb er de wandschilderingen van den HoogEerw. Heer Canonicus M. Goebbels uit Aken gezien.

Ik heb werkelijk een tijd in verrukking gestaan. Door de verbouwing van het priesterkoor is de kerk als stuk architectuur, weer één geheel geworden. In alle opzichten is die verbouwing een verbetering, en 't meest komt dit door de wandschilderingen uit. Die schilderingen accentueeren en omlijnen de architectuur, waardoor ze zelf beter worden, maar tegelijk aan de architectuur iets verleenen, wat deze vroeger niet had.

Ik zou me die kerk nu zonder die beschildering niet meer kunnen denken, wel een bewijs, hoezeer de bouwkunst en schilderkunst hier hand in hand gaan, hoe de een de ander versterkt.

En dat bereikt te hebben, is op zichzelf een van de mooiste overwinningen, die de Heer Goebbels behalen kon.

Eerstens is de lijnverdeeling van de verschillende muren volmaakt, en dan is de kleurcompositie zóó, dat alles magnifiek tegen elkaar opweegt. Door die groote eenheid tusschen architectuur en schilderingen — door juiste lijn en kleur-combinaties verkregen — is de eerste algemeene aanblik van de kerk een verrassende, zelfs een overweldigende bijna. Vooral wanneer men van buiten komt, zooals ik, uit een zoo mooien bloemhof, als den vierkanten tuin tusschen de grijze muren, dien men het carré noemt. Datzelfde levendige, rijke, harmonieuse, wat die bloembedden te zien geven, dat vertoonen ook die schilderingen, zóó is het algemeen aspect van de kerk.

Er is veel blauw aangebracht, wat het geel en rood en helle groen zeer prachtig flankeert, en de compositie is zóó, dat men toch niet zeggen kan, dat één kleur domineert. Het is als, ensemble, een absoluut geheel.

Ik voor mij vind dit den besten lof, dien ik Canonicus Goebbels brengen kan.

Sommigen zeiden, dat het aspect bont was. Dat vind ik niet. Bont is een kleuren-combinatie, waarvan de onderlinge deelen niet tegen elkaar opwegen. Veel kleuren bij elkaar, sterke kleuren, als ze goed verdeeld zijn, zijn niet bont, maar zij geven een indruk van rijkdom. En dat is in deze schilderingen bereikt.

Zoo gij het echter niet gelooft, ga dan nog eens naar het mooie carré terug, en zie naar de nog veel grooter kleurenschittering van de ontelbare bloemen. Ook die is niet bont, maar rijk.

De hoofdgedachte van het heele plan voor de beschildering is „de leerarende Christus". En in de gewelven Maria als Koningin

der Wijsheid, der Kunsten en Wetenschappen. Ook dat is zéér architecturaal, zoo'n hoofdplan. Alles moet één leidende gedachte bezielen, één doel hebben.

De stijl van des Heeren Goebbels werk mag ik veilig „archeologisch" noemen. Zonder absoluut bestaande oude voorbeelden te copieeren, is zijn geheele opvatting een zoo getrouw mogelijk historische. De stijl, dien hij gebruikte, is niet de zijne, de ornamentatie niet nieuw, de figuurbehandeling oud.

Daar is onder de gegeven omstandigheden volstrekt niets tegen, het is zelfs aan te bevelen, en als allen, die een kerk te decoreeren hadden in een bepaalden stijl, het zóó deden als hij, dan gaf ik er alle moderne nieuwigheden voor.

Hij bewijst met dat werk wezenlijk te weten, wat een „wandschildering" is, en hoe ze aan een stuk architectuur moet worden aangepast. Hij weet, hoe een plan op te stellen, dat een „waar" plan voor een decoratie van een gebouw is, en hij weet de kleuren te schikken op een manier, boven mijn lof verheven.

Maar er schijnt één zwakke zijde aan zijn werk en ik meen die te ontdekken in de teekening, d.w.z. de teekening van de figuren. Het sterkst komt zij uit in de afbeeldingen van die personen, waarvoor geen oude voorbeelden konden bestaan. Wel passen ze in het ensemble als kleur, als détail van een groote compositie, maar op zichzelf zijn ze niet mooi. Doch er zijn ook zeer goede figuren bij, zoo herinner ik mij een Christus, met rooden mantel, tegen den grooten muur in het noordertransept.... die is voortreffelijk; de beste figuur van alle.

Toen ik zoo de kerk doorliep, overal kijkend, en toen nog eens den langen corridor langs de eetzaal, en nog eens het carré doorkruiste en toen ik de stappen van de jongens in de gang naast de kerk hoorde weerklinken en hen voor het „Salut" naar binnen zag gaan, toen heb ik aan de tijden teruggedacht, dat ik daar zelf in de rij meeliep, en ik heb die jongens benijd om hun kerk, om de schilderingen.

Maar ze weten het misschien niet, wat groote, opvoedende kracht er van goede, mooie kunst vooral over hun jonge jaren kan uitgaan, maar zij zullen het later misschien voelen....

En dan zullen zij Canonicus Goebbels veel dank weten.

(Van onzen Tijd. 1901.) TH. MOLKENBOER.

MGR. DIEPEN'S EERSTE BEZOEK AAN ROLDUC

Rolduc komt fier en blijde
U groeten op deez' dag,
Nu 't een van zijne kindren
Als Bisschop weerzien mag.

In stille moederweelde
Knielt het voor d'eersten keer
Voor uwen bisschopszegen
Aan uwe voeten neer.

Maar ook uw hart, zoo edel,
Uw bisschopshart, zoo wijd,
Heeft kinderlijk ontroeren
Verjeugdigd en verblijd.

Toen U van Rolduc's klokken
Het welkom tegenklonk,
Was 't niet, alsof 't de vreugden
Der jeugd U wederschonk?

Was 't niet, of aan den ingang
Het oud Mariabeeld,
Waar gij eens had gebeden,
Gezongen en . . . gespeeld,

U zegenend begroette,
Ja, dankte voor uw trouw? —
Gij waart het kind gebleven
Der Zoete Lieve Vrouw *).

---

*) Mgr. Diepen's wapen is de Zoete Lieve Vrouw van den Bosch met de leuze: Ad Jesum per Mariam. Met Mgr. Corten stichtte hij de Vereeniging „Voor Eer en Deugd".

Gij hadt meê op deez' tinne
Haar blanke vaan ontplooid,
Haar met een nieuwe krone
Van „Eer en Deugd" getooid.

Hier had Ze uw eerste schreden
Naar 't priesterschap geleid,
En ginds uw priesterdeugden
De bisschopskroon bereid.

Ja, Zij, Zij had uw leven
Zoo rijk gemaakt en schoon;
Zij was U blijven voeren,
De Moeder, tot den Zoon.

* * *

Maar ook Rolduc bidt mede
Uw Bossche bisschopsbeê:
Uw Zoete Lieve Vrouwe,
Zij is ook de onze meê.

Zooals daar de oude toren
Haar steenen beeltnis draagt,
Zoo draagt Rolduc in 't harte
Het beeld der Moedermaagd.

Zoo dragen ook door de eeuwen,
Naar kerk en huisgezin,
Haar kinderen in 't leven
Die lieve beeltnis in.

Dus leide ons, naar uw leuze,
De Moeder tot den Zoon:
Dan blijft dit huis Gods woning,
Dan wordt uw kruis uw kroon.

15 Juni 1915. H. W.

PROCESSIE *)

I.

't Is al lang geleden, dat ik ze voor 't laatst zag en meêmaakte, die processies in en om Rolduc, maar ze zullen me nooit uit de herinnering gaan.

't Was een zomersche dag vol gouden zonnestralen en we gingen 's morgens uit de oude Romaansche Kerk langzaam en plechtig langs de kronkelende wegen tusschen de korenvelden. Eerst waren de bedevaartgangers uit de omliggende plaatsen in onze kerk gekomen en ze vulden die met veel vanen en donkere, biddende menschengroepen. Hoog boven hun hoofden uit was op het priesterkoor, boven de crypt, groote rijkdom van feestelijke kazuifels en koorkappen, wierookdampen en misdienaren in 't rood en wit. En na veel plechtigheden, waarbij de vele geestelijken hun kleurige gewaden telkens tot andere gamma's tegen elkaar stelden, begon de processie met de vaandels vooruit.

Van uit de donkergrijze kerk, waar de helste kleuren gedempt waren geworden, kwam de heele stoet langzaam in den helderen zonneschijn. Uit de oude, grijsgele poort in den gevel van de kerk kwamen de donkere groepen. Nu en dan een hel-kleurig vaandel, dat plots begon te schitteren, zoodra het van uit de kerkruimte, die als een grot was, zich in den helderen dag plaatste. Op de bloote hoofden van de enkele ouderen viel het

---

*) Deze schets is ontleend aan een artikel over „Schilderachtige Godsdienstplechtigheden" in Van Onzen Tijd. In de inleiding verklaart de schrijver: „Misschien zal men er mij een verwijt van maken, maar ik wensch thans godsdienstplechtigheden van een zeer speciaal — zeer eenzijdig, als ge wilt — standpunt te bekijken. Ik wensch u te herinneren aan iets, wat geheel en al uiterlijk is, haar schilderachtigheid. Ik doel niet, op wat aan diepere beteekenis achter de symbolieke handelingen ligt, maar op die handelingen zelf".

Voor de „diepere beteekenis" verwijzen wij den lezer naar de bijdragen van Dr. van Rooy en Pastoor Wierts op bldz. 123 en 125. De laatste verscheen in de Stemmen Onzer Eeuw als aanhef van een artikel over Liturgische Poëzie. Ook laten wij, in aansluiting hierbij, nog een fragment van een processie-schets door een oud-leerling volgen.

scherpe zonlicht, en de blonde gezichten van de jongens werden helder blank in den vollen dagglans.

Onder de groene boomen in rijken bladertooi, waartusschen het zonlicht als heenregende, kwam de stoet langzaam op den hel-gelen zandweg buiten, en nu de hooge muren en de zware boomen geen schaduw meer boden en rondom de blauwe lucht zich overal even wijd uitstrekte, was de processie als een zwart-bruine streep te midden van de groene en gele landerijen, onder de groote felle zon.

Op afstanden gingen vanen, rood en blauw en goud, en in het midden van den langen stoet was het een geflikker van goud en geel en rood te midden van nu en dan zichtbare blauwe wierookwolkjes. Daar kwam de priester, die het Allerheiligste droeg, onder de geel-gouden huiving, en tal van schitterend gekleede geestelijken kwamen daarna.

Bij een kromming van den weg kon men hem zien komen, nu en dan maar half boven het hooge gele koren uitstekend, dàn weer goed te zien, als langs het pad boekweit geplant was. Soms zag men alleen een vaan of de hooge, zware gestalten van de volwassenen boven het veldgewas uitsteken, en dan kleurde een stuk rood of groen laken tegen de helblauwe lucht en de vernevelende grijze heuvelen in de verte.

Een ander maal, op de kruisdagen, was het een processie door de corridors of rondom de muren van de kostschool. 't Was 's morgens vroeg, de lucht was nog niet vrij van de nachtdampen, 't was stil en vredig, en dan ging de stoet van jongens door de witte gangen rondom het carré, waar zooveel kleurige bloemen mooi bij de oude grijze muren kleurden, en waar de hooge grijsgele toren en het oude kerkgebouw altijd de achtergrond van deze plechtigheid bleven.

De frissche morgenlucht drong door de opene ramen en het gefluit der vogelen mengde zich met het doffe gemurmel van de Latijnsche gebeden.

Den dag daarna ging dezelfde stoet door den tuin vóór de speelplaats. In de dalen rondom hing nog de blauwe morgendamp en de verre verten waren blauwer nog door den nevel.

En den derden dag trok de processie van zwarte menschen

in het lichte morgenlicht rondom de grijze muren. Het groote grijze gebouwen-complex van de oude kostschool bleef dan steeds links, terwijl van den anderen kant zich het dal naar beneden uitstrekte en de heuvelen tot aan den grijs-blauwen horizon, heel ver weg, terugdeinden. De wijde lucht strekte zich koel en effen over de onmetelijke landerijen, en mooi zag men over de heuvelglooiingen de netjes verdeelde akkers, dan weer groen, dan weer geel.

In de klare lucht klonk dan het gebed der velen, die langzaam voortschreden.

1903. TH. MOLKENBOER.

II.

Uit de heele parochie waren zij gekomen en zij trokken langzaam één voor één achter elkander in twee rijen luid biddend, te samen biddend op den maatslag van den langzamen stap door de straat, vrouwen en mannen, veel oude vrouwen en veel oude mannen en kinderen klein.

Zij trokken onder de breed-hangende vlaggen, die hingen uit de boven-ramen en daken der huizen. In de geopende ramen stonden de kaarsen met hun gele vlammetjes naast Christusbeelden en Mariabeelden; zij brandden tusschen bloemen, geen licht verspreidend in den hard-lichtenden dag, die geweldig licht-kaatste tegen de eene huizenrij met bibberende branding.

Zij waren gekomen uit verre gehuchten en eenzame woningen, en zij trokken door de zonnige straat. De rozenkrans hangend in den hangenden arm, in den anderen hangend de hoed, gingen de voorbidders in het midden, met dirigeerenden stap in zwartlange jas tusschen het volgende beenengestap. Hoog gingen ze met luid gebed, met kort afgebroken syllaben biddend, als commando's boven de hoofden. De mannen baden de mannen vóór en de vrouwen de vrouwen.

De vrouwen sleepten luid het smeekend gebed. En met wijden cadans als een miserere zong het „wees gegroet Maria" door de zonnige straat, waar alles in stilte en eerbied voorbij liet gaan de voortgaande menschenrijen.

Rijen oude mannen, gebogen en versleten in den levensarbeid, rijen oude vrouwen met gerimpelde gele gezichten. Zij gingen

in luidklagend smeekgebed, allen met rozenkransen, ze houdend in hun beide handen of in één hand en dan laag bengelend. Zij gingen gebogen of recht en zich deftig houdend, zich gezien voelend door de menschen, die op de stoepen der huizen dicht opgepakt stonden te kijken.

Straf de politieagenten, met trotsche breede borst en gestrekten arm terugduwend, zonder te raken, de kijkende menschen.

Op afstanden boven de hoofden gingen de breede parochievaandels voort. Het beeld van den parochieheilige was er opgestikt in mooie kleuren en eenige waren oud en verflenst als verwelkte bloembladen. De dragers zweetten onder het zware dragen en plaatsten ze op de vooruitgezette borst, terwijl zij ze vasthielden met de handen.

De broederschappen kwamen voorbij : mannenbroederschappen en vrouwenbroederschappen. Zij hadden om hunne halzen blauwe breede of dunne linten, ook rose, waaraan de medaille der broederschap op de borst hing. Zij baden allen, slepend het „Wees gegroet Maria, gij zijt vol van genaden" met klagende stem.

Zangvereenigingen, de oogen met de oogleden néér gericht op het blad papier, dat ze in hunne handen hielden en waarvóór hunne monden gaapten met breed stuwend vol-gezang.

Daarachter weer biddende broederschappen : Zij trokken, zij trokken en er scheen geen einde aan te komen.

Nu volgden fanfares. Met tot barstens toe opgezette wangen bliezen de kerels op de enorme koperen instrumenten, terwijl het zweet in droppels van hun voorhoofd liep,

En dan kwamen de kleine meisjes, Eene groote schaar. Zij waren geheel in wit gekleed. Op hunne hoofdjes hadden ze kransen van witte en roode rozen en in hunne bloote armpjes hingen korfjes met allerlei bloemen, witte en roode bloemen, blauwe en gele. En hunne lange kinderharen hingen in fijn geglim over de witte ruggen. Eenige droegen in de handen zilveren en gouden lelies. Ook hadden ze bleekgroene trossen met nagemaakte purperen druiven. Anderen droegen op wit-zijden kussens een gouden kruis of een anker en een hart van goud. En de spons, waar Jesus' dorst meê werd gelaafd aan het kruis en de dobbelsteenen, die voorstelden de dobbelsteenen, waarmeê de soldaten om zijn mantel dobbelden en de ladder en de lans.

Als een vlaag versch gevallen sneeuw vielen ze neêr op

hunne knietjes, toen de zegen werd gegeven met het Allerheiligste Sacrament in de verte door een priester met hoogen en breeden zwaai boven de gezonken massa van menschen. Zij lagen daar wit-gespreid in het flikkerend geglim van de fijn gestreken kleederen, terwijl ze bewogen in haar handjes de lelies, die goud-blonken en zilver-schitterden in den fellen slag van het zonnelicht. En het glansde op hunne haren blond en bruin en in hunne oogen blauw en bruin.

Dan richtte zich de stoet weer op en er gingen voorbij deftige heeren met mooie bruine en blonde baarden en kale hoofden, gekleed met welgesneden frakjassen en witte dassen. Zij hielden allen in hunne handen brandende lange kaarsen.

Dan kwamen de geestelijken: hun lichamen gestoken in kostbare kasuifels, die in lichtgewemel en glimmeringen straalden in den voortgang van hun zwaren stap.

Zij gingen vóór het Allerheiligste, dat onder een vuurrooden baldakijnhemel gedragen werd. En er omheen slingerden de wit-en-roode koorknapen de zilveren wierookvaten met het gerinkel der zilveren kettingen; deze stegen en vielen gelijkmatig en lieten dikke rookwolken hangen in de heete lucht. Zij trokken voort in gelijkmatig geslinger.

Plichtmatig volgden vlak achter de burgemeester en de leden van den raad.

Zij trokken voort.

1892. Mr. FRANS ERENS.

THE SKATING-MATCH

A cloudless sky, bright sunshine, healthy frosty weather and close to the college three ponds frozen into smooth and solid ice-fields — just the thing, that will change a football-club, quondam cricket-club, into an ice-club all at once. When King Winter rules the land — and especially the water,

> Batavia rushes forth; and as they sweep
> On sounding skates a thousand different ways
> In circling poise, swift as the wind, along,
> The then gay land is maddened all to joy.

And then ice-clubs play first fiddle in whatever town or village they exist.

So the young people of our college had formed an ice-club in less than no time. But what is an ice-club without a match? A spring without flowers, a wood without trees, a body without life. Therefore, in the very act of their coming into existence, they resolved to have a match and a splendid one too.

Money was provided, prizes were offered, competitors were inscribed, and on Sunday at 2 p.m. all the college went down to the ponds to witness the race. The „race" I say, for the swiftest skaters were to win the prizes. As for me, I should like to see a prize won by him whose movements were the most elegant or who knew how to cut graceful figures; the prizes awarded to velocity only, always remind me of a horse-race.

But I don 't want to go on moralizing in this strain; the college people were of a different opinion and went down to the ponds, created by artificial earthen walls laid across a steep and narrow little valley, through which a diminutive brook sent its waters to the sea. They took a long way, by the bye, to get there.

Down the snow-covered sides of the valley they went to the ice-field. I say „went", but perhaps this is not the right word.

Some of them tumbled and rolled, some slipped and made the way on something else than their feet; some, and these were the younger citizens, slid down, and some, these the more prudent and older inhabitants, made a long roundabout to get down in safety.

But down they all came, in some way or another.

Down came the headmaster of the college, a rather stout elderly gentleman in spectacles and black cloth, followed by an ugly little dog, called Puckie. Down came the police-inspector, a bald-headed man, always cracking jokes and wearing blue spectacles in the day time and colourless ones by moonlight. Down came the doctor, in case some one should break an arm, a leg or both of them at a time. Down managed to come the reporter of the college-magazine „Utile Dulci", especially invited to be present. Down came all the youth in high glee, their shining skates hanging by the strings round their necks — down they all came to the smooth ice-field.

A beautiful course had been swept, a kind of triangular circle, measuring 150 yards. As the skaters had to work round five times, the whole length was 750 yards. I am quite sure that this is the exact measure, for though I did not control it myself, I saw one of the police-men pace it afterwards and I know that his strides measure one yard each.

Guards were posted, broom in hand, along the ice-course; the „starter" and the „time-keeper", watch in hand, posted themselves at the precise point where the beginning and the end of the path were to be, and off went the two first horses — skaters I mean. There were fourteen competitors; fifteen at first, but one of them had retired being rather top-heavy and afraid of losing his balance — but, the path not being more than three yards wide, only two skaters could run at a time, a circumstance which occasioned much loss of time and made some of the spectators feel rather cold in the region of their feet.

The six first successful competitors had an easy task, their rivals leaving off or breaking the strings of their skates, or tumbling headlong down upon the ice. The last couple, being well-matched, caused more excitement amongst the crowd. For a considerable time they went on neck by neck, making good long strokes, but at last the one, being tougher and in consequence less

tired, got ahead and arrived one horselength, viz. one second before the other.

For the benefit of our readers in the tropical countries, who, of course, know nothing about ice and skating, I intended to give here — utilizing a pause in the peaceful struggle for prizes — a learned lecture upon skating, including every kind of outside- and fancy-skating, and thought of illustrating my description by beautiful wood-cuts; but, alas! the editor of „Utile Dulci" objects to the one and the printer to the other.

The second act of the play was by far the most interesting, the seven victors of the former seven races now having to fight it out amongst themselves. And as there were three prizes, the three happy prize-winners were obliged to run once more, in order to get a skating notion of the degrees of comparison.

Whew! how they flew along the course this time! The verse which says:

„The joyous company
Have bound bright winglets to their feet"

does not tell half the truth. No winglets they were; but full-sized wings; real wings indeed they must have been, for amidst the shouts, the cheers, and the raillery of the lookers-on, the skaters moved round and round in the triangular circle, with the speed of the whirlwind or perhaps of the cyclone: the one deadly pale, for he keenly felt that all the crowd had their eyes fixed upon him, the other flaming red with exertion, the third sturdy and steady, gaining ground, or rather ice so long as the road was straight, but losing a bit at every corner, till at length one long and deafening cheer announced that the race was run and the victors were called forward to receive the allotted prizes.

1895. *(Utile Dulci.)* J. KEULLER.

KERKELIJK LEVEN

„In stiller, wehmuthweicher Abendstunde
Umklingen mich die längst verschollnen Lieder".

Zij klinken zoo zoet, zoo rein mij toe, uit den tijd van weleer.... Mijn oor wordt doof voor het gegons en geruisch van het leven-van-heden; en nù boeien mij weer die klanken-van-toen, van tijden terug, toen de ziel nog jeugdig was en levensblij.

En heerlijk leef ik weer het leven des verledens. Ik voel weer de bekoorlijkheid van die vroegere jaren, toen alles nog zoo ideaal-waar en schoon en goed was, toen zorgen het gemoed nog niet kwelden, toen de toekomst nog scheen een wondere mengeling van eer, van vrijheid en triomfen en vreugd.

Ik ben weer in Rolduc, in het rijke leven dàar, met zijn heerlijke reeks van emoties, momenten van blijheid, of van zelfvoldaanheid, uitgelatenheid, of ook.... ja, van wrevel en smart, maar van een smart, die niet diep sneed in het harte, wijl de onschatbare blijmoedigheid der jeugd zich nooit verloochende.

Ja, toen was 't zomer in de ziel!

En de zon van dien zomer was de zon des geloofs. De godsdienst, ziedaar wat aan het Rolducsch leven zulk een hoog karakter gaf, ziedaar de bron van zijn warmte en zijn poëzie.

Bijna geen uur van den dag vlood voorbij of, hetzij voor studie, voor klas, of maaltijd, werd de Schepper herdacht in een bede om zegening of in een dankwoord voor het genotene. En in den avond, als de arbeid geëindigd was, dan gingen zoovelen na den laatsten maaltijd, uit eigen vrije beweging, alvorens nog van de laatste recreatie te gaan genieten, op naar de schemerlichtende abdijkerk, om daar het hooger genot te smaken van de stille bede; om het hart met zijn verborgen geheimen daar uit te storten aan Jezus' Hart, en, vaak met uitgestrekte armen, te bidden om vergeving voor eigen zwakheid, om leniging van smart, om zegen en uitkomst voor door zorgen gekwelde ouders, om neer te knielen voor de altaren der heiligen.

Werd ooit inniger en vertrouwvoller gebeden dan daar in die oogenblikken? Daar in dat doffe licht, in de bekorende stilte, in die rust en dien vrede, moet heerlijk veel verkregen zijn, moet menig karakter geadeld, menige roeping geopenbaard, menige ziel gered zijn en gesterkt voor den bangen strijd der toekomst.

Voor het gewone dagelijksche leven te Rolduc gold volkomen het woord van Thijm: „Daar is heiliging, Godwijding aller daden".

Inniger nog werd die heiliging door de onuitwischbare indrukken, die de viering der hooge kerkelijke feesten in het ontvankelijk gemoed achterliet. Wie, die ooit vergeten kan een Kerstfeest, een Goede Week, Allerheiligen, Allerzielen, de Sakramentsprocessie, een rouwplechtigheid of welke solemniteit ook te Rolduc gevierd, aanschouwd en gevoeld?

Kerstmis! „Christus natus est nobis, venite adoremus!" .... „Venez, divin Messie".

Door kristalheldere kinderstemmen aangeheven en door een gansche schaar van jongelingen voortgezet en herhaald in blijde verrukking, fonkelen de klanken dezer hymne langs de lage gewelven van Rolduc's crypta.

En uit de halfduistere kerk daarboven dalen rustig, omwolkt door wierookgeuren, priesters en acolythen neder, dragend in hun midden den onder schijn van brood verborgen God.

Aan het eenvoudig altaar, waar het wonder van den H. Norbertus éénmaal plaats greep, wordt driemaal nu het Wonderoffer van Golgotha herhaald.

En als het Kindekijn straks zijn intrek genomen heeft in de harten, dan parelen steeds heller de tonen van zalige verrukking en hemelsche vreugd:

„O divine enfance de mon doux Sauveur,
Aimable innocence, tu ravis mon coeur.
Que dans sa faiblesse, il paraît puissant!
Ah! plus il s'abaisse, ah, plus il est grand".

En hooger stijgt het zielsgeluk, als de priester in warme taal beschrijft den triomf der Liefde in het kille Bethlehem.

Is het die predikatie, die de Kerstmisviering te Rolduc zoo aangrijpend maakt? .... Ik weet 't niet. Maar wel weet ik, dat

nooit en nergens een Kerstmisviering zoo vervoert, zoo treft als te Rolduc: dat in later jaren al het schoone en lieve der jeugd gewischt kan worden uit de herinnering, behalve die ééne warme winternacht in de crypte te Rolduc, die Kerstnacht, waarlijk „schooner dan de dagen".

En hoe treffend waren de plechtigheden der Goede Week. Op Palm-Zondag, de processie door de gangen en de aangrijpende symboliek van het „Attollite portas!". En daarna het Lijdensevangelie, waarbij het zangkoor, in de geniale toonzetting van den Rolducschen professor Pothast, de woeste en schuimende kreten vertolkte van het bloedeischend Joodsche volk.

Daar is iets — qu'on me passe le mot — dramatisch in de wijze, waarop die uitvoering te Rolduc geschiedt, iets dat machtig ontroert, dat schokt en kil maakt door het schril wisselen van milde droefheidsstemmingen en helle hatelijkheden.

Hoe snijdend klinkt die hoonende eisch: „Crucifigatur!" Wat blinde haat in dat onvergeetlijk wild uitgekreten: „Barabbam!" Hoe zielversteenend die vreeselijke zelfvervloeking: „Sanguis ejus super nos et super filios nostros!" Ja, dat zijn rijke momenten.

Maar, zouden de vele jeugdige christenmannen, welke die vertolking van het heiligst Lijden en Sterven dan aanhooren, daarvan innig voelen en scherp beseffen de verheven waarde en onschatbare beteekenis?

Ongetwijfeld zal dit afhangen van den aard van hun persoonlijk gemoeds- en zieleleven.

Daar zijn er, en niet weinigen, uitverkorenen, die nauwelijks gekwetst worden door bekoring of verleiding, die, geurige bloemen gelijk, bloeien, bepareld door den dauw der goddelijke genaden. Hun reine zielen trillen mee van liefde en geluk bij iedere bede, bij iederen zang, bij iederen jubelklank, die zij hooren opstijgen tot God of Zijne Heiligen.

Daar zijn er, die gestreden hebben den strijd tegen het giftig monster, dat met drie grijnzende koppen — duivel, wereld, vleesch — telkens en telkens den aanval hernieuwt; die gevoeld hebben, hoe zwaar en hoe moeilijk 't is, te blijven goed en braaf, en te bevechten den triomf over het kwade; die, dank degelijke opvoeding en gezonde principen, gebleven zijn op den weg, aan welks einde fonkelt de ster van eeuwig geluk, of die, soms afgedwaald, moed en kracht hadden op dien weg des

heils terug te keeren. De strijd heeft hen gehard; het serene en teere verdween in hen; maar voor krachtige klanken en scherpe kleuren hebben zij gevoel nog.

Daar zijn er ook, die zich door den vrijheidszin en de genotzucht van velen der wereld lieten verleiden, en vaak, heel vaak misschien wegdwaalden van de ware baan en die, niet dan schoorvoetend, aarzelend en met tegenzin, toegaven aan den rusteloozen drang van ouders en leermeesters, en weer terugkeerden in het spoor van plicht en deugd. Wel machtig moet de impressie zijn om dezen, wier gevoel voor godsdienst jammerlijk verzwakte, nog te ontroeren.

Dat voor die allen: die heerlijk-reinen, en die immerstrijdenden, en die altoos-zwakken, de indrukken verschillen, welke onze kerkelijke plechtigheden op hen maken, is klaar. Maar zeker kan beweerd worden, dat geen, zelfs van deze laatsten, totaal gevoelloos, totaal koud blijft. De onverschilligheid in woord en daad is niet immer uiting van onverschilligheid in de innerlijkheid van het gemoed. En veel wat gezegd en gedaan en geschreven wordt is.... valsch en ongemeend, doch geschiedt door ellendige zucht naar, wat men pleegt te noemen „aanstellerij". Niet denkbaar is 't, dat de jonge man te Rolduc kil en ongevoelig zou blijven op dagen als Palm-Zondag, Witten Donderdag en vooral Goeden Vrijdag, met dat onvergetelijke Palestrijnsche: „Agios, o Theos, agios ischyros, agios athanatos, eleïson imas".

Indrukwekkend werden ook de andere kerkelijke feesten te Rolduc gevierd.

Ik noem Allerzielen. En bij een ieder, oudleerling en leerling, rijst in den geest de Abdijkerk met haar rijk rouwgewaad; haar duisternis, gestoord door gele plekken van gasvlammen en waskaarsen, haar groene dennen, zoo keurig brekend het egaalzwart; de breede donkere slingers neerdalend uit de hooge gewelven.

Ik noem Onbevlekte Ontvangenis. En terstond rijst het beeld van het kerkkoor, zooals 't was des avonds gedurende het plechtig Lof, toen het hoog-altaar hel glansde in stroomen van licht.

Ik noem het H. Sakramentsfeest. En een ieder denkt onmiddellijk aan dien schitterenden feesttocht met den Koning der Koningen van Rolduc naar Kerkrade's kerk. Wat stichtende

tafereelen dan op die groote heirbaan, in de vrije, heerlijke natuur: die tallooze vromen, neergeknield op den harden grond, prevelend den Rozenkrans; die eenvoudige, naïeve versieringen met kaarsen, bloemen en linten in de vensters der vaak schamele woningen, die lange rijen jongen en ouden, armen en rijken, priesters en leeken, voorafgaande den Christus, die, gedragen in gouden monstrans, omgeurd wordt door witte wierookwolken, opgestuwd uit acht hoog-opgeslingerde wierookvaten. Dan die zegen op de dorpsgrens, vóór het hulpaltaar, overwelfd door oude, bonte boomenkruinen en hellichtend in fellen zonneglans. Eindelijk die intrede in de kerk van Kerkrade, waar dan dat majestueuse Te Deum, door vierhonderd stemmen gezongen, machtig opbruiste tot den Troon van genade.

En dan de Meimaand! Een ieder hoort weer klinken in de ooren al die liefelijke Mariazangen, bij Mis en Lof en avondgebed gezongen; ziet weer in den geest na den avondmaaltijd die breede, dichte scharen kinderen van Maria voor haar beeld, door een schat van bloemen omgeurd, nederknielen; herdenkt die heerlijke wandeling op de Zondagavonden door gouden korenvelden, in frissche avondlucht naar het arm kapelletje met het oud-Moeder-Godsbeeld, die rijke, naïeve liederen, daar in Gods grootsche natuur gezongen; herinnert zich dien langen pelgrimstocht naar Schaesberg.

Ach, hoe heerlijk zijn al die herinneringen! Wat gloeit 't weer in ons gemoed, nu al die rijke momenten uit het verleden weer gevoeld en doorleefd worden. Ja, nu zijn wij verre er van, nu waardeeren wij beter nog, nu zien wij beter en scherper, wat die tijd van vroeger was, vergeleken bij het heden, met het kille proza van het wereldleven, waarin eerzucht en winstjacht den geest afmatten, maar het hart, o zoo weinig, tot sneller, krachtiger slag geprikkeld wordt.

Wat stemde te Rolduc alles tot eerlijken godsdienstzin! Zij vooral kunnen het beseffen, die het „Adieu Rolduc, séjour de mon Enfance" gezongen hebben, en nu ondervinden, hoe weinig de wereld stemt tot waarachtig besef van 's menschen hooge roeping.

Amsterdam, 1902.

ADR. VAN ROOY.
Med. Stud.

„LAUDA SION"

Een herinnering aan de dagen van voorheen.

Rolduc's heerlijke abdijkerk — nog niet in vollen luister hersteld, maar toch steeds heerlijk schoon — in vollen feesttooi.

Op het hooge koor het altaar, overhuifd door pracht van laurieren, overdekt met een schat van bloemen, overstraald met een vloed van glanzig licht.

H. Sacramentsdag.

Daar treden zij uit, volgend den ceremoniarius, de lange rijen van acolythen met zilveren wierookvaten en brandende flambouwen, de cantores in gulden koormantels, de officianten in kunstvol-rijkbewerkte plechtgewaden.

De H. Mis neemt een aanvang, — en de priesterschaar zegt vroom de liturgische gebeden op dezen priesterdag bij uitnemendheid, — en het orgel draagt breede feestmelodieën langs de heilige gewelven, — en wierookwolken en wierookgeuren vullen heel de ruimte, zinnebeelden der warme beden, die in dank en liefde opgaan uit de harten van breede jongelingscharen naar der Tabernakelen Liefdegod.

H. Sacramentsdag. — Daarom het schoone „Cibavit eos", — daarom zoo vertrouwvol biddend het „Kyrie", — daarom zoo vreugde-zalig en jubileerend de Gloria-hymne.

H. Sacramentsdag. — Daarom het eenig en eenig-schoone „Lauda Sion" in woord en zangen onnavolgbaar heerlijk — het Lauda Sion volgens het Luiksch Graduale, toenmaals te Rolduc in gebruik, staat in schoonheid verre boven de lezing in de voorheen officieuze zangboeken aangegeven.

Hoort het stijgen uit aller harten, hoort het jubelen uit de zielen. Hoort het ruischen, het lof- en liefdelied in heerlijken beurtzang door koor en kerk, omhoog gedragen op machtigen orgelklank. Hoort het klinken in mystieke schoonheid, het woord van den Engelachtigen Leeraar, het woord der Kerke thans, bezingend, in kristallijnen klaarheid en hemelsche verhevenheid

tevens, de geheimenisvolle wonderen van een God, schuilgaande onder broodgedaante; van een God, zich gevend immer weer tot zielespijs aan boozen en goeden, ondergang of onvergankelijk leven brengend door 't ééne spijsgenieten.

Hoort de roerende bede vol innigheid tot den Herder, zoo wondergoed; de bede om erbarmen, om leiding en steun naar het land der levenden. Hoort eindelijk de slotstrofe, waar „met het dreunen van adelaren-vleugelslag" hart en ziel van gansch de Kerke machtig opstreeft naar boven, naar het Vaderhuis, vol licht en glorie, waar wij eenmaal als kinderen en erfgenamen hopen aan te zitten aan het niet-eindigend liefdemaal van het Lam!

Zoo hoorde ik het, zoo zong ik het acht achtereenvolgende jaren, het hoogste lied der reinste liefde. Zoo machtig grootsch hoorde ik het nadien, helaas, niet meer. Maar zóó droegen wij het mee in het leven als een onvergankelijk schoonheidsbeeld der belichaming van het volle, heerlijke liturgische leven in al zijn pracht en mystieke schoonheid.

1915. *(Stemmen Onzer Eeuw.)* W. J. J. WIERTS.

DIRECTEURSFEEST

Nadat de eerste dag van het directeursfeest op officiëele wijze gevierd is: eerst de plechtige hoogmis, dan de geestdriftige begroeting in de gang onder het handgeklap der jongens en het geschal der harmonie, daarna het feestelijk diner met de hooge, vreemde gasten, en des avonds de muziek- en tooneeluitvoering in de aula — komt op den tweeden dag het eigenlijke feest voor de jongens: „le jour des jeux".

Uit den toren wapperen nog de vlaggen, in de gangen staan nog de bloemen voor de vensters, de bontgeschilderde opschriften in velerlei talen hangen nog aan de muren, kransen en slingers van eikeblaren verspreiden nog hun pittig-frissche looilucht. Heel het huis prijkt nog in feestdos. Maar de jongens hebben hun Zondagsche kleeren verwisseld tegen de oudste plunje uit hun garderobe. Want vandaag gaat het er op los. En het is maar goed, dat moeder het niet ziet!

Ook mijnheer de prefect ziet heden niets, of doet, als zag hij niets. Het bij de jongens zoo gevreesde boekje heeft hij in den zak gestopt, waar het nog met een rood randje vreedzaam bovenuit kijkt.

Na het ontbijt een lekkere sigaar — we mogen vandaag den heelen dag rooken — en dan de spelen.

Kijk de tamboer is er al. Hij moet het teeken geven, telkens als een nieuw spel begint. Hij heeft heden de leiding. Wat de bel is op andere dagen, dat is hij vandaag. En hij voelt zich. De kleineren kijken hem van tijd tot tijd eens smeekend aan: „of ze nu ook eens mogen trommelen", wat hij, zijn waardigheid bewust, kortaf weigert.

Hoor, daar slaat hij een roffel, om de liefhebbers bij elkaar te trommelen. Het eerste spel gaat beginnen. De vlugste heeft reeds de ringen te pakken en vertoont zijn kunsten, toeren van behendigheid en kracht, door twee filosofen met ernstig-wijs-

geerig gezicht nauwkeurig gadegeslagen. Zij vormen de jury en teekenen de punten op.

Wie nu? Schijnbaar onwilligen wachten even, maar niet langer dan de bescheidenheid het eischt. Een naam klinkt op uit den wachtenden troep, door velen overgenomen en luid herhaald. En de geroepene „laat" zich dwingen door den volkswil, en begint.

Dan volgt het hardloopen, achteruitloopen en hinken. Klas voor klas. De kleinen ernstig, allen hun best doende om te winnen; de grooteren met een afspraak, om „dikke Jan" of „stijve Klaas", nummer een te laten zijn. Drie slagen van den tamboer en dan, vooruit! Een enkelen keer springt er een te vroeg weg, en moet de tamboer opnieuw beginnen.

Ineens golft heel de jongenstroep weg naar den rekstok. De kleinen zitten al op het ijzeren hekje van het bordes, of klimmen in de ramen van de studiezaal. Met een lenigen, veerkrachtigen sprong, wipt een der gymnasten omhoog. Het wordt stil, doodstil. De plank.... Mooi! En ineens breekt het handgeklap los en roffelt de trom.

Boven uit de vensters steken twee, drie professoren — die hebben vandaag ook congé — het lachend gezicht naar buiten, en knikken de opkijkenden toe.

Met langgerekte armen maakt er een den reuzenzwaai. Diep buigt de rekstok door, met kort gekraak, en de witte gymnastiekschoenen punten neer in de bruine run. De kleineren bestudeeren aandachtig het gezicht van den filosoof, die scherp toekijkt. Zijn oogen glinsteren, maar hij vertrekt geen spier. Hij is de ongevoelige, onpartijdige gerechtigheid.

De beste turners hebben allen een beurt gehad. Gedienstige omstanders strijken de run met de voeten bijeen. Er is een pauze. Na de kunstenaars komen de kunstenmakers. Doch dezen kunnen de aandacht niet meer boeien, en de meesten trekken af naar het volgende spel. Slechts een paar vriendengroepjes blijven staan om den gymnastiek-grappenmaker te believen.

Weldra kruipen er twee, drie tegelijk op den rekstok. Men trekt hen aan de broekspijpen. De kunst is ontaard in spel. Nu zijn er maar twee meer. Een er op, een er onder. De professor boven in het raam begint een praatje met hen, aanmoedigend, schertsend. En ten pleziere van zijn eerwaarde draait

het ventje nog een keer rond. Het geleerde hoofd verdwijnt, om zich weer te verdiepen in de boeken. En de rekstok staat weer verlaten, tusschen de twee groene palen.

Ondertusschen rollen de „nieuwe" ballen over de beugelbaan. De planken aan de vier zijden zijn afgezet met de bovenlijven en de koppen der klasgenooten. Iedereen, ook hij, die het heele jaar geen palet in de hand neemt en geen voet in de beugelbaan zet, moet nu, zoodra zijn naam aan de beurt komt, zijn kunst, of liever zijn geluk, beproeven. En zoo gebeurt het soms, dat een aangeboren maar verborgen beugeltalent aan het licht treedt, en, tot beschaming van alle-daagsche beugelaars, den prijs wegdraagt.

Dan volgt het „altschieten", waar vooral de stroophapper en de kruiwagen met de kikvorschen groote belangstelling wekken.

Na den eten worden de spelen voortgezet, maar nu in het bosquet, en alle tegelijk, zoodat hij, die hier zijn geluk beproefd heeft, het onmiddellijk er na nog eens elders kan wagen.

Laten we eens rondkijken in 't bosquet, nu men goed aan den gang is. Hier is het potslaan, een prettig spel. Een der filosofen noteert, terwijl een andere bezig is met den speler een zakdoek voor de oogen te binden, hem eenige keeren rond te draaien, ondertusschen vragend, of hij niets ziet. 't Antwoord is natuurlijk „neen". Maar op de onfeilbare zekerheid, waarmee de knuppel op de pot terecht komt, volgt „ja wel". De jongens, die er omheen staan geven dengene, die werkelijk niets kan zien, toch wel de noodige aanwijzingen door „een beetje naar rechts" of „een beetje naar links" te fluisteren, tot groot vermaak van allen.

Kijk! op dit met touwen afgespannen grasveld is 't wedkamp in 't zakloopen. Drie zakken liggen gereed, een drietal jongens werken zich er in: De filosoof telt één... twéé, maar reeds is er een vertrokken. „Terug, terug, wachten tot drie geteld is". Eén, twee — drie, maar zoo gauw is de „drr" er niet uit, of alle drie zijn ze weg. Daar gaan ze; de eerste neemt groote, zware sprongen, de ander lichte, kleine sprongetjes, de derde ligt reeds op den grond. De twee overigen komen dicht bij elkaar. Nu gaat 't er om. Een laatste krachtsinspanning en.... plof. Weer een doode. De overwinnaar springt nu kalm naar het einddoel.

Ginds is men bezig met „zak- of watertrekken", „hoedenslaan" en „geldvisschen". In groepjes staan de jongens er om heen, als om het hoofd van Jut op de kermis. Sommigen wandelen als toeschouwers, kalm-onverschillig, heen en weer. Enkelen, vurige wedstrijders, loopen haastig van het eene spel naar het andere, vreezend iets te zullen missen. De „meester" gaat lachend rond, kijkend of iets ontbreekt; een andere knecht brengt in een waterbak op den kruiwagen nieuwe „ammunitie" voor het watertrekken. Professoren wandelen rond, niet om te surveilleeren, maar uit louter belangstelling. Een van hen wijst nog de twee boomen aan, waartusschen vroeger het ringsteken plaats had, en verhaalt van het houten paard van Troje, waarop de ridder, met den langen stok gewapend, onder het waterkuipje doorreed, terwijl de filosoof hem den inhoud op den kop trachtte te trekken. „Maar het paard is nu versleten". Met een smeekend „och, monsieur!" vraagt een der jongens, dat oude paard nog eens van stal te mogen halen. Een ander doet den filosoof-opzichter het voorstel, ook het „varkensgrijpen" onder de Rolducsche volksspelen op te nemen. „Bij de installatie van onzen nieuwen burgemeester, hebben ze dat bij ons ook gedaan. Het varken werd met zeep besmeerd, en wie het greep, mocht het houden".

Ondertusschen is er op het voetbalveld wedstrijd in hardloopen, hoog- en ver-springen. Vooral deze twee laatste spelen hebben altijd veel bewonderaars. Met twee rijen toeschouwers is het looppad afgezet. Interessant wordt het eerst, als het aantal deelnemers geslonken is, en men de echte hoogspringers een oogenblik zwevend ziet hangen, hoog tegen de lucht. Door een sterke hand worden ze telkens veilig opgevangen.

Daarna wordt een uurtje gerust, terwijl men op 't voetbalveld alles in orde brengt voor den beroemden wedloop met hindernissen. Er loopen er steeds vier tegelijk.

Hier begint men. Mijnheer prefect telt lachend één, twee . . . ze zijn al weg. Als ze een eindje geloopen hebben moeten ze plat op de buik onder een zeil kruipen, dat tegen den grond gespannen en flink met meel bestrooid is. Ze werken zich er onder door, en als bakkers komen ze er uit, vol meel van haar tot schoenen. Nu weer aan 't loopen . . . . halt! een tafeltje met kaarsen. Eerst een kaars aansteken, de lucifers liggen er bij. Zenuwachtig

gehaast grijpen ze naar de doosjes, maar jawel, 't zijn meestal uitgebrande lucifers. Eén heeft zijn kaars aan. Vooruit als een haas. Stop! eerst een kistje met keien vullen; onze looper doet vlug een paar handen vol keien erin, kijkt eens naar den filosoof, ziet wel, dat die 't zoo nauw niet neemt en weg is hij weer. Hup, nu springen over dat touw; gelukkige, hij is er over. Nu op den buik kruipen, onder die lat door, niet zonder een paar stokslagen op dat lichaamsdeel, waarop men het in de kinderjaren vooral gemunt heeft.

Maar onze man is nog lang niet aan 't eind. Daar, aan een stevig touw hangt een ton zonder bodem; van binnen goed bestrooid met meel. Daardoor moet hij kruipen; terwijl hij er in zit wordt de ton gedraaid, en met volle handen wordt 't meel over 't hoofd van den ongelukkige uitgestrooid. Nu nog eens kaarsen aansteken, een kistje met keien vullen en dan in allerijl een glas bier inschenken en uitdrinken, dan in volle galop naar 't einddoel.

Na dezen wedloop worden de prijzen uitgereikt. De jongens staan al te wachten om het bordes of „balcon", want daar moet het gebeuren. De harmonie zal met enkele trompetstooten de hoera's voor de overwinnaars onderstreepen.

Zweepslagen klappen in 't bosquet. De poort vleugelt wijd open, hobbelend en ratelend schokt er een wagen uit, versierd met groen en omzwermd door filosofen. Eenigen trekken, anderen zitten er op. De meesten vormen een eerewacht er om heen. Voorop het hard-gele vaandel met den uil, de twee gekruiste Goudsche pijpen en den koffiepot. Hoog op den wagen, onder den hoogen hoed, de president. Het gejuich van de kleinen overdavert het geratel der oude kar. Eerst over den ijzeren weg, langs het hek, naar de schietbaan. Dan, met een vervaarlijken zwaai, zwenkt de wagen rechtsom naar het bordes, waar de directeur met een blij-kalmeerend gezicht hen tegemoet ziet. De remmen knarsen, de wagen houdt, de president af. 't Publiek juicht hem toe, als hij het bordes bestijgt. Twee filosofen dragen voorzichtig den korf met de prijzen, afwerend de nieuwsgierigen. Een wenk van den directeur en 't wordt stil. Dan klinkt het plechtig en sonoor over de menigte heen: „Distribution solennelle des prix". De overwinnaars dringen naar boven door de menigte heen, en dalen af om den prijs te toonen aan de wachtende vrienden.

Als alle prijzen zijn uitgedeeld, bestijgt de president deftig den wagen, de anderen springen er losjes op, of hollen er weer mee weg, nagejuicht door de meeloopende kleinen. En als de deuren van het bosquet weer achter hen zijn dichtgeklapt, geeft de harmonie nog een paar stukjes tot afscheid en keert dan onder het spelen van den Rolducschen marsch naar de muziekzaal terug.

Onder het souper konden we nog eens luid onze vreugde uitzingen. Een verrassing voor ons was de aankondiging, dat de rondreizende Duitsche muzikanten, die iederen zomer een paar malen spelen op de cour, dien avond een uitvoering zouden geven.

.... We zaten op onze bank bij het „butte", moegespeeld, stilgeworden na al het lawaai en de drukte van den dag.

De avond kwam, zoele, zachte zomeravond. Achter de stevigrustige hooge boomen van het ver bosquet verdween in paarsroode wolken de zon. De schemer duisterde overal. In doezelig vage lijnen lag de massale steenblok van Rolduc, hoog en wijduit. In een lange, dubbele rij stonden er de lage stammen van zwaar-volle kastanjeboomen, met diep-groen opeengepakte blarenmassa's. Stoffig en grijs lag de cour, leeg, tusschen huis en boomen. En in den onvasten schemer zaten en stonden op banken langs den ijzeren weg, op schuttingen van beugelbanen, en hekken van het donkere „butte", de jongens in zacht murmelend praten, ernstig luisterend naar de muziek, die er ruischte van het balcon, waar in hun lichtblauwe uniformen de Duitsche muzikanten speelden op groote koperen hoorns.

Ze speelden forsche marschen, luchtige dansjes, krachtige volksliederen, weemoedige melodieën van heimwee en scheidingsleed. En daarna het traditioneele slot: de echoënde horensolo uit de tuin.

Toen het tijd was, en de mannen ons hun „Auf Wiedersehen" hadden toegezwaaid, slenterden wij langzaam over de duistere cour naar binnen. Het was zoo eeuwig jammer, toen naar bed te moeten.

1915. M. W.

KOORKNAAP

Stil-devoot in zijn sleepgewaad
— Rood met wit overtogen — gaat
Mijn koorknaapje met zijn kandelaar
Op naar 't heilig hoogaltaar.
'k Zie hem tusschen bloemen en groen
Bij den outer zijn koorplicht doen.
Hij heft soms even-kijkend z'n hoofd,
Dat geen tochtje zijn licht uitdooft!
Wuivende wierook omwaaiert zijn schreên:
Zoo spelen wolken om Engelen heen.

Draag, mijn koorknaap, behoedzaam-devoot
Zóó uw licht voor den Heer — tot den dood:
Dat toch nimmer een tochtje doov'
Vlam van Liefde, glans van Geloof.
De heilige geur van het heiligdom
Voere u omhoog, waar de Engelendrom
Eens omwaaiere, wuivend, uw schreên,
Als nu de wierook wolkt om u heen.

FELIX RUTTEN

OORLOGSHERINNERINGEN

I. GEVANGEN

Zondagnamiddag 27 September 1914. De jongens in de eetzaal gebruiken rustig hun broodje voor het „goûter". Een van hen werpt toevallig den blik naar buiten door een venster, dat uitziet op de binnenplaats. En luide roept hij, zoodat het klinkt door de wijde zaal: „Mijnheer Nagant!" Allen dringen naar de vensters en spontaan, zooals alleen jongens dat kunnen, zingen zij hun doodgewaanden leeraar een: „Lang zal hij leven! Lang zal hij leven!" toe, gelijk Rolduc er nooit een gehoord had.

Dat was de eerste begroeting, het eerste weerzien.

Geheel onverwacht en alléén was dr. Nagant van het station Herzogenrath gekomen.

Weldra stond hij, naast den directeur, vóór de jongens in de eetzaal, met zijn ruigen baard en zijn door de zon gebruind gelaat en vertelde hij onder ademlooze stilte, dat hij een maand in het gevangenkamp Münsterlager in Hanover had doorgebracht.

In den morgen van 26 Augustus, den dag waarop een gedeelte der stad Leuven verwoest werd, had men zijn ouderlijk huis op den Boulevard de Tirlemont, waar hij de vacantie doorbracht, zonder voorafgaande waarschuwing onder vuur genomen. Daarna werd de voordeur ingehakt en de 70-jarige moeder, de beide zoons en de meid naar buiten gesleurd. De moeder werd met geweld van de kinderen gescheiden en het huis door de Duitsche militairen in brand gestoken. Dezen voerden dr. Nagant naar het station, beschuldigden hem van geschoten te hebben, en wilden hem ondanks zijn herhaald beroep op zijn Nederlanderschap en de verklaring zijner onschuld fusilleeren. Door de tusschenkomst van een officier, tegenover wien zij het niet waagden hunne beschuldiging vol te houden, werd hij

gespaard. Toch werd hij met zijn broer in een goederentrein opgesloten en naar Münsterlager gevoerd.

Eerst Vrijdag, 25 September vernam hij, dat hij krachtens zijn Nederlanderschap zou worden vrijgelaten.

II. GEÏNTERNEERD

Het Volkszang-orgel „De Varende Zanger" maakte zijn leerrijken, klankrijken tocht door Zuid-Limburg.

Te Maastricht bleef het vier dagen. „Half Maastricht kent de liedjes van buiten", verzekerde ons de chef-begeleider.

Maar onverwacht werd zijn blijde vaart gestuit.

Na zijne aankomst te Kerkrade, zou het met een avondconcert op de speelplaats van Rolduc, een Mondschein-sonate, de reeks concerten openen.

Rustig rolde het wagentje met het mooie zwarte paardje den weg naar Rolduc op . . —„Halt! Waarheen? Papieren, asjeblieft!" Twee gewapende Hollandsche grenswachten springen vooruit. En Calliope, de blondgelokte, argelooze Muze, valt in de armen van den Hollandschen Mars, die haar — o, gruwel! — voor een paardensmokkelaarster aanziet.

En zoo geschiedde het, dat de Pegasus van den Volkszang drie dagen te Rolduc werd opgestald, en de „Varende Zanger" werd geïnterneerd.

Denzelfden avond nog speelde het orgel op de speelplaats onder de frisch-groene kastanjeboomen.

Den volgenden ochtend in de morgenrecreatie herhalingsoefening. De filosofen, van de hoogte van hun Olympus „het Casino" afgestegen, vóóraan. Waardig, ernstig, hun best doende de anderen eens te leeren, hoe men zingen moet. De kleinsten vertrouwelijk, zoo dicht mogelijk bij het paardje, de ooren tegen de orgelkast, de koppen in de klankhorens.

Het „Voetballied" en „De Vroolijke Jongen" kenden ze nu al. De berg van Rolduc was een Zangberg geworden, waar de Muze van den Volkszang zich heel en al thuis gevoelde. En een heel nest van „Leeuwerken" was uitgevlogen!

Hoe klonk het op dien blijden Meimorgen tot over de Duit-

sche grens, waar de spitsgehelmde schildwachten opschrokken en de ooren spitsten: „Was ist denn dà los?"

Eindelijk kwamen op den derden dag de „papieren" uit Tilburg getuigen, dat de negenjarige Zwarte daar officieel in de registers was ingeschreven.

Nu kon hij rustig zijn tocht voortzetten.

Maar nog eens — nu voor de derde maal — naar de speelplaats, tot afscheid.

Varende Zanger, vaarwel!

DE SCHOONSTE KROON

Wanneer de Lente komt
met fijne rozenvingren,
Om zich het eerste groen
als krans om 't hoofd te slingren,
Haar adem geuren wekt,
heur voetstap bloemen teelt,
Haar tooverhand alom
de dorre takken streelt;
Wanneer de balsem luwt
der geurige seringen;
Wanneer de nachtegaal
uit louter lust tot zingen
Den nacht in dag verkeert, —
en gij van af uw troon
In 't dal beneden blikt, —
Rolduc! dan zijt gij schoon.

En schoon zijt gij, wanneer
de Winter, forsch van spieren
Maar teeder ook van zin,
het landschap komt versieren
Met 't hoogtij-kleed van sneeuw,
en ragfijn weefsel weeft
Om 't doode takje, dat
in andren glans herleeft,
En gij daar staat in 't kleed,
van diamant bepereld —
Een trotsche tooverburcht
in nieuwe feeënwereld,
Waarop des nachts de maan
in smetloos blank getooid
Haar zachten zilverglans
geruischloos nederstrooit.

Maar schooner toch zijt gij,
zooals met hooger klaarheid
Het peinzend oog der ziel
u, burcht van Licht en Waarheid,
Van Deugd en Wetenschap,
op meer dan stofgebied
In reiner glorieglans
en luister schittren ziet!
Dan straalt een schooner licht
om uwe torentransen;
Dan is 't, als schonk aan u
de regenboog zijn glansen;
En op de wereldzee
slaat u de scheepling ga:
Rolduc — verhoogd, vergloord,
als fata morgana!

Daar gaan zij van u uit,
o Moeder veler zonen,
Die gij gekoesterd hebt,
naar alle wereldzonen!
Wat gij als zwakke kiem
in harten hebt gezaaid,
Schiet op, bot uit en bloeit,
wordt ver van u gemaaid
Door duizenden, die u
in later, rijper jaren
De dankbre erinnering
in 't warme hart bewaren.
Een troon schonk u natuur —
hun hand smeedt u een *kroon:*
Rolduc, uw hoogste prijs!
Rolduc, uw edelst schoon!

1891 Prof. ALF. RUYTEN

ADIEU ROLDUC

Adieu Rolduc, séjour de mon enfance,
Adieu Rolduc, aimable lieu!
Rolduc, où règne l'innocence,
La paix et le bonheur, adieu!
Je pars pour consoler un père;
Adieu riant séjour des bois!
Je suis au bout de ma carrière,
Salut pour la dernière fois!

Adieu vallons, viviers, rivages,
Adieu vergers et prés charmants!
L'écho du fond de vos bocages
Ne répondra plus à mes chants.
Le Ciel m'appelle au sanctuaire,
Adieu riant séjour des bois!
Je suis au bout de ma carrière,
Salut pour la dernière fois.

O vous, dont la vive tendresse
Ne se lassa jamais pour moi;
Et vous, amis de ma jeunesse,
Pour toujours recevez ma foi.
Et toi surtout, de notre enfance
Le guide et l'ange protecteur,
Adieu, pour ton amour immense
Reçois mes larmes et mon coeur.

1843 MGR. H. PETERS

INHOUD

I. HISTORISCHE SCHETSEN

	Bladz.
Rolduc's Naam en Ligging	1
De Stichter van Rolduc	3
De Legende van Rolduc	10
De Duivelsberg	13
De Crypte	15
De Kerk	18
Dem Hochw. Kan. M. Goebbels	23
De Abdij in de middeleeuwen	25
De Kloosterschool	31
Verval der Abdij	34
De Tachtigjarige Oorlog	36
Winandus Lamberti	38
Wederopbloei der Abdij	45
Nikolaas Heyendal	48
Laatste Abten. De Kolenmijnen	50
Terugblik	53
De Fransche Revolutie	56
„Gottes Segen"	58
Rolduc, Inrichting van Onderwijs	60
Klein Seminarie van Roermond	62
Directeur Everts	63
Directeur Corten	65
Directeur Schrijnen	67
Directeur Geurts	69
O Roda Felix!	71
Wanneer werd Rolduc gebouwd?	72
Eenige Afmetingen	72

II. HERINNERINGEN

	Bladz.
Kerstmisviering	75
Ailbertus' Rustplaats	78
Cinquantième Anniversaire	80
Naar Huis!	85
Kostschool-Herinnering	89
Ter Herinnering aan Jac. Wolf	90
Achtste Eeuwfeest	91
Directeur Schrijnen benoemd tot Bisschop	96
Naar Schaesberg	99
Mgr. Schrijnen's Eerste Bezoek	105
De muurschildering in de Abdijkerk	107
Mgr. Diepen's Eerste Bezoek	110
Processie	112
The Skating-Match	117
Kerkelijk Leven	120
„Lauda Sion"	125
Directeursfeest	127
Koorknaap	133
Oorlogsherinneringen	134
De Schoonste Kroon	137
Adieu Rolduc	139

CORRIGENDA

Blz.	61	r.	14	staat:	koorstallen,	lees:	koorstoelen.
„	72	„	23	„	gangs,	„	gang.
„	83	„	30	„	ou,	„	on.
„	84	„	8	„	âmé,	„	âme.
„	93	„	24	„	Encharistie,	„	Eucharistie.